

Ліщук А.П.

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМИ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ

Розбудова правової демократичної держави є неможливою без створення гарантій для захисту прав людини, без забезпечення механізму функціонування такого специфічного демократичного інституту, яким є адвокатура. Важливим кроком у створенні таких умов було прийняття Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», який був ухвалений Верховною Радою України 5 липня 2012 року (далі – Закон) [1].

Із статті 2 зазначеного закону випливає, що: 1) адвокатура – це недержавний самоврядний інститут який самостійно вирішує питання своєї організації і діяльності; 2) завдання адвокатури – надання фізичним і юридичним особам усіх видів юридичної допомоги на професійній основі. Адвокатура хоча і виконує функцію особливої державної ваги – захист прав і законних інтересів громадян, вона не є державною структурою, а є професійним об'єднанням, незалежним від органів влади.

Адвокат – не державний службовець, а людина вільної професії, незалежна від державної влади та громадськості, – тільки при такому статусі адвокатури та адвокатів можливі ефективна полеміка з державним обвинуваченням, виявлення помилок слідства та суду. Разом із тим визначення адвокатської професії як «вільної» є деякою мірою умовним, оскільки завдання адвокатури – захищати приватних осіб у правовому спорі з державою, здійснюючи при цьому публічно-правові функції. З одного боку, державні органи повинні сприяти забезпеченню незалежної ролі адвокатів, яка має гарантуватися при розробці та застосуванні законодавства, а з другого боку – адвокат як представник правової системи відповідає перед нею як за свої приватні та комерційні справи, так і за здійснені функції, делеговані йому державою.

У разі необхідності адвокат, звичайно, має бути готовим піддати сумніву правомірність дій держави, якщо вони суперечать демократичним принципам, але він також зобов'язаний не заважати нормальному перебігу правового процесу. Адвокат має бути водночас сумлінним захисником та представником сфери правосуддя. В Конституції України правовий статус адвокатури не визначено, але з окреслених у ній завдань адвокатури можливо зробити висновок, що остання є одним з інститутів правової системи держави, який виконує завдання, без здійснення котрих функціонування цієї системи неможливе. При цьому адвокатура не належить до жодної з гілок влади, передбачених ст. 6 Конституції, і певною мірою має відігравати роль

«дружнього посередника» між державою та/або іншими суб'єктами права в громадянському суспільстві.

Завдання адвокатури визначені у ст. 59 Конституції України, згідно з якою вони полягають у тому, що адвокатура діє для забезпечення права на захист від обвинувачення і надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах. Саме це конституційне положення закладає загальні законодавчі засади діяльності адвокатури, розкриває її роль, завдання та повноваження. Стан такого правового інституту як адвокатура свідчить про ступінь демократії в будь-якій країні.

Діяльність адвокатів у забезпеченні захисту прав і свобод людини є складником розбудови верховенства права. Наявність серйозних проблем у ставленні держави до вітчизняної адвокатури фактично було визнано ще у 1999 році на рівні Указу Президента України «Про деякі заходи щодо підвищення рівня роботи адвокатури», однак тоді закладені в ньому ідеї лишились значною мірою декларативними, а проблеми адвокатури не зменшились. Адвокати мають бути вільними у виконанні своїх професійних функцій, без жодного втручання чи зовнішнього тиску. Інтереси тих, кого адвокат захищає, вимагають, щоб було виключено будь-яке втручання, посягання на незалежність адвокатів чи адвокатську таємницю. Адвокатам має бути гарантовано відповідний спектр прав та гарантій.

Законом обмежені форми здійснення адвокатської діяльності до індивідуальної, адвокатського бюро та об'єднання. Норми про стажування майбутніх адвокатів не передбачають оцінки достатності приділеного часу, та, взагалі, наявності місця для практики в офісі адвоката чи адвокатського об'єднання. Закон про адвокатуру та адвокатську діяльність має прогалини. Не передбачено компенсації адвокату в разі його виходу з об'єднання. Відсутні положення щодо регламентації ситуації, коли всі учасники об'єднання припинили чи зупинили адвокатську діяльність, або що відбувається в разі смерті учасника. Серед переліку видів адвокатської діяльності не зазначено: mediaцію та різні види фідуціарної діяльності [2].

Крім цього, сьогодні ми можемо спостерігати масове порушення правоохоронними органами професійних прав адвокатів, переслідування адвокатів, що виявляють принциповість у відстоюванні прав громадян, фактичне заперечення адвокатури як професійного правозахисного інституту. Не вирішеним є й питання пенсійного забезпечення адвокатів. Держава не витрачає коштів на функціонування адвокатури. Було б доцільно пенсійне забезпечення адвокатів прирівняти до суддів або прокурорів. Або ж створити умови, за яких адвокати могли б самі регулювати розміри своїх пенсій за рахунок тих внесків, які сьогодні адвокати сплачують до Пенсійного фонду. Отже, чинний Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» далекий від того, щоб назвати його ідеальним. Якщо незахищений адвокат, то що буде з тими, кого він захищає? [2].

В будь-якому незалежному та демократичному суспільстві, яке ґрунтується на верховенстві права, адвокати відіграють надзвичайно важливу, ключову роль. На жаль, сьогодні ми можемо спостерігати обернено-пропорційну залежність. Однією з головних проблем адвокатури в Україні є недосконалість сучасного, такого, що відповідало б повною мірою міжнародним стандартам, законодавства про адвокатуру. Не зважаючи на зміни, які були внесені, чинний Закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» не враховує усіх сучасних тенденцій розвитку та функціонування адвокатури. Тому, нормативна база адвокатської діяльності потребує оновлення і зараз знаходиться в процесі удосконалення. На даному етапі до Верховної Ради України подано декілька проєктів Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», робота над якими триває.

В усьому демократичному світі, ставлення держави до адвокатури, її незалежність, самоврядність і професійна спроможність адвокатури демонструє рівень реальної поваги до прав людини і верховенства права. Держави з розвинутою демократією зміцнюють адвокатуру, підносять її незалежність і професійний рівень, сприяють підвищенню її ролі в демократичному суспільстві. Адвокатура ж України стикається з низкою проблем та недосконалістю нормативної бази, що заважає ефективній діяльності адвокатури і вимагає невідкладного вирішення.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Головань І.В. Юридична практика і адвокатська діяльність в Україні. Адвокат. 2005. № 8(59). С. 3-11

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кісліцина Ірина Олександрівна**

Максимов Р.Р.

*студент 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства
(кримінальної юстиції) Національного університету
«Одеська юридична академія»*

ПРО ПРОБЛЕМУ ПЕРЕШКОДЖАННЯ ПРАВОМІРНИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Адвокатам необхідно мати можливість вільно й у повній мірі виконувати свої обов'язки з метою встановлення верховенства права, сприяння забезпеченню доступу до правосуддя та правової допомоги, забезпечення дотримання належної процедури в судовому процесі, створення змагальної системи судочинства, а також захисту прав людини.

Після ратифікації Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод українські громадяни та юридичні особи дістали право на звернення до Європейського суду з прав людини із заявами про неправомірні дії державних органів України, які порушують їхні права. Рішення Європейського суду з прав людини слугують взірцевими стандартами для судових та правоохоронних органів, адвокатів та правозахисників [1].

Конвенція не містить окремої норми про права адвокатів, гарантовані нею права і свободи мають загальнолюдський характер. Однак прецедентна практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) в тлумаченні нею застосування деяких норм Конвенції (ст.ст. 6, 8, 10, 11) та передбачених ними прав, забезпечує режим посиленого захисту тих прав адвокатів, які в національному законодавстві України умовно іменуються професійними правами адвоката й гарантіями адвокатської діяльності [1].

Досліджуючи принципи організації та діяльності адвокатури, Л. В. Тацій у своєму дисертаційному дослідженні пропонує виокремлювати принципи організації та діяльності адвокатури (якими є верховенство права, незалежність, демократизм, гуманізм, конфіденційність, професіоналізм, охорону законних прав адвоката) та спеціальні принципи адвокатської діяльності (дотримання кодексу професійної поведінки, дисциплінарної юрисдикції, безоплатності правової допомоги тим, хто не в змозі її оплатити). Поміж тим, що власне є об'єктом та критерієм класифікації цього дослідження, Л. В. Тацій не вказує [5].

Реалізація принципу незалежності професійної діяльності адвокатів безпосередньо пов'язана з дуалістичною природою інституту адвокатури в правовій державі: з одного боку, адвокат – це необхідний елемент системи правосуддя, а з іншого, професійний консультант (радник) громадян та їх об'єднань. Тільки ця незалежність може забезпечити адвокату можливість співвідносити і врівноважувати ці двосторонні інтереси і займати правову позицію між двома полюсами. Як відзначає Ю.Ф. Лубшев, адвокатура –

це юридично незалежна від держави професійна організація фахівців-правознавців, які в силу своїх поглядів, навичок, наявних знань взяли на себе обов'язок захищати права і свободи людини. Це двоєдине завдання як держави, так і суспільства. Тому адвокатам повинні бути дані гарантії та підтримка одного і другого. Так приблизно і можна охарактеризувати саму суть взаємовідносин обох явищ – держави та адвокатури [4].

Захист адвокатом прав і законних інтересів підозрюваних (обвинувачених) безумовно має особливе значення в діяльності адвоката (захисника), але не вичерпує зміст процесуальної функції адвоката-захисника. Про успішну реалізацію процесуальної функції адвоката можна говорити в тому випадку, коли захист успішно протистоїть обвинуваченню [2].

Аналіз кримінально-процесуального закону, спеціальної літератури, судово-слідчої та адвокатської практики спонукає до висновку про те, що суб'єкти протидії здійсненню законної діяльності адвоката-захисника можуть бути поділені на наступні класифікаційні групи: 1) учасники кримінального судочинства у кримінальній справі; 2) особи, які не мають статусу учасника кримінального судочинства у кримінальній справі [2].

У свою чергу суб'єкти, що входять в першу, найбільш велику класифікаційну групу, поділяються залежно від процесуального інтересу у кримінальній справі:

1) учасники кримінального судочинства з боку обвинувачення: а) посадові особи правоохоронних органів, що представляють сторону обвинувачення, прокурор, слідчий, начальник слідчого відділу, працівники органу дізнання; б) потерпілі та їх законні представники, цивільні позивачі; в) адвокати, які є представниками потерпілих, цивільного позивача і приватного обвинувача

2) учасники кримінального судочинства з боку захисту: а) підзахисні підозрювані й обвинувачувані і їх законні представники а також підозрювані й обвинувачувані, захист яких здійснюють інші адвокати; б) адвокати, захисники і захисники (відповідно до ухвали або постанови суду), що здійснюють захист інших підозрюваних (обвинувачених) у кримінальній справі; в) цивільні відповідачі, (фізичні особи) та їх представники;

3) судді, секретарі судових засідань;

4) інші учасники кримінального судочинства.

У другу класифікаційну групу суб'єктів протидії законній діяльності адвоката-захисника входять особи, які не мають статусу учасника кримінального судочинства у цій кримінальній справі [2].

Суб'єкти, що входять в дану групу досить чітко поділяються на ті, які здійснюють протидію законній діяльності адвоката-захисника, керуючись неправильно зрозумілими суспільно-політичними або службовими інтересами, і ті, хто переслідує особисті інтереси.

Як показали результати вивчення адвокатської практики, основними суб'єктами, що входять в першу з виділених підгруп є: 1) працівники правоохоронних органів, які офіційно не беруть участі в розслідуванні або судовому розгляді (не входять до складу слідчої групи по даній кримінальній справі, що не здійснюють прокурорський нагляд і т. д.). До таких суб'єктів протидії законній діяльності адвоката-захисника відносяться керівники правоохоронних органів, працівники чергових частин, слідчих ізоляторів, працівники оперативних служб; 2) співробітники засобів масової інформації, які однобічно та упереджено висвітлюють в ЗМІ процес розслідування або судового розгляду; 3) представники громадсько-політичних організацій; 4) представники органів державної влади [2].

Слід зазначити, що втручання в законну діяльність адвоката-захисника завжди є протиправною формою протидії такій діяльності з кримінально-правової точки зору і за відповідне діяння підпадають суб'єкти саме другої групи. Як зазначає А.О. Мороз, кримінальна відповідальність осіб, які втручаються в діяльність захисника чи представника особи, має глибоке історичне коріння (витоки).

Погоджуючись із точкою зору Н.Ю. Карпової, приходимо до висновку, що об'єктивна сторона злочину передбаченого ч. 1 ст. 397 КК України проявляється у:

- вчиненні в будь-якій формі перешкод до здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи з надання правової допомоги. Вчинення в будь-якій формі перешкод означає створення перепон для здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи з надання правової допомоги шляхом застосування підкupu, безпідставної відмови у наданні захиснику чи представнику особи необхідних для виконання ними своїх повноважень документів або іншої інформації, неправомірного позбавлення захисника чи представника особи права захищати особу або представляти її інтереси в суді, неправомірного обмеження побачень вже допущеного до справи захисника чи представника особи з підзахисним чи з особою, інтереси якої представляють в суді тощо;

- порушенні встановлених законом гарантій здійснення діяльності захисника чи представника особи – будь-яких протиправних діянь, спрямованих на посягання на честь і гідність, професійні права адвоката-захисника чи представника особи, допит адвоката-захисника чи представника особи як свідка щодо відомостей, які складають адвокатську таємницю, прослуховування телефонних розмов адвоката-захисника чи представника особи, внесення суддею окремої ухвали суду щодо правової позиції адвоката (захисника) чи представника особи у справі, проведення досудового розслідування стосовно адвоката-захисника чи представника особи у зв'язку з наданням ними правової допомоги тощо;

– порушенні професійної таємниці захисника чи представника особи, яке полягає в діях, спрямованих на незаконне одержання відомостей, які належать до професійної таємниці, розголошування відомостей, які належать до професійної таємниці [3].

Всі зазначені склади злочинів відрізняються від передбаченого в ч. 1. ст. 397 КК України не лише способом впливу на діяльність захисника чи представника, але і наслідками створюваних перешкод в їх діяльності та суспільною небезпекою, яка сягає далеко за межі простого втручання в діяльність і межує навіть із завданням умисних ушкоджень, як тілесних, так і майнових [3].

При розгляді усіх форм втручання в діяльність захисника чи представника стає зрозумілим, що кримінально-правова норма, яка передбачена ст. 397 КК України, співвідноситься з кримінально-правовими нормами, які передбачені ст. 398, 399, 400 КК України, як загальна із спеціальними, що виключає кваліфікацію цих злочинів за сукупністю зі ст. 397 КК. Також з аналізу усіх форм втручання в діяльність захисника чи представника особи можливо зробити висновок щодо некоректності формулювання у ст. 397 КК України «втручання в будь-якій формі», тому що таке формулювання охоплює й ті форми втручання в діяльність захисника чи представника, які передбачені диспозиціями ст. ст. 398, 399, 400 КК України [3].

Отже, роблячи висновок про проблему правового розуміння протидії діяльності адвоката, можна сказати, що між стороною захисту та обвинувачення йде безперервне суперництво за розширення і зміцнення процесуальних гарантій, що полегшують виконання процесуальних функцій захисту та обвинувачення, перенесення тактичних рекомендацій до розряду імперативних норм кримінально-процесуального закону. Дане суперництво, може здійснюватися лише в легальній формі, а от під посяганнями ми можемо розуміти всі діяння передбачені на незаконну протидію можливості реалізації цих гарантій.

Список використаної літератури:

1. Иванцова А. В. Международно-правовая защита прав адвокатов. Адвокат. 2011. № 12. С. 27-29
2. Ахундова А. А. Протидія здійсненню законної діяльності адвоката-захисника. Форум права. 2012. № 4. С. 42-47
3. Головкин М.Б. Відповідальність за втручання в діяльність захисника. Наше право. 2014. №8. С. 144-149
4. Вільчик Т.Б. Реализация принципа независимости профессиональной деятельности адвокатов в отношениях с государственной властью. Вісник Академії адвокатури України. 2014. Том № 11 число 2(30). С. 63-74
5. Бакаянова Н. М. Принцип адвокатури. Часопис Київського університету права. 2016. №4. С. 298-302

Науковий керівник:** кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна

Мельник М.П.

студент 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

НЕНАЛЕЖНІ УМОВИ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ

При здійсненні захисту прав підозрюваного на стадії досудового розслідування особливо важливе значення для сторони захисту становить наявність прозорої правової процедури оскарження неналежних умов тримання під вартою, адже в умовах ізоляції від суспільства рівень дієздатності людини істотно знижується та збільшується рівень її вразливості від протиправних дій уповноважених службових осіб.

На сучасний момент не передбачено ефективних засобів правового захисту від неналежних умов тримання під вартою в Українському законодавстві. Умови і порядок тримання під вартою, права та обов'язки осіб, які тримаються під вартою (ув'язнених), визначені нормами Закону України «Про попереднє ув'язнення» від 30 червня 1993 року, раніше Правилами внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби, затвердженими наказом Міністерства юстиції України № 460/5 від 18.03.2013 року (надалі – Правила) [4], Інструкцією про порядок і умови тримання засуджених, узятих під варту та затриманих військовослужбовців, затвердженого Наказом Міністерства оборони України № 656 від 26.09.2013 року [5].

Відповідно до ч. 3 ст. 1, тримання осіб, взятих під варту, відповідно до завдань кримінального судочинства здійснюється на принципах неухильного додержання Конституції України, вимог Загальної декларації прав людини, інших міжнародних правових норм і стандартів поведінки з ув'язненими і не може поєднуватися з навмисними діями, що завдають фізичних чи моральних страждань або принижують людську гідність [2].

Проте, як зазначає А.Помалюс, незважаючи на нормативне визначення правових стандартів щодо умов тримання під вартою, на практиці у слідчих ізоляторах (надалі – СІЗО) допускаються суттєві порушення прав ув'язнених, найбільш типовими з яких є: недостатня площа камер, в яких утримуються особи; переповненість камер та незабезпечення умов приватності; порушення

санітарно-гігієнічних умов щодо освітлення, температури, провітрювання тощо; неналежне медичне забезпечення; порушення правил роздільного тримання; нелюдське і таке, що принижує честь і гідність поводження із ув'язненими тощо [6, с.71].

Згідно статті 3 Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод (далі – КЗПЛ), нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню. При цьому, статтею 13 КЗПЛ відзначено, що кожен, чиї права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження [1].

Водночас Європейський Суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) неодноразово встановлював порушення Україною статей 3, 13 Конвенції у зв'язку з відсутністю на національному рівні ефективних засобів правового захисту при розгляді скарг осіб на неналежні умови тримання під вартою, оскільки, згідно практики ЄСПЛ, існуюче в Україні законодавство та адміністративна практика не забезпечують реального та ефективного розгляду відповідних скарг і життя у зв'язку з цим необхідних заходів.

Зокрема, до такого висновку ЄСПЛ приходив у рішеннях від 28 березня 2006 року у перелік справі «Мельник проти України» (Melnik v. Ukraine), заява № 72286/01; від 25 жовтня 2007 року у справі «Яковенко проти України» (Yakovenko v. Ukraine), заява № 15825/06; рішення від 10 грудня 2009 року у справі «Коктиш проти України» (Koktysh v. Ukraine), заява № 43707/07; рішення від 14 жовтня 2010 року у справі «Логвиненко проти України» (Logvinenko v. Ukraine), заява № 13448/07; рішення від 12 січня 2012 року у справі «Іглін проти України» (Iglin v. Ukraine), заява № 39908/05 тощо.

З метою створення в Україні ефективного правового механізму оскарження умов тримання під вартою 08.07.2016 р. до Верховної Ради України було внесено проект Закону України «Про превентивні і компенсаційні засоби у зв'язку з катуванням, нелюдським чи таким, що принижує гідність, поводженням або покаранням щодо засуджених та осіб, узятих під варту, та запровадження інституту пенітенціарних суддів» (надалі – Проект). Даним Проектом передбачається створення превентивних та компенсаційних заходів у зв'язку з неналежним поводженням щодо засуджених та взятих під варту осіб, закріплення їх видів та визначення процедури застосування. Також передбачається створення інституту пенітенціарного судді, який буде відповідальним за вирішення скарг ув'язнених.

Згідно зі ст. 1 Проекту превентивними заходами є дії, що вживаються на підставі відповідного рішення пенітенціарного судді та спрямовані на припинення або попередження катувань, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання; компенсаційними заходами є дії, що вживаються на підставі відповідного рішення пенітенціарного судді та спрямовані на

відшкодування жертвам катувань або нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження або покарання фізичної та (або) моральної шкоди [3].

Пенітенціарним суддею, згідно Проекту, є суддя суду першої інстанції, який уповноважений здійснювати правосуддя у відповідності до Кримінального кодексу України (далі – КПК) та інших законів України в окремих категоріях справ осіб, які тримаються в установах попереднього ув'язнення та виконання покарань, а також звільнених із цих установ осіб, головною формою роботи якого є судові засідання в установі попереднього ув'язнення чи виконання покарання [3].

Вважаємо, що запровадження в Україні дієвої системи превентивних та компенсаційних засобів правового захисту від неналежних умов тримання під вартою, а також введення до кримінального процесу України спеціального суб'єкта – пенітенціарного судді сприятиме підвищенню гарантій прав осіб, взятих під варту, на оскарження неналежних умов тримання під вартою та вирішенню проблеми правової невизначеності у даній сфері.

Список використаної літератури:

1. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

2. Про попереднє ув'язнення: Закон України від 30 червня 1993 року № 3352- XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12#Text>.

3. Про превентивні і компенсаційні засоби у зв'язку з катуванням, нелюдським чи таким, що принижує гідність, поводженням або покаранням щодо засуджених та осіб, узятих під варту, та запровадження інституту пенітенціарних суддів: проект Закону України. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=59613.

4. Правила внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби: затверджені наказом Міністерства юстиції України № 460/5 від 18.03.2013 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0632-19>

5. Інструкцією про порядок і умови тримання засуджених, узятих під варту та затриманих військовослужбовців, затвердженого Наказом Міністерства оборони України № 656 від 26.09.2013 року. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1775-13#Text>:

6. Помалюс А. Порушення вимог щодо умов тримання у слідчих ізоляторах державної пенітенціарної служби України в рішеннях Європейського суду з прав людини. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2015. № 3. С. 70-77.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Мокряк К.О.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У наш час Україна має цілком всі умови для подальшого реформування інституту адвокатури. Однак існує низка проблем, з якими вона стикається. Це, особисто той факт, що українське законодавство у сфері про надання кваліфікованої правової допомоги та організацію адвокатської діяльності, не повністю відповідає міжнародним стандартам; немає наявності механізму реалізації принципу рівності сторін у суді; неопрацьованість механізму при наданні юридичної допомоги; бракування правового регулювання діяльності адвокатів на території інших держав; відсутність постійної і цілісної системи для підготовки та перепідготовки професійних кадрів адвокатури; існування певних залежностей адвокатських утворень від діяльності органів державної влади; неприсутність самостійного, корпоративного регулювання адвокатських утворень; нестача реальної незалежності адвокатів.

Правова держава заснована на принципі верховенства права. Надає захист права людини через правоохоронну систему. Рішення приймаються судами тільки на фундаменті чіткого професійного розслідування, ретельної підготовки справи та переконливих доказів у суперечливому судовому процесі. У цій державі немає необхідності завдавати шкоди професійним правам і гарантіям адвокатів або праву людини обвинуваченого на отримання обвинувального вироку. На наш превеликий жаль, дуже немала кількість вироків, в Україні, частково була спричинена серйозними порушеннями права сторони захисту. Такі порушення відбуваються, незважаючи на законодавчі заходи. До основних порушень прав адвокатів України належать: а) відмовляти адвокатам у доступі до своїх клієнтів; б) порушувати право на конфіденційне спілкування адвоката та клієнта; в) не забезпечити адвоката чи невчасно надати доступ до інформації та матеріалів справи; г) проводити незаконні обшуки в офісах та конфіскацію документів, що становлять адвокатську таємницю; д) порушувати статус адвоката у кримінальному провадженні; е) зловживання притягненням до адвокатів дисциплінарних заходів та порушення кримінальних проваджень проти адвокатів; ж) використовувати позасудовий вплив на адвоката та його майно.

Ці порушення несуть в собі дуже негативний характер, бо мають вплив на права обвинуваченого, а також на права та професійні гарантії їх адвокатів. Вони постійні та повсюдні, і трапляються, не дивлячись на намагання багатьох сторін стримати та компенсувати заподіяну шкоду.

Вони дуже серйозно підривають верховенство права та встановлену законом належну правову процедуру [2].

Українці мають розуміти, що адвокатам потрібно вільно виконувати свої професійні функції без зовнішнього впливу чи тиску. Інтереси тих, кому надає захист адвокат, потребує виключення втручання, порушення незалежності адвокатів або посягання на дотримання адвокатської таємниці. Адвокатам повинен бути гарантований достатній спектр прав та гарантій не лише на папері, а й при практичному здійсненні їх професійної діяльності. Насправді адвокат, який захищає права людей в Україні, стає ворогом усіх чиновників, оскільки вони захищають свої корпоративні інтереси. Сумно, але, суспільство ще здається не готовим відстоювати рівність адвокатської діяльності та державного примусу, і такий невеликий відсоток справжніх професійних юристів серед парламентарів, що вони навіть не можуть зрозуміти необхідність такої рівності. Зробивши аналіз на поточне становище, одразу виникає прикре питання: якщо адвокат незахищений, що відбувається з тими, кого він захищає? [3]

Розвивати та вдосконалювати інститут адвокатури зараз є дуже необхідним та нагальним для створення справді юридично-демократичної європейської Української держави. Так, у реформі адвокатури, зміни повинні вноситися обережно, розумно, продумано, але швидко і радикально. Тільки тоді ми можемо говорити про реформи, і лише тоді вони матимуть результати і наслідки. Звичайно, крім того треба вдосконалювати та виправляти деякі окремі правила та положення. Однак це вже не реформа, а «косметичний ремонт». І коли це буде зроблено, це теж важливо, але це питання «гігієни». Хтось може бути у такому стані ще рік, хтось може жити з ним роками, а комусь може не знадобитися цей «косметичний ремонт». [5].

Адвокатура України завжди була і залишається прибічником реформ, які направлені на подальшу адаптацію чинних європейських практик. Таким чином, пріоритетністю реформування адвокатури є зберігання статусу незалежності професії та підвищення професійних стандартів. Запорукою цього є ефективне адвокатське самоврядування, а також посилення і захист прав та гарантій Українська адвокатура підтримувала та підтримує реформи, які направлені для подальшої адаптації сучасної європейської практики. Тому пріоритетними цілями реформи адвокатури є захищати та зберігати незалежність професії та підвищувати рівень професійних стандартів. Ключовим є ефективне адвокатське самоврядування, зміцнення, захист прав та гарантій і професійної адвокатської діяльності. [1].

Список використаної літератури:

1. Гвоздів В.А. «Зміни заради змін не просто не потрібні – вони шкідливі»
URL: <http://unba.org.ua/publications/print/1654-zmini-zaradi-zmin-ne-prosto-ne-potribni-vonishkidliivi.html>

2. Проект ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні» Захист прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності: Заключення та рекомендації. – Justice Cooperation Internationale: Ритіс Йокубаускас, Оксана Цимбрівська, Марк Сегал URL: http://www.justicereformukraine.eu/wpcontent/uploads/2016/06/ProtectingAdvocatesMemo_FINAL_ukr.pdf

3. Рябенко П. Газета по-українськи – створення єдиної правничої професії Новий закон і старі проблеми адвокатури, URL: – <https://gazeta.ua/blog/12360/novij-zakon-i-stari-problemi-advokaturi>

4. Стельмахук А. Реформи розпочинаються тоді, коли приходять нові люди з мотивацією до змін. URL: <http://yur-gazeta.com/interview/andriy-stelmashchuk-reformirozpochinayutsya-odi-koli-prihodyat-novilyudi-z-motivacieyu-do-zmin.html>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Курганський Олександр Валерійович**

Моргунський Б.О.

студент 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ ЯК УМОВА НАЛЕЖНОГО ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Враховуючи те, що адвокатська діяльність багатогранна, вона потребує дієвого захисту зі сторони держави. Розглядаючи питання гарантій адвокатської діяльності потрібно розуміти дані гарантії як сукупність правових засобів, що забезпечують реалізацію, охорону та захист прав і законних інтересів адвокатів під час здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. У статті 23 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» зазначений перелік гарантій адвокатської діяльності, особливу увагу серед яких на нашу думку, варто приділити обшуку адвокатів та забезпеченню безпеки, причому не тільки під час участі у кримінальному судочинстві, а взагалі в процесі виконання будь-яких завдань покладених на адвоката[1]. Дане питання на сьогодні є досить важливим у зв'язку з розширенням прав адвокатів, реформами в адвокатурі та популяризацією адвокатської професії в Україні.

Основні гарантії адвокатської діяльності закріплені в Основних положеннях ООН “Про роль адвоката”, прийнятих VIII Конгресом ООН по запобігання злочинам у серпні 1990 року: Уряд повинен забезпечити

адвокатам: можливість здійснювати їх професійні обов'язки без залякувань, перешкод, завдання турботи й недоречного втручання; можливість вільно пересуватись і консультувати клієнта у своїй країні та за кордоном; виключення можливості піддавати покаранню або погрожувати його застосуванням та можливості обвинувачення, адміністративних, економічних та інших санкцій за дії, здійснювані відповідно до визнаних професійних обов'язків, стандартів та етичних норм[2].

Забезпечення безпеки адвоката це ключовий момент який тягне за собою нормальне функціонування роботи адвоката, а без належної охорони не можливе повноцінне виконання його обов'язків.

Відповідно до ч. 2 ст. 3 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» рішення про застосування заходів безпеки щодо адвоката-захисника, адвоката-представника мають приймати слідчий, прокурор, суд, у провадженні яких перебуває кримінальне провадження щодо кримінального правопорушення, у розслідуванні чи судовому розгляді якого він брав або бере участь. Здійснення заходів безпеки покладається за підслідністю на органи служби безпеки або внутрішніх справ, у складі структур в яких з цією метою створюються спеціальні підрозділи [3].

Для забезпечення безпеки адвоката як учасника кримінального провадження є його заява. Підставою для вжиття заходів забезпечення безпеки є фактичні дані, що свідчать про необхідність у застосуванні заходів безпеки, тобто достатні дані про те, що адвокату, який бере участь у кримінальному судочинстві, дійсно погрожують убивством, застосуванням насилля, знищенням або пошкодженням його майна чи вимаганням, іншими злочинними або небезпечними, протиправними діями.

Розглядаючи дане питання ми можемо зробити висновок, що на законодавчому рівні зроблено все необхідне для захисту прав та гарантій адвокатської діяльності. Але на сьогоднішній час в Україні існують проблеми між законодавством та практикою. У результаті, адвокати постійно стикаються з численними перешкодами під час надання правової допомоги своїм клієнтам.

І тому професійні права адвокатів та гарантії адвокатської діяльності порушуються, а права їх клієнтів не дотримуються. Існує декілька найтипівіших порушень прав адвокатів: ненадання адвокатам доступу до своїх клієнтів; порушення права на конфіденційне спілкування клієнта з адвокатом; проведення неправомірних обшуків в офісах адвокатів і вилучення документів, що становлять адвокатську таємницю; порушення статусу адвокатів у кримінальному провадженні; зловживання притягненням до дисциплінарної відповідальності адвокатів та порушення кримінальних справ проти адвокатів; застосування незаконних заходів впливу на адвоката, такі як залякування, погроз, словесних образ, знищення майна, фізичних нападів, вбивства.

Отже потрібно зрозуміти, що кожне порушення професійних прав і гарантій адвоката є водночас порушення прав і його клієнта. Ось чому одним із головних запитів, що лунають від адвокатів по всій країні сьогодні – це посилення системи захисту їх прав і гарантій професійної діяльності відповідно до законодавства та міжнародних стандартів, які застосовані в Україні.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 року. Відомості Верховної Ради. 2013. №27. Ст. 282 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/5076-17>
2. Основні положення про роль адвокатів: положення; ООН від 01.08.1990. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_835
3. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України. Відомості Верховної Ради. 1994. № 11, Ст.51 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3782-12>

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Мураховець Ю.Ю.

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

МІСЦЕ ТА РОЛЬ СУЧАСНОЇ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ В ПРАВОЗАХИСНОМУ МЕХАНІЗМІ

Світ з тенденціями розвитку йде в ногу з часом, саме для того, щоб твердо стояти на ногах та упевнено йти в майбутнє необхідно знати своє минуле. Інститут сучасної адвокатури України – це зіткана, створена за багато часів практика та теорія багатьох віків та поколінь. На сьогоднішній день ми маємо повноцінний інститут, який в змозі виконувати покладені на нього функції та майже не вимагає удосконалення, про що говорять в один голос практики.

Щоб бути адвокатом в наш час необхідно мати відповідну освіту (юридичну освіту), бути практиком у сфері права (мати стаж не менше 2 років) та успішно скласти кваліфікаційний іспит і пройти стажування.

Проте, щоб бути хорошим адвокатом недостатньо лише відповідати формальним вимогам. Адвокат – це людина універсальна, яка повинна перш

за все володіти ораторським мистецтвом, вмінням аналізувати будь-яку ситуацію та влучно приводити доводи, але при цьому дотримуватись правил адвокатської етики.

В демократичній, правовій державі людина на сьогоднішній день – найвища соціальна цінність. Кожна людина особлива, індивідуальна та унікальна, саме тому людина бере активну участь у розвитку правової держави. Людина наділена духовними та матеріальними можливостями щодо використання власних суб'єктивних прав і виконання громадянами своїх обов'язків.

У першу чергу правовий статус особи визначається законодавством на національному рівні, в правових нормах визначаються її права, свободи та обов'язки, які дають можливість брати участь у реалізації багатьох процесів сьогодення.

Урахування такого підходу перешкодить юридичному негативу стати панівним явищем правової системи, стримає натиск індиферентності й правового нігілізму [1, с. 19].

Стаття 59 Конституції України захистила право кожної людини та громадянина на правничу допомогу, зокрема й безоплатну [2].

Безумовно, що саме інститут адвокатури є особливим органом, що в свою чергу поєднує та врівноважує інтереси громадянського суспільства із інтересами та можливостями держави. Адвокатура не є до кінця структурованою інституцією в Україні, проте в даному напрямленні вона відзначається, як інститут, який має своє направлення, поставлені на меті цілі зі спеціальними повноваженнями. Саме сучасна українська адвокатура – це самоорганізоване велике співтовариство українських адвокатів, які визначають свою мету, якою є захист прав та свобод людей, всіх його суб'єктів, надання їм правничої допомоги (платної та безоплатної) у всіх напрямленнях життєдіяльності. Можна сказати, що адвокатура виконує не тільки правозахисну функцію як інститут громадянського суспільства, але й здійснює правоохоронну діяльність, захист прав і законних інтересів громадян та організацій.

Звичайно, кожна демократична, сучасна, правова держава зацікавлена в тому, щоб рівень інституту адвокатури був високопрофесійним, тим самим намагається надати та гарантувати недоторканість та незалежність адвокатури та доступ до правової допомоги для суспільства. Для цього відбуваються різноманітні заходи, наприклад підвищення кваліфікації адвокатів. Великою необхідністю є захист адвокатів від переслідувань, посягань в професійній сфері від різноманітних держаних та недержаних органів.

Механізми реалізації конституційного положення про правничу допомогу визначаються Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3] та іншими нормативно-правовими актами України й статутами адвокатських об'єднань.

Саме місце інституту адвокатури в суспільстві визначається через взаємодію адвокатури, держави та державних органів в цілому. Адвокат у свою чергу виступає як захисник посадової особи від органу державної влади та органу місцевого самоврядування, представляє їх інтереси в судочинстві, а з іншого боку – адвокатура виступає та захищає інтереси як окремої людини, так і громадянського суспільства в цілому.

Слід зазначити, що адвокати відіграють важливу роль у процесі судового розгляду. На сьогоднішній день, в судовому порядку при розгляді кримінальних та цивільних справ участь адвоката є обов'язковою, щогарантією захисту прав та свобод людини.

Якщо простежити еволюцію законодавства про адвокатуру майже за півтора століття її існування, можна констатувати ряд великих досягнень [4, 7]. Важливу роль для належного здійснення правосуддя, в тому числі – між суддями та адвокатами, відіграє вдосконалення певних механізмів співпраці між зазначеними суб'єктами.

Віргіліус Валанчіус відмічає: «Судді й адвокати мають різні погляди на одні й ті ж питання. В той же час відносини між суддями та адвокатами впливають на якість правосуддя» [5].

З цього приводу досить категорично висловлюється і деякі сучасні вчені. Так, В.В. Андриєвський вважає, що тільки повна взаємоповага судді та адвоката один до одного можуть призвести по істинного правосуддя.

Прагнення адвоката не тільки визнання і популярності, а, головне, прагнення до сумлінного виконання публічних правозахисних обов'язків є стимулом для покращення результатів роботи. Багато адвокатів в майбутньому стають суддями. В якості прикладу можна згадати добір суддів до Верховного Суду та Вищого антикорупційного суду України, що відбувся декілька років тому. Держава, одержавши в особі адвокатів кваліфікованих суддів, стане більше довіряти цьому інституту громадянського суспільства, а адвокатура буде вносити у систему судочинства свої демократичні традиції [6].

Сьогодні особливо добре видно, що в умовах політичних і системних змін важливою є проблематика діяльності органів правосуддя та інших інституцій, що забезпечує реалізацію і захист конституційних прав і свобод людини і громадянина «шляхом справедливого і неупередженого вирішення судами конфліктів на ґрунті реалізації норм права та інших справ, віднесених до їх відання, і винесення судових рішень, заснованих на законі» [7].

Складовою частиною єдиної системи державних органів, які забезпечують реалізацію та захист прав і свобод людини та громадянина є система правоохоронних органів, сфера діяльності яких включає в себе суспільні відносини, які пов'язані з забезпеченням прав і свобод людини, убезпечення держави та суспільства, від, насамперед, злочинів, інших посягань, соціальних загроз, тому участь адвоката необхідна на всіх етапах

розслідування. Є випадки, коли підозрюваний відмовляється від залучення адвоката і наполягає на самостійному захисту, але такі випадки дуже рідкісні. В обов'язковому порядку держава повинна забезпечити безоплатною правовою допомогою будь-яку особу і в будь-якому питанні.

Важливо відмітити, що стаття 59 Конституції України закріпила право кожної людини і громадянина на правову допомогу, зокрема і безоплатну. Саме для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє система органів адвокатури. Позитивно, що конституційна норма реалізується не лише для громадян України, але і для іноземців, осіб без громадянства, що свідчить про гуманістичну спрямованість норм Конституції.

Інститут адвокатури відіграє значну роль в усіх сферах нашого життя, особливо у питаннях захисту прав та свобод людини і громадянина. Головне для адвокатів, метою діяльності яких є захист та надання правової допомоги, в своїй практиці використовувати чинне законодавство та не виходити за рамки закону.

Список використаної літератури:

1. Белов Д., Жежикова М. Роль і місце інституту адвокатури в механізмі захисту праві свобод людини і громадянина. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. No 5/1. С. 19 – 25.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
4. Бойков А. Д. Адвокатам подрезали крылья. *Адвокатские вести*. 2005. № 5.
5. Юридическая практика від 7.07.2014. URL: <http://pravo.ua/news.php?id=0042759>
6. Деханов С. А. Адвокатура, гражданское общество, государство. *Адвокат*. 12 декабря 2004 г. URL: <http://base.garant.ru/5126972/>
7. Мурашин О. Г. Місце і роль Конституції у правовій системі України. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 2002. № 4. С. 62–69.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кісліцина Ірина Олександрівна**

Мурашко А.С., Поліщук Я.Р.

*студентки 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства
(кримінальної юстиції) Національного університету
«Одеська юридична академія»*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПИТАННЯ УЧАСТІ ЗАХИСНИКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ, ЯКЕ МІСТИТЬ ВІДОМОСТІ, ЩО СТАНОВЛЯТЬ ДЕРЖАВНУ ТАЄМНИЦЮ

У сучасних умовах швидкого та непослідовного реформування правової системи України дедалі більше виникає питань та неузгодженостей, що впливають з аналізу чинних нормативно-правових актів. Зокрема, дуже важливим є питання щодо участі захисника у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю. Головною проблематикою даного питання є те, що чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) [1], Закони України: «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2], «Про державну таємницю» [3] не регулюють порядку надання допуску та доступу до державної таємниці захисника під час його участі у кримінальному провадженні в порядку Глави 40 КПК України «Кримінальне провадження, яке містить відомості, що становлять державну таємницю».

Відповідно до ч. 3 ст. 517 КПК України до участі у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю, допускаються особи, які мають допуск до державної таємниці відповідної форми та яким надано доступ до конкретної секретної інформації (категорії секретної інформації) та її матеріальних носіїв [1]. Зокрема, та сама частина вказаної статті містить інформацію щодо того, що підозрюваний чи обвинувачений бере участь у кримінальному провадженні без оформлення допуску та доступу до державної таємниці після роз'яснення йому вимог ст. 28 Закону України «Про державну таємницю» та попередження про кримінальну відповідальність за розголошення відомостей, що становлять державну таємницю [1]. Водночас згадана норма жодним чином не регулює питання щодо того, яким саме чином необхідно діяти адвокатам (захисникам) під час його участі у кримінальному провадженні, якщо стало відомо, що воно містить відомості з обмеженим доступом вже після того, як він набув відповідного статусу.

Водночас вказана прогалина може виступати порушенням права на захист, яке передбачено Конституцією України. Зокрема, відповідно до ст. 59 кожен має право на професійну правничу допомогу, кожен є вільним у виборі свого захисника [4]. Дивлячись на вищевказане, видається, що між Конституцією України та КПК виникає певна колізія через те, що та сама вищезгадана ст. 517, а саме ч. 4, передбачає, що доступ до матеріалів, які

містять відомості, що становлять державну таємницю, надається захисникам та законним представникам підозрюваного, яким надано допуск та доступ до державної таємниці [1], які відповідно до діючого законодавства у сфері хорони державної таємниці повинні надаватися якомога меншій кількості людей. Тобто на практиці може виникати ситуація, коли підозрюваний, обвинувачений уклали договір про надання правової допомоги з адвокатом, який не має допуску до державної таємниці (за відповідною формою), обов'язкова наявність якого не передбачена жодним нормативно-правовим актом, а під час досудового розслідування стало відомо, що дане провадження містить відомості з обмеженим доступом. У даному випадку виникає питання хто саме повинен ініціювати оформлення відповідного допуску до державної таємниці та займатися цією процедурою.

Враховуючи зазначене, слушно звернутися до листа Департаменту охорони державної таємниці та ліцензування Служби безпеки України (далі – СБУ) від 05 серпня 2020 року № 26/2-4804 «Щодо питання участі захисника у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю» [5]. Відповідно до роз'яснень, які містяться у вказаному листі, оформлення допуску до державної таємниці адвокату на стадіях досудового розслідування, судового провадження у першій інстанції або судового провадження з перегляду судових рішень здійснюється відповідно до вимог чинного законодавства у сфері охорони державної таємниці.

Так, якщо для вирішення завдань кримінального провадження, адвокат потребує оформлення вказаного допуску на стадії досудового розслідування, він звертається з письмовою вмотивованою заявою до відповідної установи, де здійснюється слідство, яка, після її опрацювання та підготовки режимно-секретним органом, надсилає до відповідного органу СБУ клопотання для погодження порушеного адвокатом питання у рамках конкретного кримінального провадження. Варто наголосити, що акцентовано увагу саме на тому, що адвокату надається допуск до державної таємниці саме для участі у конкретному кримінальному провадженні. Задоволення зазначеного клопотання є підставою для подальшої процедури оформлення допуску до державної таємниці відповідної форми в рамках кримінального провадження. Оформлення адвокату допуску є підставою для надання йому доступу, при цьому, наголошується, що виключно в межах конкретного кримінального провадження. Після закінчення досудового розслідування та звернення до суду з обвинувальним актом, доступ, який було надано, має бути припинений, проте допуск залишається чинним протягом часу, передбаченого законодавством у сфері охорони державної таємниці.

Розглянемо ситуацію, коли адвокат потребуватиме доступу до державної таємниці вже на стадії судового провадження у першій інстанції. У такому випадку адвокату на час судового розгляду (до ухвалення вироку) буде надано доступ відповідним судом після виконання першим процедури,

що вимагається для оформлення допуску до державної таємниці. Після ж ухвалення судом вироку (вступу вироку в законну силу або його апеляційного оскарження), доступ до державної таємниці адвокатаві припиняється.

Так, за умов подальшого провадження в суді апеляційної чи касаційної інстанції алгоритм надання та припинення доступу до державної таємниці співпадає з описаним вище для судів першої інстанції.

Трапляються випадки, коли адвокат бере участь у декількох кримінальних провадженнях, що регулюються правилами, передбаченими главою 40 КПК України, і може бути таке, що стадії розгляду проваджень є відмінними, це може бути, наприклад, в першому випадку досудове розслідування, а в другому – судовий розгляд, тоді адвокатаві у межах справи, яка готується до розгляду першою (де раніше стало відомо про наявність відомостей з обмеженим доступом), оформлюється допуск за алгоритмом, передбаченим вище. У всіх інших випадках щодо розгляду проваджень, що розглядатимуться пізніше, необхідно аби відповідний орган СБУ погодив сам факт потреби адвоката в роботі з інформацією, що має обмежений доступ для конкретного кримінального провадження, тобто вже не виникає потреби в проведенні повної процедури оформлення допуску до державної таємниці, бо адвокат його вже має [5]. Водночас підтвердження наявності в зазначеного адвоката допуску до державної таємниці є довідка, яку надає режимно-секретний орган, який займався оформленням допуску до державної таємниці та/або зберігає облікову картку.

Отже, можна підвести підсумки, що наразі чинне українське законодавство у сфері охорони державної таємниці потребує подальшого доопрацювання. Зокрема, на нашу думку, необхідно доповнити ч. 4 ст. 517 КПК України наступним чином:

Доступ до матеріалів, які містять відомості, що становлять державну таємницю, надається захисникам підозрюваного, обвинуваченого в межах конкретного кримінального провадження. Захисник, який не має допуску до державної таємниці, повинен звернутися з письмовою вмотивованою заявою до відповідної установи, де здійснюється слідство чи судовий розгляд, яка, після її опрацювання та підготовки режимно-секретним органом відповідних документів, надсилає до органу СБУ клопотання для погодження порушеного адвокатом питання щодо надання допуску до державної таємниці у межах конкретного кримінального провадження...

Список використаної літератури:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст. 88.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. Відомості Верховної Ради України. № 27. Ст. 282

3. Про державу таємницю: Закон України від 21.01.1994 р. № 3855-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 16. Ст. 93

4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

5. Лист Департаменту охорони державної таємниці та ліцензування Служби безпеки України від 05 серпня 2020 року № 26/2-4804 «Щодо питання участі захисника у кримінальному провадженні, яке містить відомості, що становлять державну таємницю». URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/3c977a0cb5815010d341_file.pdf

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

М'якота О.В.

студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АДВОКАТУРИ В УКРАЇНІ

Сьогодні, захист конституційних прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина є одним із пріоритетних напрямків діяльності адвокатури в Україні. Так згідно з ст. 59 Конституції України кожен має право на правову допомогу, забезпечення якої покладено на найсильніший недержавний інститут в основу діяльності якого, покладено принцип верховенства права, законності та незалежності.

Дослідження особливостей правового регулювання адвокатури в Україні та аналіз нормативної бази що існує сьогодні, в порівнянні з зарубіжним досвідом, європейських країн вже неодноразово привертало увагу таких відомих вчених та науковців як: Н.З. Рогатинська, Й.Л. Бронз, Н.М. Бакаєнова, І.О. Билиця, Л.В. Шульга, В.В. Нікітченко, М.О. Бідюк, Ю.О. Меліхова, Т.В. Варфоломєєва, В.Г. Гончаренко.

Основою для встановлення провідних засад, прав та обов'язків захисників в Україні є Конституція України, ст. 131 якої, визначає що для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура.

Її діяльність регулюється Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Даний нормативний акт визначає правові засади

організації та діяльності адвокатів, та їх процесуальний статус загалом. Таким чином, згідно з ст.6 адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше 2 років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування, склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю [1, с. 5] .

З метою забезпечення дисциплінарної відповідальності даного виду фахівців сьогодні існують Правила адвокатської етики, які спрямовані на закріплення етичних норм і правил, яких повинен дотримуватися кожен адвокат при здійсненні своїх обов'язків під час практичної юридичної діяльності.

Так, у разі здійснення правничої діяльності за межами України на адвоката також поширюються норми Кодексу поведінки європейських адвокатів, порушення яких, буде вважатися дисциплінарним проступком.

Окрім того, зважаючи на специфіку діяльності адвокатури в Україні варто виокремити її правове регулювання і в певних видах українського судочинства. В сфері кримінального провадження, Кримінальний процесуальний кодекс України регулює діяльність адвоката, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію).

Професіоналізм адвокатури вбачається і в цивільному судочинстві, яке здійснюється на основі Цивільного процесуального кодексу, згідно з ст. 60 якого, представником у справі може бути адвокат або законний представник, який під час ведення справи в суді здійснює від імені особи, яку він представляє, її процесуальні права та обов'язки.

Діяльність адвоката є багатоманітною, оскільки регулюється Кодексом адміністративного судочинства України, згідно з ст. 57 та 16, учасники справи мають право користуватися правничою допомогою в основу якої покладено представництво позивача у адміністративному суді. У разі здійснення захисту малозабезпечених верств населення та інших пільгових категорій осіб, діяльність адвокатури України регулюються Законом України «Про надання безоплатної правової допомоги». Даний нормативний акт визначає особливості адвокатської діяльності, у разі надання первинної та вторинної правничої допомоги, що здійснюється на різних стадіях переважно кримінального провадження.

Так, зважаючи на велику кількість законодавчих актів, що регулюють діяльність адвокатури в Україні необхідно зазначити, що адвокатська діяльність спрямована на охорону і забезпечення прав та інтересів громадян у різних сферах суспільного життя, реалізація якої, є доволі складним

процесом та потребує значних зусиль. Неабияк цьому сприяють прогалини в законодавстві України, оскільки не завжди норми які вказані в законі, легко реалізувати на практиці та добитися успішного результату у разі захисту порушеного права. Таким чином сьогодні існує необхідність у проведенні кодифікації даної нормативної бази, яка регулює діяльність адвокатури в Україні.

Так, прикладом для наслідування є встановлені правові норми і правила європейського законодавства таких країн як: Польща, Німеччина, США, Італія, Іспанія. Фундаментальну роль у даній сфері відіграє Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, захист яких потребує участі адвоката. Вищенаведений міжнародний договір встановлює основні групи прав, захист яких полягає справедливому і безсторонньому судовому розгляді, та наявності достатніх можливостей та часу для підготовки для їх захисту. Важливе значення має також Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства та Основні положення про адвокатів[3, с. 104] . Дані правові акти вважаються прикладом для наслідування законодавством України в сфері регулювання адвокатури, оскільки перший нормативний акт встановлює розширений перелік зобов'язань які покладаються на таких фахівців юриспруденції, а саме: зобов'язання перед суспільством, судом, клієнтом, іншими представниками в галузі права, а другий надає конкретні приписи сформульовані у самостійний критерій для оцінки діяльності адвоката. Слід зазначити, що норми міжнародного права відіграють більшу роль у їх правозастосуванні ніж національні. Це обумовлюється не лише ратифікацією ВРУ але й якістю їх правореалізації.

Отже, особливості правового регулювання діяльності адвокатури в Україні сьогодні, проявляються у тому що захист здійснюється на основі встановленого чіткого переліку законодавства, однак їх застосування на практиці бажає бути кращим. Беручи приклад європейського рівня і стандартів, адвокатура України може стати взірцем для всього суспільства для якого головне права та свободи людини. Проаналізувавши все вищесказане, можна зробити висновок про те, що на сьогодні правове становище захисника визначається інструментарієм, що встановлений в нормах чинного законодавства. Необмежуючи адвокатів у їхній професійній діяльності, уряд нашої країни значно покращує рівень справедливості, гуманності та забезпечення захисту прав та свобод кожного із нас.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

3. Нікітченко В.В. Специфіка правового регулювання діяльності адвокатури в Україні / В.В. Нікітченко URL: https://scholar.google.com.ua/citations?user=W5SxJwAAAAJ&hl=uk#d=gs_md_citad&u=%2Fcitations%3Fview_op%3Dview_citation%26hl%3Duk%26user%3DW5SxJwAAAAJ%26citation_for_view%3D-W5SxJwAAAAJ%3Au-x6o8ySG0sC%26tzm%3D-120

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

Нагорна Ю.І.

студентка 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ФЕНОМЕН ПРОФЕСІЙНОЇ ДЕФОРМАЦІЇ ПРАВОСВІДОМОСТІ АДВОКАТА

Дослідження професійної деформації правосвідомості адвокатів на даному етапі розвитку правової держави є досить складним і водночас актуальним питанням, вирішення якого викликає досить значний інтерес не лише в теоретичному, але й практичному значенні. Феномен професіоналізації особистості адвоката – це складне та багатоаспектне соціально-правове та психологічне явище, яке вимагає негайного детального дослідження.

Слід зазначити, що на законодавчому рівні, на жаль, не закріплено визначення поняття «професійних відхилень», зокрема й у діяльності адвокатів, що безумовно породжує певну низку проблем, зокрема щодо розуміння самого визначення. Детальне пояснення даного феномена можна знайти у юридичній літературі.

Професійна деформація (від лат. *deformatio* – скривлення, зміна форми) – це унікальне соціально-психологічне явище, в основі якого лежить поява в особи певних психологічних змін, які можуть спричинити значний вплив на належне та якісне виконання професійних обов'язків, а також діяльності загалом [2, с. 124].

Розглядаючи поняття «професійної деформації правосвідомості адвоката», під ним слід розуміти складний соціально-правовий феномен, який характеризується зміною її стану, зокрема у її носіїв формується певна сукупність поглядів, ідей, почуттів, знань та настроїв, що викривлено відображають юридичну дійсність, а також висвітлюють негативне ставлення до сучасної правової системи, чинного законодавства та ін.

Досліджуючи підстави виникнення професійної деформації особистості адвоката, слід зазначити, що його діяльність здійснюється переважно у складних, з огляд на психологічні та моральні чинники, умовах, у конфліктному середовищі, де немало різноманітних спокус [3, с. 42]. Зокрема виділяють об'єктивні та суб'єктивні фактори, котрі детермінують професійну деформацію особистості. Серед об'єктивних чинників можна виділити: умови виконання професійних обов'язків, зміст спілкування та професійної діяльності, а також фактори, що безпосередньо пов'язані із соціальним макросередовищем. До суб'єктивних чинників належать: віковий показник, характер професійних відносин, індивідуальні психологічні особливості, необхідність ідентифікації свого внутрішнього світу з особистістю клієнта задля кращого розуміння та вирішення справи та ін. Виділяють також проміжну, міжосьову ланку факторів, що носять назву «об'єктивно-суб'єктивні». До їх переліку віднесено систему та організацію професійної діяльності адвокатів.

Особливість роботи адвоката носить не лише позитивні аспекти, серед яких можна виділити підвищення професіоналізму, але негативні, які впливають на особистість адвоката. За умов, якщо в адвоката відсутній достатній рівень психологічної та моральної стійкості, негативні елементи стають тими істотними факторами, що можуть призвести до змін.

Професійна деформація правосвідомості адвоката може носити як епізодичний, так і постійний характер, як поверхневий, так і глобальний характер. Також вона може простежуватися у манері спілкування, професійному жаргоні, формі поведінки і навіть у зовнішньому вигляді адвоката. Тобто професійна деформація адвоката – це найчастіше небажані зміни, перетворення в особистості фахівця, які значно впливають на його професійну діяльність та життя загалом.

Слід погодитися із твердженням, що найчастіше та найпростіше професійній деформації піддаються саме представники професій «людина-людина», адже особливістю таких занять є саме взаємодія між людьми під час спілкування з ними. Адвокатська діяльність як яскравий представник даної категорії не є виключенням. Тому навіть на початкових етапах професіоналізації адвоката може настати момент, коли подальший розвиток та індивідуалізація діяльності просто неможлива докорінного перелому нормативно схваленої діяльності.

З огляду на весь вище викладений матеріал можна виокремити такі форми професійної деформації правосвідомості адвоката: 1) зловживання службовим становищем, владними повноваженнями, завищена самооцінка та самовпевненість у власних рішеннях та діях, навіть якщо вони є неправомірними; 2) корумпованість; 3) некомпетентність, яка може виражатися у невмінні вислухати проблему клієнта та недостатній рівень знань для надання правової допомоги; 4) «правовий нігілізм», який

проявляється в ігнорування законодавства, тлумаченні норм законів та підзаконних нормативно-правових актів на власний розсуд; 5) перевищення посадових обов'язків; 6) безвідповідальність, яка виражається у розголошенні професійної таємниці, а також порушення присяги; 7) грубість, яка є причиною приєднання до кримінальної субкультури, а саме засвоєння та застосування кримінального жаргону; 8) надмірний кар'єризм та встановлення власних інтересів на сходінку вище, ніж потреби та інтереси клієнта; 9) «спрощення ділового спілкування», яке простежується у зниженні рівня комунікативних навичок та культури поведінки, зокрема звернення до осіб на «ти» та ін. [4, с. 427]. Слід акцентувати увагу на тому, що даний перелік не є вичерпним, що чітко вказує на масштабність цієї проблеми та необхідність її вирішення.

Тобто, є всі підстави для того, аби стверджувати, що багаторічне виконання одноманітних професійних обов'язків, постійна перенапруга, втома, певна відповідальність перед кожним клієнтом можуть спричинити професійну деформацію правосвідомості адвоката та встановити психологічні бар'єри.

Необхідність вирішення цієї проблеми досить гостро стоїть у сучасній правовій сфері. Задля оптимізації та скорочення випадків професійної деформації особистості адвоката пропонуються такі заходи, зокрема:

1) *психологічне навчання адвокатів*, в основі якого лежить ознайомлення адвоката з ознаками професійної деформації. Це допоможе розпізнати та ліквідувати ще на первинних етапах діяльності. Вислів «попереджений – значить озброєний» точно відбуває усю суть даного способу;

2) *зміна роду діяльності в неробочий час* допоможе не лише заспокоїтися та подолати втому, але й впорядкувати свої думки та згодом знайти правильне рішення справи;

3) *проведення тренінгів з професійного та особистісного розвитку адвокатів*. Саме такий засіб надасть можливість представникам даної професії під час роботи в групах не лише побороти тимчасові труднощі, розібратися із внутрішніми неузгодженнями, але й також значно підвищити рівень свої психологічної та професійної компетентності;

4) *проведення психологічної діагностики та індивідуальних консультацій адвокатів* допоможе визначити стадію емоційного вигорання та скласти чіткий план дій щодо подолання даної проблеми;

5) *вирішення завдань за допомогою творчого підходу*. Такий підхід дозволить знаходити відповіді на юридичні запитання за допомогою нових, унікальних та особливих способів, надасть змогу поглянути на вирішення тієї чи іншої справи піз іншим кутом зору [1].

Підсумовуючи, слід зазначити, що професійна деформація правосвідомості адвоката – це досить складне та багатоаспектне явище, яке формується стихійно чи свідомо, однак в тому чи іншому випадку однаково спричиняє зміни у професійній діяльності та поведінці захисника.

Для одних адвокатів професійна деформація може мати досить серйозні наслідки, адже внаслідок появи «синдрому вигорання», зменшується рівень професіоналізму, що може стати причиною завершення кар'єри. Для інших адвокатів професійна деформація стає тим чинником, який змушує проаналізувати усі прогалини, труднощі та знайти найбільш ефективні способи їх вирішення. Вона стає стимулом для вдосконалення, підвищення професійних навичок та підкорення нових вершин у даній професії.

Список використаної літератури:

1. Ковтун І. А. Професійні відхилення у діяльності адвокатів [Електронний ресурс] // «АКТУАЛЬНА ЮРИСПРУДЕНЦІЯ» Юридичні науково-практичні Інтернет конференції. – Режим доступу: https://www.legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=78%3A2011-10-03-16-17-11&catid=18%3A2011-08-07-12-13-12&Itemid=14&lang=ru
2. Коновалова В.Е. Основы юридической психологии: Учебник. /В.Е. Коновалова, В.Ю. Шепитько. Х.: Одиссей, 2005. 352 с.
3. Лозовий В. О. Петришин О. В. Професійна етика юриста. Х.: Право, 2004. С. 41-42.
4. Синеский О.В. Індивідуальні умови професійної деформації особистості адвоката. Форум права. 2008. № 2. С. 425-431 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi_bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/FP_index.htm_2008_2_60.pdf

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент ***Храпенко Олена Олегівна***

Немеш В.І.

студент 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ АДВОКАТОМ ІНОЗЕМНОЇ КРАЇНИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОТРИМАННЯ ПРАВА НА ТАКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

В 2012 році Верховною Радою України було прийнято новий закон стосовно адвокатури та адвокатської діяльності. Зміни за новим законом стосувалися запровадження системи органів адвокатського самоврядування,

дисциплінарної процедури притягнення адвокатів до дисциплінарної відповідальності та вперше, що є надзвичайно важливим для України, урегульовано право адвоката іноземної держави на здійснення адвокатської діяльності в Україні та визначено порядок отримання права на таку діяльність. Мова йде про Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [1]. Це призвело до нагальної необхідності переглянути важливі питання, пов'язані з діяльністю адвокатів, а також визначити основні проблеми цієї діяльності. Однією з таких проблем є здійснення діяльності адвоката іноземної країни в Україні та особливості отримання права на таку діяльність.

За новим законом для адвокатів зарубіжних країн встановлено модель «відкритих дверей», яка полягає в тому, що надає необмежений доступ іноземних адвокатів до ринку платних юридичних послуг. Однак є дві сторони медалі. З одного боку, це добре, адже є змога вільно обирати представника без потреби користуватись послугами виключно вітчизняних адвокатів. Дана практика дозволить іноземним суб'єктам в українських судах користуватись послугами адвоката до якого вони звикли, який добре ознайомлений зі специфікою діяльності конкретного господарюючого суб'єкта. Проте, з іншого боку, така можливість збільшує конкуренцію для українських адвокатів, яка вже присутня на нашому ринку послуг.

Для того, щоб іноземний адвокат міг надавати свої послуги в українських судах йому потрібно здійснити певні дії. По-перше, адвокат іноземної держави звертається до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури за місцем проживання або перебування в Україні із заявою про включення його до Єдиного реєстру адвокатів України з пакетом документів, що підтверджують право такого адвоката на заняття адвокатською діяльністю в іноземній державі. Перелік цих документів затверджується Радою адвокатів України. Це означає що, адвокат іноземної держави набуває право на здійснення адвокатської діяльності в Україні з моменту включення його до Єдиного реєстру адвокатів України. Однак, на практиці не все так просто, адже існують підстави, за якими адвокату з іншої країни можуть відмовити і не надати права на здійснення адвокатської діяльності в Україні. Ці підстави закріплені частині 4 статті 59 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». В цій статті вказано, що відмова у включенні адвоката іноземної держави до Єдиного реєстру адвокатів України виникає за наявності рішення відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про виключення такого адвоката з Єдиного реєстру адвокатів України – протягом двох років з дня прийняття такого рішення. Також комісія відмовить у випадку наявності рішення відповідної кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури про припинення права на заняття адвокатською діяльністю в якості адвоката України – протягом двох років з дня прийняття такого рішення та неподання документів, передбачених

частиною 2 статті 59 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», або їх невідповідність встановленим вимогам.

Також, слід зазначити, що ніяких додаткових іспитів чи екзаменів адвокат іншої країни скласти не має. З одного боку, це правильно, адже правова підготовка адвокатів іноземних країн є на високому рівні завдяки високим вимогам до кваліфікації адвокатів у переважній більшості країн світу. Але, з іншої сторони матеріальне та процесуальне право України має відмінності від матеріального та процесуального права інших країн, що може призвести до помилок в адвокатській діяльності, а отже клієнт може бути не задоволений в повній мірі, на яку він розраховував. Я думаю, що адвокату, який має намір здійснювати професійну діяльність на території України, необхідно знати основи вітчизняного матеріального та процесуального права, або ж варто обмежити участь такого адвоката лише нормами міжнародного права та право тієї країни, в якій він отримав свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю.

Важливим моментом для адвокатів іноземних країн, які займаються адвокатською діяльністю в Україні є, також те, що на адвоката іноземної держави поширюються не тільки професійні права адвоката і гарантії адвокатської діяльності, а і покладаються обов'язки адвоката, визначені українським законодавством. Це означає, що в разі вчинення адвокатом іноземної держави, включеним до Єдиного реєстру адвокатів України, дисциплінарного проступку він несе дисциплінарну відповідальність у порядку, передбаченому Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

В.С. Гончаренко в одній з своїх робіт зазначав, що в адвоката іноземної держави в порівнянні з українським адвокатом є більш високий рівень захищеності оскільки у разі вчинення іноземним адвокатом, включеним до Єдиного реєстру адвокатів України, дисциплінарного проступку, до нього можуть бути застосовані дисциплінарні стягнення винятково у вигляді попередження або виключення з Єдиного реєстру адвокатів України. Цей механізм додатково захищає адвоката іноземної держави від можливого незаконного тиску ззовні[2].

У разі здійснення адвокатом дисциплінарного проступку, на нього накладається дисциплінарне стягнення, кваліфікаційно-дисциплінарна комісія повідомляє відповідний орган державної влади або орган адвокатського самоврядування іноземної держави, в якій адвокат отримав статус адвоката або набув право на заняття адвокатською діяльністю, про те, що адвокат отримав попередження або його було виключено з Єдиного реєстру адвокатів України.

Також, хотілось б зазначити, що Адвокатам іноземних держав надаються додаткові професійні права і гарантії адвокатської діяльності, наприклад, такі як:

– можливість звернутися з адвокатськими запитами, в тому числі про одержання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб за згодою таких фізичних осіб.

– Доповідати клопотання і скарги на прийомі у посадових і службових осіб та відповідно до закону одержувати від них письмові мотивовані відповіді на ці клопотання і скарги.

– Збирати відомості про факти, які можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку

– Проведення стосовно адвоката оперативного-розшукових заходів або слідчих дій, які можуть проводитися тільки з дозволу суду, яке в свою чергу здійснюється на підставі судового рішення.

Адвокатам іноземних країн надається право звертатися до органів адвокатського самоврядування за захистом своїх професійних прав та обов'язків, брати участь у навчально-методичних заходах, що проводяться кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури, Вищою кваліфікаційно-дисциплінарною комісією адвокатури, радами адвокатів регіонів, Радою адвокатів України та Національною асоціацією адвокатів України.

Виходячи із загального положення та спираючись на сукупність всіх раніше перерахованих і згаданих фактів, важливим є те, що наші вітчизняні адвокати також можуть представляти інтереси наших громадян в іноземних судах та на світовому ринку по наданню юридичних послуг. Є дуже важливим, щоб всі держави розвивалися в цьому напрямі, адже для об'єктивного вирішення справ, інколи, необхідно скористатись послугами адвоката, з яким вже працює суб'єкт, і який добре ознайомлений зі специфікою діяльності конкретної особи.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. Відомості ВР. 2013. №27. Ст. 282.

2. Гончаренко В. С. Дисциплінарна відповідальність адвоката іноземної держави в Україні. Часопис Академії адвокатури України. 2015. Т. 8, № 1. С. 82-84

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Нестерчук Лілія Петрівна***

Нестеренко А.О.

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОФЕСІЙНА ДЕФОРМАЦІЯ АДВОКАТА

Основною задачею адвоката є надання кваліфікованої юридичної допомоги як фізичним, так і юридичним особам, в тому числі захист їх інтересів в суді, тому така професія відноситься до сфери «людина-людина». Фахівець, крім суто професійних знань і умінь, повинен володіти знаннями і вмінням по роботі з людьми. Більш того, успішне виконання професійних обов'язків стане неможливим, якщо не будуть враховані особливості та побажання клієнта, чи не буде встановлений психологічний контакт між адвокатом і клієнтом. Робота з людьми часто пов'язана з високим нервово-психічним напруженням і вимагає добре розвинених не тільки комунікативних, але і емоційно-вольових якостей. Добррозичливість, співчуття, співпереживання, інтерес до людей повинні поєднуватися з емоційною стійкістю, витримкою, самоконтролем, умінням володіти власними почуттями. Професійна діяльність людини – одне з провідних проявів особистості. Вона тягне за собою професійний розвиток працівника, що обумовлює формування професійного типу особистості. Тому навіть справжній професіонал через деякий час піддається впливу професії адвоката на особисті риси характеру. Такий вплив може бути як позитивним, так і негативним.

Говорячи про позитивні аспекти, можливості такого впливу на особистість очевидні – вони підвищують професіоналізм. Тут важливо згадати про розвиток організаторських якостей (відповідальність, педантичність, дисциплінованість), підвищення комунікативної компетентності (вміння розбиратися в людях, ефективно вирішувати конфлікти), також розширюється кругозір, ораторські вміння, пам'ять. На жаль, позитивними змінами не обмежується вплив професії на особистість, можна спостерігати приклади й негативних змін.

Негативні зміни особистісних якостей, що відбуваються під впливом професійної діяльності називаються професійною деформацією. Формами професійної деформації адвокатів є: стереотипний підхід до вирішення проблем; самовпевненість у власній непереможності (завищена самооцінка); зневажливе ставлення до норм закону (правовий нігілізм); неприпустимість можливої взаємодії з іншими правоохоронними органами (професійний егоїзм), цинізм. В преамбулі «Правил адвокатської етики» зазначено про високі стандарти етичної поведінки; про багатоманітність, а іноді і суперечливість професійних прав та обов'язків [1]. Все це говорить про важливість в організації роботи адвоката вміння протистояти

негативним емоціям, які виявляються під час виконання професійних функцій.

Якщо є проблема, то має бути і її рішення. Про рішення проблеми професійної деформації найчастіше йдеться, на жаль, на теоретичному рівні. Так, робота з профілактики професійної деформації включає в себе заходи як психологічного, так і організаційно-управлінського та виховного характеру. До завдань, які підлягають вирішенню, можна віднести: розвиток морально-психологічної стійкості і ділової спрямованості у працівників; вдосконалення стилю і методів управління персоналом; формування оптимального морально-психологічного клімату в компанії.

Також, у зв'язку з проблемами професійної деформації особистості адвоката, які негативно впливають на якість професійної діяльності та на його особисте життя і здатні призвести до втрати кваліфікації, говорять про наступні шляхи профілактики професійної деформації та реабілітації особистості:

- підвищення психологічної компетенції адвокатів (попереджений – значить озброєний);
- тренінги професійного та особистісного роста адвокатів;
- оволодіння прийомами саморегуляції емоційно-вольової сфери професійної деформації [2].

Професійна діяльність адвокатів проходить в особливих умовах нестабільності. Адвокати самостійно шукають собі клієнтів, і особливо молоді спеціалісти можуть відчувати дефіцит роботи. Велика конкуренція, нестабільність робочого навантаження, публічність професії, необхідність бути в курсі частих змін в законодавстві – всі ці моменти сприяють стресам. Тому перелічені вище методи профілактики професійної деформації відіграють важливу роль у формуванні високих моральних якостей адвоката. Але, здається, в першу чергу, професійна деформація не торкнеться юристів з високою особистою моральністю, а пропонувані методи попередження негативного впливу професії повинні лише доповнювати діючу управлінську політику.

Список використаної літератури:

1. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09.06.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#n4>
2. Безносів С. П. Професійна деформація личности. СПб., 2004. 272 с.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Кіслиця Ірина Олександрівна***

Новак С.О.

*студентка 1-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ГОНОРАР ЯК СКЛАДОВА НЕЗАЛЕЖНОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ АДВОКАТА

В умовах зміни підходу до розуміння значення інституту адвокатури в системі правоохоронних органів України важливого значення набуває така категорія як гонорар.

Законодавчого визначення дефініція гонорар знаходить у ч. 1 ст. 30 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», відповідно до якого гонорар – це форма винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту [1].

Гонорар адвоката може варіюватися в залежності від різних факторів, а саме: кваліфікація адвоката (адвокатський стаж, проходження курсів підвищення кваліфікації, наявність наукового ступеню), справи, яка розглядається (вид судочинства, характер спірних правовідносин (нестандартний спір, нетипові правовідносини), так і кількістю учасників, обсягом доказів, кількістю засідань, наявність правових висновків Верховного Суду, фінансовий стан клієнта тощо. Крім того гонорар адвоката має відповідати принципу розумності.

Для визначення гонорару адвоката необхідно прописати у договорі про надання правової допомоги вид виконуваних робіт, обсяг та вартість відповідної виконуваної правової роботи. Лише за такої умови гонорар адвоката може бути віднесений до судових витрат на правову допомогу.

Слід зазначити, що тривалий час на території України нормативно-правове забезпечення розміру гонорару адвоката здійснювалось на підставі Закону України «Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах» [2], відповідно до якого встановлювались низькі показники оплати праці адвоката. Так, наприклад, розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних справах, в яких така компенсація виплачується стороні, на користь якої ухвалено судові рішення, іншою стороною, а в адміністративних справах – суб'єктом владних повноважень, не може перевищувати 40 відсотків прожиткового мінімуму для працездатних осіб, розмір якого встановлено на 1 січня календарного року, за годину участі особи, яка надавала правову допомогу, у судовому засіданні, під час вчинення окремих процесуальних дій поза судовим засіданням та під час ознайомлення з матеріалами справи в суді, що визначається у відповідному судовому рішенні.

Однак із внесенням змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу

адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів вищевказаний закон втратив свою чинність.

На теперішній час правовим підґрунтям визначення витрат на правничу допомогу є відповідні процесуальні кодекси.

Витрати на правову допомогу, граничний розмір якої визначено відповідним законом, стягуються не лише за участь у судовому засіданні при розгляді справи, а і у разі вчинення інших дій поза судовим засіданням, безпосередньо пов'язаних із наданням правової допомоги у конкретній справі (наприклад складання позовної заяви, надання консультацій, переклад документів, копіювання документів). Зазначені витрати мають бути документально підтверджені та доведені.

При визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, виходячи з конкретних обставин справи та фінансового стану обох сторін. Ті самі критерії застосовує Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ), присуджуючи судові витрати на підставі статті 41 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. Зокрема, у рішеннях від 12 жовтня 2006 року у справі «Двойних проти України» (§ 80), від 10 грудня 2009 року у справі «Гімайдуліна і інших проти України» (§§ 34-36), від 23 січня 2014 року у справі «East/West Alliance Limited» проти України», від 26 лютого 2015 року у справі «Баришевський проти України» (§ 95) зазначено, що заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим.

Таким чином, адвокат може отримати гонорар не лише за фактичне представництво інтересів клієнта у судовому засіданні, а й за іншу правничу допомогу, пов'язану зі справою, включаючи підготовку до її розгляду, збір доказів тощо, а також вартість послуг помічника адвоката. Крім того, надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правовий супровід діяльності юридичних і фізичних осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, держави; складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру; представництво інтересів фізичних і юридичних осіб в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами з метою розгляду будь-якої судової справи також можуть включатись до гонорару адвоката.

Цікавою для дослідження вбачається підкатегорія поняття «гонорар» – «гонорар успіху».

Так, Європейський суд з прав людини, який у рішенні від 19 жовтня 2000 року у справі «Іатрідіс проти Греції» тлумачить «гонорар успіху» як домовленість, згідно з якою клієнт зобов'язується виплатити адвокату як винагороду певний відсоток від присудженої йому судом грошової

суми, якщо рішення буде на користь клієнта. Якщо такі угоди є юридично дійсними, то визначені суми підлягають сплаті клієнтом (§ 55). Водночас відшкодування судових витрат передбачає, що встановлена їх реальність, необхідність і, крім того, умова розумності їх розміру.

За наявності таких угод при вирішенні питання відшкодування судових витрат ЄСПЛ керується не ними, а іншими наведеними вище чинниками, які стосуються роботи адвоката, насамперед принципом розумності судових витрат, що відображено також у справі «Пакдемірлі проти Туреччини».

Позитивним кроком правозастосування практики Європейського суду з прав людини стала постанова Великої Палати Верховного Суду від 12 травня 2020 року у справі №904/4507/18, що в подальшому дозволить адвокатам отримувати належне матеріальне забезпечення під час виконання своїх обов'язків щодо юридичного захисту прав та свобод клієнтів.

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що за останні роки гонорар адвоката знайшов детальніше відображення у правозастосовній практиці та у сфері правосуддя. Однак невирішеним залишається питання щодо доказування віднесення представництва у інших державних органах задля розгляду конкретної судової справи.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України № 5076-VI від 05 липня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n249>

2. Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах: Закон України № 4191-VI від 20 грудня 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4191-17#Text> (втратив чинність).

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Орлик Т.А., Шандригось А.А.

студентки 2-го курсу факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ АДВОКАТАМИ ВТОРИННОЇ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

На сьогоднішній день, питання надання безоплатної вторинної допомоги є надзвичайно актуальним для осіб, які мають право на її

отримання, оскільки на даний момент послуги адвоката є недешевим задоволенням, проте результат виправдовує витрати, а центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги надають громадянам можливість відстояти свої права за допомогою кваліфікованих адвокатів. Окрім того, зазначене питання є надзвичайно актуальним і для адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу, оскільки умови її надання спочатку були одними, а потім змінилися, проблеми полягають у оплаті виконаної адвокатом роботи, тому що не всі документи оплачуються, подання яких до суду є необхідним, деталізована система підрахунку є недосконалою та кропіткою, та і сам обов'язок підрахунку коштів, на практиці, покладається на адвоката, що є не досить компетентним.

Проблеми надання безоплатної вторинної допомоги активно досліджували у своїх працях : А. Атамасов, Є. Бова, А. Вишневський, С. Гончаренко, А. Іванцова, П. Корнієнко, К. Кутюхіна, О. Лисенко, М. Стаматіна, О. Хорошенюк, В. Царьова.

Ключовою фігурою забезпечення такою допомогою, яка має бути до того ж і якісною, є адвокат, який у кримінальному процесі набуває статусу захисника і виконує ряд важливих функцій не тільки для особи, яку захищає, але і для всього перебігу досудового розслідування та судового розгляду. Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми.

Усе залежить лише від сфери суспільних відносин, у межах яких особа реалізує гарантоване право на правову допомогу. Таким чином, дана допомога має бути доступною, нічим не обмеженою та реальною. А щоб вона такою вважалася, сьогодні в Україні діє система центрів надання безоплатної первинної і вторинної правової допомоги, ряд юридичних клінік, зокрема, на базі вищих навчальних закладів та інших установ юридичного спрямування.

Так, до координаційних центрів безоплатної правової допомоги у 2019 році надійшло 2 700 484 звернення про необхідність надання правової допомоги і було ухвалено 1049 виправдувальних вироків завдяки кваліфікованому захисту адвокатів, які співпрацюють із системою безоплатної правової допомоги (далі – БПД). Це спрямовано на поширення якісної юридичної допомоги, а дана статистика свідчить про популяризацію і довіру серед населення до системи та її дієвості [6].

Окрім того, така допомога має бути безоплатною у виняткових випадках, які передбачені чинним законодавством. Саме тому на державу покладається обов'язок виокремити їх в аспекті необхідності визначеним соціальним групам і закласти в Державний бюджет обсяг коштів на фінансування юридичної допомоги. У протилежному випадку, нехтування посадовими особами законодавчого органу влади даними приписами може призвести до низької правової захищеності громадян, поширення нігілізму та правової і моральної деформації системи держави і права. Нормативно-правова база стосовно інституту безоплатної правової допомоги досить широка,

починаючи від документів міжнародного значення і до норм українського законодавства. Положення про безоплатну правову допомогу закріплені в Конвенції Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод та в Міжнародному пакті про громадянські та політичні права [2; 3].

Безоплатна правова допомога в Україні є регламентованою на правовому рівні, а тому існує ряд нормативно-правових актів, що визначають базові засади її надання і функціонування, зокрема і в системі кримінального процесу. Проте центральним серед численних документів є Закон України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 № 3460-VI, де надається тлумачення дефініції безоплатної вторинної правової допомоги (далі – Закону). У межах дослідження нас цікавитиме саме вторинна допомога, тому що саме цей вид означає захист підсудного адвокатом, який співпрацює із системою надання кваліфікованої юридичної допомоги в разі необхідності. Відповідно до ст. 13 Закону, безоплатна вторинна правова допомога – вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя [4]. Метою популяризації безоплатної правової допомоги в Україні є розповсюдження правових інструментів для захисту своїх інтересів, відновлення порушених прав і свобод серед населення держави, забезпечення рівного доступу до правосуддя, а також відповідності мережі надавачів безоплатної правової допомоги потребам громадян [5]. Відповідно до ст. 13 Закону «...вторинна допомога існує у трьох основних формах: захисту; представництво осіб, які мають право на безоплатну вторинну правову допомогу, та їх інтересів у судах, органах державної влади, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; складання документів процесуального характеру» [4].

Незважаючи на незначну кількість дій, які може виконувати суб'єкт надання БВПД, спектр його можливостей доволі широкий, тому що захист, як і складання процесуальних документів, є тривалими та об'ємними процесами, де захисник має детально вивчити обставини, зробити власні висновки стосовно дотримання уповноваженими службовими особами принципів верховенства права та законності, інших фундаментальних засад залежно від виду процесу, у межах якого адвокат здійснює свою діяльність. Поняття «процесу» існує майже у всіх галузях права, а тому право особи на професійну правову допомогу втілене у кодифікованих законах, які регулюють суспільні відносини: Кодекс адміністративного судочинства України, Господарський процесуальний кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України. Крім того, доцільно звернути увагу на базовий нормативно-правовий акт: Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Таким чином, у ході даного дослідження з'ясовано, що термін «правова допомога» у контексті Закону України «Про безоплатну правову допомогу» поєднує в собі право особи «мати призначеного

захисника в разі, коли інтереси правосуддя (характер справи, наслідки для обвинуваченого та його можливість захищати себе самостійно) того вимагають або коли у особи немає достатньо коштів для оплати цього захисника».

Слід зауважити, що надання безоплатної вторинної правової допомоги найчастіше похідна дія, тому що, перш за все, особа звертається до уповноваженого органу за кваліфікованою юридичною допомогою з питань її порушених прав. Адвокатура є основним інститутом, який здійснює захист, представництво інтересів осіб, що мають право на правову допомогу. Крім того, вона вважається суб'єктом надання якісної допомоги, тому що саме адвокати беруть безпосередню участь у становленні системи безоплатної вторинної правової допомоги. Зокрема, надання якісної правової допомоги покладено на захисників контрактом, який укладається із центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Питання якості надання безоплатної вторинної правової допомоги гостро постає і досі у системі надання такої допомоги. Дане дослідження побудоване на постулатах Кримінального процесуального кодексу, а також на реалізації особою права мати захисника на першу вимогу та побачення з ним без обмеження їх кількості і тривалості відповідно до п. 3 ч. 3 ст. 42 КПК України.

В архіві практики Європейського суду з прав людини є достатня кількість прецедентів, пов'язаних з порушення прав і законних інтересів підзахисних осіб у результаті залучення захисника на безоплатній основі. Наприклад, у справі «Загородній проти України» (№ 27004/06 від 24.11.2011 р.) заявник наголошує на тому, що його право на вільний вибір захисника було порушене; «Бортник проти України» (№ 39528/04 від 27.01.2011 р.), «Нечипорук та Йонкало проти України» (№ 42310/04 від 21.01.2011 р.), «Балицький проти України» (№ 12793/03 від 03.11.2011 р.) так само звертають увагу на порушення права на захист і юридичну допомогу [7, с. 271].

Інститут безоплатної правової допомоги постійно вдосконалюється. Як свідчить дане дослідження, за наведеною статистичною інформацією, рівень довіри населення до цього інституту значно підвищився. Якість безоплатної правової допомоги залежить від багатьох чинників. Перш за все, від того, наскільки відповідально і прискіпливо адвокат виконуватиме свою роботу. Зокрема, адвокатами обговорювалась теза про стимулювання до надання якісної допомоги, оскільки велика кількість справ, які знаходяться в адвоката, заважає концентрації, і як наслідок, зменшує рівень позитивних рішень. Крім того, безоплатна правова допомога не передбачає підтримку громадян у зверненні до міжнародних судових установ, наприклад, до Європейського суду з прав людини. Допомога на міжнародному рівні може бути надана системою громадських приймалень Української Гельсінської спілки з прав людини.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: документ від 04.11.1950 № 995_004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: Прийнято резолюцією 2200 А (XXI) Генеральної Асамблеї ООН від 16 грудня 1966 р. Права людини : зб. док. / Укл. В. С. Семенов, О. Н. Ярмиш та ін. Х.: Ун-т внутр. справ, 1997. С. 4-25.
4. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 2 червня 2011 року № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>
5. Забезпечення рівного доступу до правосуддя та правової допомоги. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/verhovenstvo-prava-ta-borotba-zkorupciyeu/zabezpechennya-rivnogo-dostupu-do-pravosuddya-ta-pravovoyi-dopomogi>
6. Цифри, що свідчать про довіру до БПД. Безоплатна правова допомога: офіційний вебсайт. URL: <https://www.legalaid.gov.ua/novyny/tsyfr-yshho-svidchat-pro-doviru-do-systemy-bpd/>
7. Яновська О. Г. Загальні засади надання безоплатної правової допомоги у кримінальному провадженні. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2013. № 4. С. 268–274.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Орліченко К.Д.

*студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ МЕДІАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Медіація (від лат. *mediare* – бути посередником) – це переговори сторін за участю третьої особи – медіатора, який, здійснюючи загальне керівництво процедурою, допомагає сторонам налагодити комунікацію між собою та самостійно досягти максимально ефективних домовленостей зі спірних питань, однак не має повноважень на вирішення спору [4].

Нормативним підґрунтям запровадженням медіації в нашій країні є підготовлений Міністерством Юстиції проект Закону України «Про медіацію» №3504, який вже на законодавчому рівні зможе закріпити можливість проведення процедури медіації [9]. На даний момент він прийнятий Верховною Радою України в першому читанні [7]. Крім того, значну роль відіграють прийняті Закони України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 № 2147-VIII, в яких була введена процедура врегулювання спору за участю судді, стимулювання сторін до мирного врегулювання спору та істотне підвищення ставок судового збору.

У статті 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначені види адвокатської діяльності, проте вказівки на медіацію там немає. В даній статті визначено, що адвокат може здійснювати інші види адвокатської діяльності, не заборонені законом. В статті 1 цього ж закону встановлюється, що інші види правової допомоги – види адвокатської діяльності з надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правового супроводу діяльності клієнта, складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру, спрямованих на забезпечення реалізації прав, свобод і законних інтересів клієнта, недопущення їх порушень, а також на сприяння їх відновленню в разі порушення [6].

Таким чином, проаналізувавши положення нашого законодавства, можемо дійти до висновків, що медіація є одним із видів правових послуг, а саме наданням правничої допомоги. Отже, медіація відноситься до видів професійної діяльності адвоката.

Взагалі, медіаційна діяльність є важким поняттям для сприйняття багатьох адвокатів. Адвокат, як професіонал своєї справи, звик під час представництва інтересів свого клієнта намагатися схилити суддю на свій бік, доводити правоту клієнта та постійно змагатися з процесуальним опонентом. І тут потрібно пам'ятати, що медіація – це не змагання, адже в цій процедурі немає переможців і переможених. Медіація – це об'єднання зі своїм опонентом для вирішення спору [5].

Окрім того, тільки підготовлені та навчені адвокати можуть здійснювати медіацію. Медіатору важливо мати знання не тільки в правовій сфері, а й у таких сферах як психологія, соціологія чи конфліктологія. Відсутність певних моральних та спеціальних освітніх вимог до медіатора-адвоката може заважати реалізації завдань медіації та досягненню її мети [3].

Чим медіація може бути цікава та корисна адвокату? Проаналізувавши практику багатьох європейських країн, можна побачити, що медіація має такі переваги для адвокатів, оскільки це:

- новий спосіб заробітку та новий напрям діяльності адвоката в Україні;
- має переваги перед судовим розглядом в часі. А час для адвоката є дуже важливим, оскільки від того, наскільки швидко спір може бути вирішений без звернення до юрисдикційних органів та правоохоронних інститутів, залежить оцінка ефективності всієї роботи адвоката;
- можливість підвищити рівень власної професійної майстерності. Адже такі медіаційні навички, як постійне перефразування, активне слухання, перепитування є корисними для адвоката в постійних переговорах та зустрічах не тільки з клієнтом, а і з суддями, процесуальними опонентами, колегами і т.д;
- спосіб підвищити власну конкурентоспроможність на ринку праці;
- можливість самостійно керувати процесом;
- можливість діяти поза правовим полем.

Медіацію для адвоката можна розглядати в двох напрямках: 1) супровід клієнта на процедурі; 2) виступ безпосередньо медіатором.

При супроводі клієнта в процедурі медіації адвокат має право вчиняти такі дії, як: 1) інформувати клієнта про таку можливість і спосіб вирішення спору. Хочу зазначити, що адвокат не втрачає свого клієнта, а може лише ефективніше допомогти при супроводі [2]; укласти договір про проведення медіації; 3) оцінювати законність, реальність та ефективність досягнутої між сторонами домовленості; 4) укласти угоди за результатами медіації, наприклад, мирову угоду.

Стосовно питання виступу адвоката як медіатора, дуже часто виникає конфлікт інтересів адвоката-медіатора, який представляє інтереси клієнта у вирішенні спору з опонентом. Головне, щоб медіатор-адвокат задовольняв обидві сторони правового спору та зміг їх успішно залучити до процесу, не втративши своєї незалежності. Він має вести процес медіації тільки в тих справах, де зможе зберегти власну нейтральність. Тож, дії адвоката-медіатора мають відповідати міжнародно-визнаним етичним засадам медіації, що закріплені в Європейському кодексі етики медіаторів, а також основним принципам адвокатської етики (незалежність, неупередженість, конфіденційність) [8]. Якщо він не може так діяти, то має відразу ж відмовитись [10].

Дуже важливим є питання щодо «медіабельності» конфлікту, адже далеко не всі правові спори підлягають вирішенню шляхом посередництва. Адвокат-медіатор має попередити сторони про це, а також вирішити зі сторонами до початку проведення процедури, чи згодні вони на це [1]. Адже це суттєва економія фінансових та часових ресурсів, як сторін конфлікту, так і власних. У даному випадку йде мова про те, що адвокат-медіатор має визначити ступінь ефективності проведення даної процедури як способу урегулювання спору між сторонами у конкретній ситуації.

Так, не можуть бути врегульовані шляхом медіації конфлікти з наступними ознаками: 1) з наявним складом кримінального правопорушення; 2) якщо для вирішення конфлікту необхідно використовувати процедуру доказування.

Враховуючи все вищенаведене можна дійти до висновків, що медіація для адвоката – це нова сфера діяльності, яка потребує більшої уваги та необхідно проводити заходи для її поширення та розвитку. По-перше, важливим є прийняття та встановлення нормативної бази для врегулювання порядку медіації та внесення змін до чинного законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність. По-друге, потрібна розробка процедури відбору, навчання та оцінювання діяльності медіаторів-адвокатів, а також необхідною є інформаційна та просвітницька робота адвокатів з клієнтами щодо можливостей та переваг медіації.

Список використаної літератури:

1. Біцай А. В. Моделі медіації у світі та перспективи для України. *Право і суспільство*. 2013. №6. С. 85–89.

2. Біцай А.В. Організаційно-правові засади участі адвоката в медіації: дис ... канд. юрид. наук: 12.00.10; Київ. нац.ун-т ім Тараса Шевченка. Київ, 2015. 259 с.

3. Лукьяновская О.В., Мельниченко Р.Г. Основы юридической конфликтологии и медиации. Волгоград, 2011. 96 с.

4. Поліщук М.Я. Поняття медіації як альтернативного методу вирішення спорів. *Держава і право: збірник наукових праць: юридичні і політичні науки*. Вип. 65. 2014. С. 134 –139.

5. Понасюк А. М. Участие адвоката в урегулировании юридических споров посредством медиации : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / А. М. Понасюк; Рос. акад. адвокатуры и нотариата (ин-т). М., 2011. 269 с.

6. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

7. Про прийняття за основу проекту закону України про медіацію: Постанова Верховної Ради України № 796-IX від 15.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-20#Text>

8. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. зі змінами від 21.02.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>

9. Проект Закону Про медіацію № 3504 від 19.05.2020 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3_511=68877

10. European code of conduct for mediators. URL: https://www.euromedjustice.eu/en/system/files/20090128130552_adr_ec_code_conduct_en.pdf

Науковий керівник:** кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кіслиця Ірина Олександрівна

Орліченко К.Д., Древицька Д.В.

*студентки 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПОРУШЕННЯ ПРАВ АДВОКАТІВ В АНТИКОРУПЦІЙНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ

Право на професійну правничу допомогу — одна з процесуальних гарантій, що сприяє забезпеченню справедливого судового розгляду, прав і законних інтересів не тільки учасників судочинства, а й суспільства і держави в цілому [2].

Верховенство права не може існувати без незалежної і професійної судової системи, а остання не може функціонувати без організованої та незалежної адвокатури, яка повинна сумлінно і професійно ставитися до справи. Саме інститут адвокатури має бути надійною опорою судової влади та правосуддя.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає значний перелік гарантій, що спрямовані на забезпечення належного рівня діяльності адвоката. Статтею 20 цього ж закону визначаються професійні права адвоката, та встановлюється, що під час здійснення адвокатської діяльності адвокат має право вчиняти будь-які дії, не заборонені законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, необхідні для належного виконання договору про надання правової допомоги [1].

Проте порушення прав адвокатів в антикорупційних провадженнях є дуже проблемним питанням і продовжує загострюватись. Є тотальне нехтування Конституцією, процесуальними нормами, правами адвокатів, правом на захист їхніх клієнтів з боку окремих суддів Вищого антикорупційного суду (ВАКС).

Оскільки, відповідно до матеріалів дослідження в Раді адвокатів України постійно приходять звернення про порушення суддями Вищого антикорупційного суду прав адвокатів та конституційного права людини на правову допомогу.

Так, весною цього року за захистом власних прав і інтересів звернулась група адвокатів [3]. По відношенню до яких в межах справи судді Антикорупційного суду під час антикорупційного провадження та судового розгляду здійснювали такі неправомірні дії як:

1) Заборона висловлювати свою правову позицію на захист обвинуваченого

2) Заборона заявляти клопотання про визнання доказів недопустимими

3) Безпідставна зміна порядку дослідження доказів

4) Здійснення тиску на обвинувачених з метою усунення захисників, яких вони обрали на захисників безоплатної правової допомоги. Тобто адвокатів незаконно позбавляють права захищати своїх клієнтів

5) Дискредитація адвокатів в очах клієнтів, не дозволяючи їм при цьому працювати в змагальному процесі

6) Позбавлення можливості використовувати адвокатам процесуальні інструменти

7) Судді ВАКС зловживають правом на звернення до дисциплінарних комісій адвокатури регіонів шляхом ініціювання питання про дисциплінарну відповідальність адвокатів без достатніх на те підстав, використовуючи це право як засіб тиску на адвокатів у зв'язку із здійсненням ними адвокатської діяльності.

Чому ж виникають такі правопорушення по відношенню до адвокатів?

Через ту обвинувальну діяльність та небажання суддів творити виправдувальну практику. Адже в цьому і закладається головне завдання новоствореного суду – боротьба з корупцією. Суд починає диктувати коли, які заяви має робити адвокат, коли буде мовчати, а коли буде захищати клієнта. Це неминуче призводить до того, що участь адвокатів у антикорупційному судовому процесі стає необхідною формальністю.

Також часто адвокатів отожднюють зі своїми клієнтами, але це не можна вважати правильним, бо адвокат захищає свого клієнта як будь-яку людину, яка має право на захист. Тому виникає практика тиску на адвокатів, а також системне порушення основоположних прав та свобод людини, через неправильне судження діяльності адвоката як представника свого клієнта то його прав [4].

Всі ці дії дозволяють нам казати, що це цілковите намагання позбавити українця на правову допомогу, що є гарантованим Конституцією правом на захист.

Сучасність така, що в Україні адвоката, який сумлінно виконує свої обов'язки, переслідують як злочинцем, розглядають як елемент прикриття для своїх клієнтів. Захистити права адвоката за таких умов може тільки сама адвокатська спільнота.

Як з цим боротись?

Рада адвокатів України з метою захисту адвокатів, клієнтів та зупинення утисків направила звернення до органів суддівського врядування, якими є Вища рада правосуддя, Рада суддів України та навіть до таких міжнародних правових інституцій, як Генеральної асамблеї Організації Об'єднаних Націй і Парламентської асамблеї Ради Європи.

Тож, можна дійти до висновків, що порушення прав адвокатів в антикорупційному провадженні є вкрай серйозним та вимагає захисту не тільки в національних органах суддівського врядування, але і в міжнародних правових інституціях. Постійне порушення прав адвокатів, мабуть, не помічає лише українська влада, але адвокати будуть боротися за захист своїх прав так, як вони це роблять щоденно, для захисту прав клієнтів. Адже, тільки шляхом визнання неправомірними дії суддів Вищого антикорупційного суду можливо покласти кінець свавіллю по відношенню до адвокатів.

А також, на мою думку, проблему з ефективністю роботи ВАКС та інших судів треба вирішувати не за рахунок адвокатів та їхніх клієнтів. Тільки якісне досудове розслідування, підготовлена позиція обвинувачення в суді, виважені рішення суддів на підставі чинного законодавства мають місце в сучасній правовій Україні.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>
2. Рішення №169 Про надання роз'яснення щодо пріоритетності принципів діяльності адвоката при наданні професійної правової (правничої) допомоги :Рішення Національної асоціації адвокатів України № 169 від 13» грудня 2019 року. URL:https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2019-12-13-r-shennya-rau-169_5elc2c5410e30.pdf
3. Звернення до ВРП, РСУ та міжнародних інституцій щодо грубого порушення суддями ВАКС конституційного права на правову допомогу Радою Адвокатів України. URL: <https://unba.org.ua/news/5754-rau-zvernet-sya-do-vrp-rsu-ta-mizhnarodnih-institucij-shodo-grubogo-porushennya-suddyami-vaks-konstitucijnogo-prava-na-pravovu-dopomogu.html>
4. Звернення Національної асоціації адвокатів України. URL: <https://ukrainepravo.com/news/ukraine/naau-prosytt-suddiv-ta-pravookhorontsiv-ne-ototozhnyuvaty-advokativ-z-kliientamy-tekst-zvernennya/>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент ***Храпенко Олена Олегівна***

Павлюк А.М.

*студент 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Станом на сьогоднішній день інститут адвокатури перебуває на етапі остаточного становлення в аспекті визначення того, які саме завдання і функції покладені на адвоката. Цей період має вагоме значення, оскільки правильне визначення пріоритетів та напрямів діяльності визначить роль адвокатури в майбутньому, її розвиток та ступінь впливу на захист основоположних прав громадянського суспільства.

Стан справ полягає в тому, що протягом тривалого часу роль адвокатури не бралася до уваги та були відсутні стратегічні плани щодо її розвитку. Тому адвокатська спільнота активно залучилася до виправлення даної ситуації шляхом реформування та вдосконалення основоположних нормативних засад здійснення адвокатської діяльності та їх імплементацію в чинне законодавство[1].

Реформування адвокатської діяльності стикається з певними перешкодами, оскільки українське законодавство не в повній мірі відповідає міжнародним стандартам у сфері надання правової допомоги та організації адвокатських органів. Правовою системою не забезпечено в повному обсязі втілення принципу рівності сторін у суді, нормальну реалізацію здійснення адвокатської діяльності на міжнародному рівні, має місце незабезпечення повноцінної системи підготовки та підвищення кваліфікації адвокатів, існування певної залежності адвокатських органів від держави та її інститутів.

Слушним є питання про дослідження надмірно тісної співпраці адвокатури в прояві безоплатної правової допомоги з органами, що проводять розслідування. Органи адвокатського самоврядування в силу своїх повноважень мають гарантувати та захищати незалежність адвоката в процесі здійснення захисту прав громадянина.

На сформовані проблеми, що існують під час реалізації Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», необхідно звернутися до органів законодавчої влади із запропонованими варіантами щодо змін до Податкового кодексу, пенсійного забезпечення та соціального захисту адвокатів.

Проблемою забезпечення захисту адвокатської діяльності у регіонах має займатися Комітет захисту прав адвокатів, діючи при цьому як допоміжний орган регіональним радам адвокатів, дотримуючись принципів відкритості, колегіальності та на засад корпоративності і солідарності зі всією адвокатською спільнотою відповідного регіону, з тим щоб максимально

ефективно та в короткий строк розглядати звернення адвокатів щодо порушення їх професійних прав та гарантій і вживати заходів щодо захисту та (або) відновлення порушених прав адвокатів.

Дослідження теми гарантій та адвокатської таємниці є необхідним у зв'язку з постійним втручанням в адвокатську таємницю з боку органів державної влади, що вимагає створення нових заходів реагування адвокатури на зазначені дії, а також зумовлює потребу аналізу науковцями відповідальності суб'єктів, які здійснили таке втручання. Складнощі збереження адвокатської таємниці в професійній діяльності адвоката дуже актуальні і вимагають правильного реагування державою та її органами на проблему визнання статусу адвоката в суспільстві. Чинне законодавство також не містить будь-яких норм, які б встановлювали спеціальну відповідальність за порушення прав адвокатів.

Максимальне інтегрування думки адвокатів у процес становлення стратегії розвитку адвокатської спільноти є одним з головних завдань, які постали сьогодні перед органами адвокатського самоврядування. Цього можна досягнути, зробивши процес прийняття рішень відповідними органами найбільш прозорим і публічним. Перед прийняттям важливих для адвокатів рішень необхідно проводити дискусію, що запобігатиме подальшій критиці та буде виражати колективне волевиявлення щодо виконання необхідних завдань.

Удосконалення правозахисного механізму в разі порушень професійних прав і гарантій адвокатів вимагає розвитку потенціалу основних суб'єктів, що беруть участь при провадженні адвокатом своєї професійної діяльності з метою встановлення належних засобів правового захисту, їх застосовності, а також ведення і обміну усіма необхідними даними. Усі формації, що сприяють функціонуванню адвокатської професії повинні брати участь у цьому процесі. Така система має бути розповсюдженою стосовно всієї країни і бути доступною для кожного адвоката [2].

Вагомий ступінь впливовості на сьогоднішньому етапі функціонування адвокатури має розроблення комплексу рекомендацій і проведення спеціалізованих тренінгів для членів Ради адвокатів України, наприклад, для представників регіональних рад адвокатів, які беруть участь в обшуках в офісі адвоката. Слід посилювати ефективність роботи новоствореного Комітету захисту прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності НААУ, шляхом зміни його механізму, більш дієвої участі членів Комітету в його функціонуванні, вдосконаленні положення тощо. Також, нагальною потребою є створення робочих методів для участі суспільних верств щодо відповідальності за порушення професійних прав і гарантій адвокатів; публікувати за допомогою засобів масової інформації відкрито зневажливі випадки порушення прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності.

Список використаної літератури:

1. Коваль К. Стратегія розвитку адвокатури України. *Юридична газета – всеукраїнське щотижневє професійне видання*. 01.10.2014 р. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/actual/strategiya-rozvitkuadvokaturi-ukrayini.html>
2. Проект ЄС «Підтримка реформ у сфері юстиції в Україні» / Захист прав адвокатів та гарантій адвокатської діяльності: Заключення та рекомендації. Justice Cooperation Internationale: Ритіс Йокубаускас, Оксана Цимбрівська, Марк Сегал. 09.06.2016 р. URL: http://www.justicereformukraine.eu/wpcontent/uploads/2016/06/Protecting_AdvocatesMemo_FINAL_ukr.pdf

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Деменчук Марина Олександрівна**

Павлюк А.М.

студент 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОКРЕМИХ ПРАВООХОРОННИХ ФУНКЦІЙ АДВОКАТУРИ

Ефективний захист прав людини є визначальним критерієм в аспекті оцінки держави, як гаранта протекціонізму громадянського суспільства та можливості його впливу на формування людських цінностей.

Та реальність сьогодення говорять нам зовсім про іншу ситуацію. Дуже складно встановити баланс між потребами громадян та можливістю їх реалізації за умови, коли населення країни, в своїй більшості, не має довіри до державних органів. За цим дуже прикро спостерігати, оскільки держава, за таких обставин, не може досягти тих цілей, задля яких вона і створювала відповідні інституції.

Так, в наш час дуже низький рівень суспільного визнання правоохоронних органів, як гаранту попередження можливого порушення прав людини та їх відновлення в разі незаконного посягання. Необхідне вдосконалення правоохоронного механізму та викорінення негативних факторів, таких як професійна некомпетентність службовців чи корумпована складова, які унеможливають розвиток системи охорони прав і свобод людини і громадянина.

Інститут адвокатури в даній ситуації виступає каталізатором, який не дає сформувати тотальний правовий нігілізм в суспільстві, здійснюючи

серед інших також і правоохоронні функції. Проблемні аспекти здійснення адвокатурою своїх функцій досліджували П. Обловацька, Р. Мельниченко, С. Тарасова.

Адвокатура в своїй діяльності є вільною та не залежить від втручання будь-яких інших органів, оскільки проголошена як державний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та інших видів правничої допомоги на професійній основі [1].

На аргументування того, що в деяких аспектах адвокатська діяльність є правоохоронною можна пригадати, що здобута за спеціальністю «Правоохоронна діяльність» вища освіта була достатньою для здійснення особою адвокатської діяльності до того, як була прийнята постанова Кабінету Міністрів України 29.04.2015 р. № 266 «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» [2].

Однією з ознак правоохоронної діяльності є публічно-правовий характер, тобто захист публічних інтересів суспільства. Зокрема на адвокатів покладений обов'язок щодо забезпечення отримання правової допомоги соціально незахищеними верствами населення шляхом пільгового або безкоштовного обслуговування. До того ж, адвокати, які надають безоплатну правову допомогу, уже не правомочні, а зобов'язані до надання правової допомоги, що також містить як публічний так і правоохоронний аспект[3].

З огляду на вищевикладене, інститут адвокатури можна розглядати як суб'єкт правоохоронної діяльності, що втілює в собі охорону прав спеціально уповноваженим на те органом і громадським формуванням шляхом застосування заходів юридичної відповідальності відповідно до закону і з дотриманням всіх процедур.

Та правоохоронна роль адвокатури має певну відмінність від її класичного прояву, так як здійснюється шляхом надання професійної правничої допомоги на відміну від повноважень інших правоохоронних органів, які мають інші прояви здійснення своїх функцій, такі як здійснення припинення порушення закону чи досягнення істини в кримінальному провадженні та притягнення винних до відповідальності.

Можна зазначити, що здійснюючи в межах законодавчих приписів діяльність спрямовану на охорону правопорядку, адвокатура захищає як інтереси кожного окремого індивіда так і держави в цілому.

В свою чергу, якщо адвокат порушує норми законодавства та етичні приписи, навіть у разі захисту інтересів клієнта, він стає таким, що становить загрозу загальносуспільним інтересам та підлягає обтяженню юридичними засобами впливу, так як і суб'єкт правоохоронної діяльності у відповідній аналогічній ситуації.

На підсумок всьому вищенаведеному можна зазначити, що здійснюючи захист конкретного індивіда, адвокат переслідує не лише задоволення

приватного інтересу, а й крім того реалізує суспільно значущі принципи, такі як можливість змагальності учасників судового провадження чи досягнення істини, виконуючи таким чином одне з основних завдань держави – охорона основних прав і свобод людини і громадянина та виступаючи суб'єктом правоохоронної діяльності. Отже, необхідно ініціювати законодавче закріплення відповідних правоохоронних функцій адвокатури.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076–VI // Відомості Верховної Ради України. 2013. № 27. Ст. 282.
2. Про затвердження роз'яснення з питання отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю без проходження стажування, з урахуванням стажу роботи на посаді помічника адвоката та на підставі диплому спеціаліста про перепідготовку: рішення Ради адвокатів України № 8 від 26.02.2016 року // Збірка рішень Ради адвокатів України за 2012–2017 роки / упоряд. В. В. Красник. Х. : Фактор, 2017. 576 с.
3. Баренбойм П. Б., Резник Г. М. Адвокатура как защитник гражданского общества. Адвокат. 2004. № 8. С. 9–12.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Свида Олексій Георгійович**

Пигель Р.-С. І.

*студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОЗАХИСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ АДВОКАТУРИ

В Україні останніми роками у правозахисній діяльності відбуваються великі перетворення, що відповідають розвитку сучасного українського соціуму. Ці зміни безпосередньо спрямовані на ефективне функціонування правової системи держави.

Наразі правозахисна політика України має спрямування на вдосконалення загалом державної правової системи та її різноманітних компонентів окремо. Це буде досягнуто при подальшій інституціалізації всіх напрямів правозахисної діяльності та при комплексному зміцненні нормативно-

правової бази. Можемо зауважити, що це досить складний процес, адже він зумовлює зміну не тільки функціонального призначення окремих державних і громадянських інститутів, що здійснюють правозахисну діяльність, а також передбачає створення цілісної, структурованої системи нормативно-правової бази, яка має на меті забезпечення стабільного та якісного функціонування сучасного громадянсько-демократичного суспільства.

Вагомим вираженням у оптимізації політики у сфері правозахисної діяльності виступає реформування всіх її інституцій у послідовному порядку. В Україні першим і далеко не останнім етапом такого реформування стало реформування всієї судової системи України.

У 2016 р. було прийнято чинний Закон України «Про судоустрій і статус суддів» (далі – Закон), де у ч.3.ст.10 Закону вказано, що для надання професійної юридичної допомоги діє адвокатура; забезпечення права на захист від кримінального обвинувачення і представництво у суді здійснюються адвокатом, за винятком випадків, встановлених законом [4, с. 545].

Найбільш важливим моментом у реалізації правозахисної політики визначається момент взаємодій інститутів громадянського суспільства та держави, тут велике значення мала Стратегія державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні, що була затверджена Указом Президента України «Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації» [3, с. 322]. Ця Стратегія спрямована на створення найбільш сприятливих умов для розвитку в Україні громадянського суспільства, запровадження ефективного механізму взаємодії його інститутів з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на основі принципів партнерства та взаємної відповідальності та задля забезпечення здійснення і захисту прав та свобод людини і громадянина.

Важливо відмітити, що однією з умов отримання Україною статусу члена Європейського Союзу є побудова системи адвокатури, що б відповідала новітнім суспільно-політичним та економічним реаліям. У Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 рр., що була затверджена Указом Президента України 20 травня 2015 р., передбачається проведення комплексних заходів для вироблення інноваційних інституційних основ адвокатури в Україні, та приведення законодавства, яке регулює діяльність даного правозахисного інституту у відповідність до європейських стандартів.

Задля вдосконалення правозахисної діяльності одним з найважливіших кроків є здатність сформувати сучасне професійне правове мислення, що буде засновано на новій парадигмі правозахисної діяльності.

Найважливішим чинником ефективної роботи правоохоронних та правозахисних інституцій виступає відповідний рівень професійної підготовки, який базується на сучасних досягненнях юридичної освіти,

які враховують специфіку правотворчої, правоохоронної та правозахисної діяльності сучасної держави [2, с. 307].

Важливим фактором, який має великий вплив на ефективність правоохоронної діяльності інституту української адвокатури, є певний рівень правової свідомості та правової культури населення, що чи не найкраще відбиває безпосереднє сприйняття правової реальності, яка складається в процесі функціонування держави. Тому необхідно наголосити, що потрібно підвищення правосвідомості громадян, що у подальшому допоможе уникнути майбутніх порушень. Глибокі зміни в юридичній освіті і професійній підготовці фахівців в області права повинні змінити цю ситуацію в довгостроковій перспективі [5, с. 13].

Звертаючись до питання надання адвокатурі повної незалежності, можна виділити дві позиції. Перша з них визначає, що відмова від регламентації адвокатської діяльності та невтручання держави у процес здійснення професійної діяльності адвоката може забезпечити найбільш ефективне виконання покладених на неї обов'язків. Інша ж, визначає, що суть адвокатської діяльності полягає у правозахисній діяльності, що спрямована на захист прав і свобод людини і громадянина.

Підсумовуючи вищевикладене, потрібно зазначити, що значення інституту адвокатури в процесі формування та функціонування громадянського суспільства досить вагоме, адже саме адвокатура є своєрідним «буфером», що вирівнює інтереси суспільства та можливості держави. А найважливішим чинником оптимізації адвокатської правозахисної діяльності являється осучаснення нормативної бази, що визначає стратегію розвитку, яка спрямована на зміцнення правозахисної діяльності держави.

Список використаної літератури:

1. Кивалов С. В. Структурные/системные недостатки в правовых системах государств-участников и жизнеспособность системы Конвенции о защите прав человека и основных свобод. *Правове забезпечення ефективного виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 верес. 2012 р.). Одеса, 2012. С. 13.

2. Аракелян М.Р. Правозахисна діяльність адвокатури: теоретико-правовий ракурс : монографія. Одеса: Фенікс, 2018. 386 с.

3. Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації: Указ Президента України від 24 берез. 2012 р. №212/2012. Офіційний вісник Президента України. 2012. №13. Ст.322.

4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016р. № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2016. №31. Ст. 545.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кісліцина Ірина Олександрівна**

Пигель Р.-С. І.

студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ТАЙМІНГ У ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

У ч.2 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» дається визначення адвокатській діяльності, що означає незалежну професійну діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту. У своїй діяльності адвокат застосовує певну сукупність методів, технічних прийомів, навичок і засобів, які є адвокатською технікою. Якогось єдиного, вичерпного переліку елементів адвокатської техніки не існує. Ці методи, прийоми та засоби є результатом самостійної творчої діяльності адвокатів. Спробуємо розглянемо таку техніку адвокатської діяльності як таймінг.

Тому необхідно з'ясувати, що ж таке таймінг та як застосовується ця техніка у адвокатській діяльності. Таймінг – це процес, який вимагає професійного, відповідального та творчого підходу, у ньому потрібно визначити необхідний час для висвітлення своєї ідеї чи застосування дії. Успішність діяльності адвоката багато в чому залежить від його вміння обрати правильний момент для дії або вміння вчасно зупинитись. Разом з визначенням правильного моменту застосування певних дій, важливе місце займає й поведінка адвоката у судовому процесі, яка повинна бути бездоганною з дотриманням усіх процесуальних норм. Використання сленгових виразів, метафор, жаргонізмів, образливих виразів є не допустимим. Тільки в окремих випадках, коли необхідно передати пряму мову тієї чи іншої особи, це можливо. Але і в цьому випадку не можна порушувати вимоги етикету. За такі дії адвокат може бути притягнений до дисциплінарної відповідальності за порушення правил адвокатської етики.

Сухий і точний виклад фактів, підкріплений доказами, які будуть представлені у потрібний час, дозволить судді само зробити необхідний висновок. Прикладом цього може бути, така ситуація: у засіданні апеляційного суду однієї з областей адвокат просив поновити строк на оскарження рішення суду. Як на поважну причину посилався на те, що суддя оголосив у засіданні перерву і сказав, що про слухання справи повідомить додатково. Оскільки

тривалий час справа не призначалась, адвокат спочатку звернувся з листом, а потім безпосередньо у суді з'ясував, що суддя у той же день постановив рішення. На підтвердження таких дій адвокат посилався на проведений ним звукозапис процесу та показання свідків. Головуючий у судовому засіданні апеляційного суду оголосив протокол судового засідання, де зазначалось те, що суддя о 12 годині оголосив рішення в присутності сторін. І після цього головууючий запитав адвоката: «То ви звинувачуєте суддю М. у фальсифікації протоколу?» Адвокат відповів: «Ваша честь! Я виклав факти, а висновок робить суд». У тому разі якщо б адвокат заявив про фальсифікацію судом протоколу, то одразу наразився б на різко негативну реакцію суду, але він виклав факти, не роблячи при цьому висновків і головууючий в засіданні за законами психології обрав найбільш крайню оцінку дій суду. В цій ситуації, ми бачимо умілі дії адвоката, з застосуванням, як техніки таймінгу так і дотримання вимог етики [2].

Володіння таймінгом для адвокатів – це одна з найважливіших умов успіху. Важливим є також те, щоб адвокат не боявся викласти свої аргументи захисту перед судом. Також дії адвоката можуть бути несвоєчасними, тоді відбувається порушення вимог таймінгу, уміння вчасно зупинитись – також важливий його елементу. Наприклад, якщо свідок підтвердив певний факт, подальші запитання стають зайвими, а іноді й шкідливими [3].

Час – єдиний ресурс, який не вдається відтворити, його неможливо обігнати, але від нього можна відстати. Надання юридичних послуг не завжди піддається виміру хронометражем, оскільки кожна послуга відрізняється притаманною тільки їй особливістю, яка витікає з соціального характеру самої послуги. Адвокату, який веде справу про розподіл майна між колишнім подружжям, може знадобитися в одному випадку п'ять робочих днів і менше, в іншому – він може не укластися і протягом року. Організація тайм-менеджменту передбачає дотримання адвокатом встановлених законом і клієнтом термінів виконання роботи. На ці встановлені терміни накладаються і інші обов'язки: ділові зустрічі, наради, прийом клієнтів, що вимагає від адвоката чіткої організації роботи і чіткого планування та управління часом для виконання наявних завдань у встановлені терміни, зрив термінів підзиває ділову репутацію адвоката [1]. Нездатність організувати роботу рано чи пізно призводить до зриву встановлених термінів, до поспіху і, можливо, навіть до помилок в роботі, що в кінцевому підсумку обертається негативними наслідками і вдаряє по репутації фахівця і позначається на його самооцінці.

Отже, таймінг – це не тільки мистецтво адвоката влучно підібрати момент для певної дії, але й вміння вчасно зупинитись. Паралельно таймінгу застосовується й тайм-менеджмент, який дозволяє правильно організувати роботу, що є необхідним для успішного виконання своїх обов'язків.

Список використаної літератури:

1. Гарасимів Т.З. Організаційно-управлінська діяльність. Навч. посібник. – Л.: Вид. НУ«ЛП», 2016. 134 с.
2. Зейкан Я.П. Адвокат: навички професії: Практичний посібник. – К.: КНТ, 2008. С.91-92
3. Зейкан Я.П. Захист у кримінальній справі. Наук.-практичний посібник. – К.: «Вища Школа», 2002. 271 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://adhdportal.com/book_1357.html

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Плачкова М.Х.

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РОЛЬ АДВОКАТУРИ У РОЗВИТКУ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ

Після розпаду СРСР та отримання Україною незалежності, одним з основних напрямків розвитку нашої держави став перехід від тоталітарного політичного режиму до демократичного. Концепція пріоритету народу, захисту прав та свобод громадянина стала вирішальною для становлення нової держави.

Конституція України, прийнята в 1996 році, закріпила статус нашої держави, як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної, правової, в якій діє принцип верховенства права. Надання громадянам конституційних прав було необхідним задля становлення правового суспільства, адже, як стверджує В. Темченко, головним критерієм визначення видів та змісту функцій держави сучасного періоду розвитку України є основні права людини та їх види [1]. Механізм реалізації та здійснення захисту прав та свобод громадян не може бути втілений в життя без певних правозахисних інститутів, гарантованих державою. Одним з найважливіших таких інститутів є адвокатура. Згідно зі ст. 2 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», адвокатура України забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги.

Ефективність та незалежність адвокатури на сучасному етапі розвитку визначає ступінь фактичної демократичності держави. Можна згадати місце адвокатури в радянські часи. Згідно Конституції УРСР 1978 року,

для подання юридичної допомоги громадянам і організаціям діяли колеції адвокатів. Де-юре мета радянської адвокатури ідентична сучасній, але де-факто в захисті прав та свобод громадян віддавався пріоритет державній владі, у сукупності з обмеженням діяльності адвокатури. Тому, порівнюючи адвокатуру тоталітарного режиму та сучасну, можна впевнено сказати, що зараз держава створює всі належні умови для формування правової та демократичної держави.

Перспективи розвитку демократичної держави прямо пов'язані з розвитком адвокатури, мірою її повноважень. Хоча цей інститут є недержавним та самоврядним, його статус, основні напрями, засади та принципи діяльності регламентується органами державної влади. Тому адвокатура відображає інтереси не тільки суспільства, а й держави. Суспільство і держава, на сторожі законних інтересів яких стоїть адвокатура і адвокати, які захищають громадян від порушення їх конституційних прав чиновниками, гостро потребують інституту адвокатури, що підтверджено ходом історії [2, С. 244]. Належна консолідація держави та адвокатури здатна сформувати надійний захист громадян, створити громадянське суспільство з високою правовою культурою. Обмеження свавілля публічної адміністрації та запровадження дієвого захисту прав та свобод громадян – одні з головних характерних рис демократичної держави. Представники адвокатури повинні сумлінно виконувати свої обов'язки та запобігати перевищенню іншими державними інститутами повноважень, встановлених на законодавчому рівні. Тому будь-який тиск на адвоката, що вплинув на неупередженість адвоката, привів до розголошення адвокатської таємниці або посягнув на будь-які інші принципи адвокатської діяльності, забороняється.

Важливим моментом визначення адвокатури, як недержавного та самоврядного інституту є надання адвокатами безоплатної правової допомоги. В ст. 3 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» зазначається, що право на безоплатну правову допомогу, гарантоване Конституцією України, дає можливість громадянину України, іноземцю, особі без громадянства, у тому числі біженцю чи особі, яка потребує додаткового захисту, отримати в повному обсязі безоплатну первинну правову допомогу, а також можливість певної категорії осіб отримати безоплатну вторинну правову допомогу, що робить адвокатуру більш доступною для суспільства та незалежною від держави. Важливим аспектом надання адвокатами безоплатної правової допомоги в Україні є руйнування стереотипу «елітарності та недоступності» допомоги юриста (адвоката) [3, С. 162]. Право на безоплатну правову допомогу сформувало почуття захищеності в українському суспільстві, окремі представники якого не хestують існуванням адвокатури та в будь-який час можуть звернутися за відповідними послугами, що підвищує авторитет адвокатури та сприяє формуванню демократичної держави. Суспільству, що зазнало безліч обмежень при тоталітарному режимі, зараз необхідно довести

лояльність та гуманність розвитку держави, задля формування в них довіри та правомірної поведінки – це й є, на нашу думку, головною метою існування категорії безоплатної правової допомоги.

Основоположне значення адвокатури в розвитку демократичної держави в Україні потребує приведення відповідності діяльності цього інституту до міжнародних норм та стандартів. В юридичній літературі висловлювалася думка, що міжнародними стандартами професійної діяльності адвоката визнаються загальні деонтологічні вимоги, яким мають слідувати адвокати, незалежно від кордонів (державних, галузевих та ін.) здійснення своєї професійної діяльності в цілях гуманізації суспільних відносин, утвердження законності та правопорядку в кожній країні [4, с. 82]. Норми міжнародних стандартів адвокатури містяться в таких документах: «Основні положення про роль адвокатів», «Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства», «Хартія ключових принципів Європейської юридичної спільноти». Закріплення на міжнародному рівні основних правил та принципів діяльності адвокатури свідчить про її значимість та пріоритетність в багатьох країнах світу, які, в більшості випадках, мають демократичний політичний режим. Тому глобалізація такої інституції, як адвокатура, має позначитися й на нашій країні.

Отже, можна дійти до висновку, що адвокатура, як правозахисний інститут, займає важливе місце в розбудові демократичної держави. Становлення громадянського суспільства та правової держави неможливе без самоврядної та незалежної адвокатури, діяльність якої направлена на захист прав та свобод людини та громадянина, надання послуг, консультацій, безоплатної правової допомоги. Спираючись на досвід ЄСРП та сучасне положення адвокатури в інших країнах, треба розуміти, що реформування адвокатури, надання повноважень або їх обмеження, безпосередньо відображається на демократичності держави.

Список використаної літератури:

1. Темченко В. Функції держави із забезпечення прав людини у ринковій економіці. URL : <http://pravoznavec.com.ua>
2. Вільчик Т. Б. Адвокатура та громадянське суспільство у правовій державі. *Право України*. 2014. № 11. С. 243-250.
3. Бойко Л.І. Міжнародні стандарти дисциплінарної відповідальності адвокатів. *Юридична наука*. 2015. № 4. С. 161-166.
4. Сопілко І.М. Місце та роль сучасної адвокатури України в правозахисному механізмі. *Юридичний вісник*. 2012. № 1 (22). С. 82-86.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кісліцина Ірина Олександрівна**

Погоржельська М.М., Нікандрова К.К.
студентки 4-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗНАЧЕННЯ ОРАТОРСЬКОГО МИСТЕЦТВА В ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА

Здавна вважається, що ораторське мистецтво – один з способів вираження думок, волевиявлень, почуттів та емоцій. А у випадку адвоката, ораторське мистецтво – засіб впливу на аудиторію.

Ораторське мистецтво можна розглядати не тільки лише як складову частину професіональних якостей, а ще й як ефективним засобом емоційного впливу. Виразність промови та її емоційне забарвлення допомагають оратору краще передати свою думку, а також акцентувати увагу на головних деталях проблеми. Точно вибрані мовні засоби допомагають хвилювати аудиторію.

Виступ у суді – це один з найскладніших і відповідальніших моментів у захисника. Для того щоб впевнено відстоювати інтереси осіб, які потребують правової допомоги, слова правника мають бути аргументовані та переконливими. Саме тому вміння кваліфіковано переконати та захистити інтереси клієнта – найголовніший обов'язок правника.

Але для того, щоб промова була, в першу чергу, переконливою, потрібно дотримуватися відповідних умов. Адвокат повинен прекрасно знати матеріали справи, орієнтуватися в обставинах, доказах, правильно оцінювати всі факти, що мають відношення до справи. Для переконання і впливу він має наводити, перш за все, ті факти, що діють на свідомість слухачів, тобто логічні докази.

Зазначимо, що кожен судовий ритор, відповідно до своєї процесуальної позиції, аналізує й дає оцінку зібраним доказам, формулює свої висновки, котрі мають стати переконливими й обґрунтованими, бо саме цього і чекає судова аудиторія.

Спілкування з судовою аудиторією – це один з найважливіших завдань судового ритора. Судова промова є важливим засобом у розумінні ораторами своїх процесуальних функцій, оскільки в ній концентруються висновки у справі, позиція оратора. Тут повинні гармонійно поєднуватися найрізноманітніші переконливі засоби комунікації. Вказана діяльність вимагає дуже високого професіоналізму, дотримання певних етичних засад (потрібно відчувати міру що дозволено говорити, а що не потрібно, щоб не зіпсувати свою репутацію чи не підвести власного клієнта), красномовства та харизматичності. Погоджуємося, що оратор користується народною прихильністю лише тоді, коли завчасно продумає, що буде говорити: лише цим доводить він свою відданість народу, а той, хто не турбується, як буде сприйнята його промова, діє... як людина, яка більше спирається на силу, ніж на переконання” [3].

Аналізуючи наукові думки, можна визначити, що оратор завойовує увагу своєї аудиторії більше не категоричністю своїх суджень, а такою побудовою, яка б змогла привести слухачів до його висновку. Отже, потрібно бути більше переконливим, а не категоричним, адже перебільшення та активне нав'язування власної позиції може викликати негативні емоції, а ніж позитивні.

А.Ф. Коні відзначав, що щирість у відношенні до почуття і до ділових висновків чи затвердженого положення має складати необхідну належність до гарної, тобто такої, що претендує на вплив, промови. Щирість судового оратора привертає увагу аудиторії, викликає повагу і прихильність до нього, оскільки щирий оратор глибоко переконаний в правоті своїх думок і дійсно відчуває те, що він виражає словами [4].

На нашу думку, таке явище, як ораторське мистецтво – одне з найважливіших якостей сучасного адвоката. Вміння переконати та донести свою думку так, щоб інші повірили досягається виключно плідною роботою над собою та своїми навичками. Наразі ораторське мистецтво є однією з важливих тем в сучасній адвокатській спільноті, особливо коли Україна прагне інтегруватися до сім'ї європейських народів. Науковці та практики вважають, що це ще один крок на шляху до розвитку національних тенденцій риторичної культури; набуття і удосконалення знань і навичок ораторського мистецтва у професійній діяльності адвоката, що є наразі необхідним у процесі формування правничої освіти в Україні як незалежній державі.

Список використаної літератури:

1. Кацавець Р.С. Золоте джерельце: висловлювання про слово, мову, красномовство: навч. посібн. / Р.С. Кацавець. К., 2008. 50 с.
2. Сперанский М.М. Правила высшего красноречия / М.М. Сперанский. – М., 1973. 28 с.
3. Демосфен. Речи / Демосфен. М., 1954. 70 с.
4. Коні А.Ф. Избранное / А.Ф. Коні. М., 1989. 56 с.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Деменчук Марина Олександрівна**

Поліщук М.О.

*студент 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

РЕАЛІЗАЦІЯ СУДОВИХ ПРЕЦЕДЕНТІВ В АДВОКАТСЬКІЙ ПРАКТИЦІ

На даний момент, тема щодо повного та всебічного використання судових прецедентів є дуже актуальною, виходячи із того, що протягом останніх років відбувається зближення англо-саксонської та романо-германської системи права. Основною проблемою судових прецедентів є те, що їх складно реалізувати в практичній діяльності адвоката, а також дуже ризиковано покладатись на дане явище як аргумент в судовому спорі.

Початок реалізації судових прецедентів в українському праві було закладено після ратифікації Конвенції про захист прав людини, а також прийняття Закону України «Про виконання рішень та використання практики Європейського суду з прав людини». В цьому Законі наголошено, що застосування судових прецедентів може бути використано як джерело права.

Після вищезазначених подій судовий прецедент офіційно задекларували на законодавчому рівні, зокрема, відповідно до ч. 5, 6 ст. 13 ЗУ «Про судоустрій та статус суддів України» (у редакції з 20.06.2020 р.) висновки щодо застосування норм права, викладені у постановах Верховного Суду (далі – ВС), є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права.

Після вступу в силу змін до Закону України «Про судоустрій та статус суддів України», суди першої та другої інстанції почали виносити рішення на підставі висновків Верховного Суду, внаслідок чого суттєво ускладнився захист інтересів клієнта в судовому процесі.

Перша та одна із найважливіших проблем це не систематизованість висновків Верховного Суду. Неможливо побачити викладені правові позиції Верховного суду окремо від рішень по справі. А це означає, що значний час адвоката витрачається на пошуки рішень Верховного Суду по конкретній справі. Видається, що на теперішній час у держави наявні всі задля реалізації проекту для систематизації постанов Верховного Суду, але даний етап навіть не є частиною судової реформи, що проводиться нині.

Друга проблема реалізації судових прецедентів адвокатами є певні розбіжності на основі позицій, що були сформульовані Верховним Судом України, який припинив діяльність 15.12.2017 року. Наприклад, відповідно до ч. 3 ст. 346 КАСУ суд, який розглядає справу в касаційному порядку у складі колегії суддів, палати або об'єднаної палати, передає справу на

розгляд Великої Палати, якщо така колегія (палата, об'єднана палата) вважає за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду у складі колегії суддів (палати, об'єднаної палати) іншого касаційного суду.

Однак, звертаючи увагу, на правові висновки Верховного Суду України, варто вказати, що відповідно до підп. 8 п. 1 розд. VII «Перехідні положення» КАСУ суд, який розглядає справу в касаційному порядку у складі колегії суддів або палати (об'єднаної палати), передає справу на розгляд Великої Палати Верховного Суду, якщо така колегія або палата (об'єднана палата) вважає за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України.

В січні 2018 року Верховний Суд, ознайомившись із вищезазначеними положеннями, виніс постанову в якій вказав, що правові висновки Верховного Суду України мають враховуватись Верховним Судом. Водночас застосування позицій Верховного Суду України судами першої та другої інстанції не є наказним. З даного положення можна зробити висновок, що суди першої та другої інстанції будуть враховувати лише висновки Верховного Суду. Отже, якщо адвокат посилається на висновки ВСУ як аргумент в спорі, суд має повне право не використовувати таку позицію при винесенні остаточного рішення по справі.

Третью, не менш важливою проблемою, є можливість Верховного Суду змінювати свої правові позиції. Так, наприклад, наведено постанову від 18 березня 2020 року по справі № 543/775/17 Верховного Суду. Велика Палата Верховного Суду відступила від висновку Верховного Суду України від 13 грудня 2013 року щодо звільнення від сплати судового збору за подання апеляційної скарги на рішення місцевих судів у справах, що стосувалися оскарження постанов про притягнення до адміністративної відповідальності, та постановила, що чинне законодавство містить ставку судового збору, що підлягає сплаті при поданні позовної заяви, іншої заяви і скарги у справі про оскарження постанови про адміністративне правопорушення та подальшому оскарженні позивачем та відповідачем судового рішення [1].

Проблема, в тому, що таку постанову неможливо відстежити, оскільки сама правова позиція ВС була сформульована в мотивувальній частині рішення та жодним чином не згадується у резолютивній. В такому випадку дізнатися про такий прецедент досить часто можна випадково, зокрема, при ознайомленні із законопроектом № 3424, який обґрунтований вищезазначеною позицією Верховної Палати Верховного Суду.

Вважаємо, що наведені проблеми, які не дають можливості повною мірою інтегрувати судові прецеденти у національне право, потребують свого вирішення.

Перш за все, потрібно систематизувати позиції Верховного Суду, створивши Реєстр, котрий буде поділятися на категорії права та справ, наприклад, за зразком Єдиного реєстру судових рішень. Оголошувати на офіційних веб-порталах судової влади зміни правової позиції Верховного Суду. Створити на законодавчому рівні регулювання судових прецедентів за участю виконавчої та законодавчої гілок влади, для забезпечення контролю, наприклад виносити на планерний розгляд зміни правової позиції Верховного Суду, котрі несуть вплив на національне кодифіковане законодавство.

Вищезазначені кроки є способом розв'язання проблеми використання судових прецедентів у адвокатській діяльності при відстоюванні інтересів клієнта, що значною мірою може допомогти спрогнозувати успішність судового захисту.

Список використаної літератури:

1. Постанова Верховного Суду по справі № 543/775/17 від 18 березня 2020. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88952415>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Свида Олексій Георгійович**

Пустовойт К.В.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ

Наразі інститут української адвокатури стоїть перед нагальною потребою визначення нових векторів подальшого розвитку, що зумовлено загостренням політичної ситуації, рядом зовнішніх загроз та внутрішніх ризиків, погіршенням соціально-економічних показників у країні, трансформацією правової системи.

З самого початку я хотіла б зазначити, що у зв'язку з відсутністю довгий час плану заходів з реалізації стратегії реформ у цій галузі, роль адвокатури як елемента, що забезпечує змагальність у судовому процесі, неухильно знижувалася. Хоча, є сподівання, що адвокати самі зможуть долучитися до процесу розробки стратегії реформи адвокатури та подальшої імплементації передбаченого у ній плану заходів. На мою думку це має бути важливий

та новітній документ, який повинен надалі пройти широке публічне обговорення.

Деякі положення чинного законодавства про адвокатуру не відповідають Європейським стандартам про адвокатуру або потребують вдосконалення. Законодавцем зроблені певні кроки щодо реформування адвокатури, а саме новий Закон України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» від 2012 року. Була зроблена спроба встановлення так званої монополії адвокатури, а саме виключного права на представництво інтересів осіб у суді адвокатами.

На сучасному рівні у Верховній Раді України існують чотири законопроекти Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», робота над якими досі триває, так як все одно є прогалини, через які і впливають дані проблеми.

На мою думку у першу чергу, необхідно внести певні зміни до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме до статті 23 «Гарантії адвокатської діяльності». Насамперед встановити на законодавчому рівні, що внести зміни щодо забезпечення можливості використання посвідчення адвоката в якості посвідчення особи; щодо неможливості допиту адвоката, як свідка по справах, де адвокати є захисниками, за винятком випадків, коли адвокат особисто підозрюється у вчиненні злочину.

Також слід внести ряд нагально важливих змін і до Кримінального процесуального кодексу України щодо наділення рад адвокатів регіону процесуальними правами у справах щодо обвинувачення адвоката; підняти й інші питання, які потребують уваги і включають у себе процесуальні права адвоката, коли особа не має статуту підозрюваного, відмову органів слідства інформувати адвокатів про допит свідків тощо.

У світлі реформування інституту української адвокатури потребує внесення рішучих змін і чинний Закон України «Про судоустрій та статус суддів», а саме: щодо усунення положення про те, що адвокат може бути притягнений до дисциплінарної відповідальності за подання завідомо безпідставної скарги про притягнення судді до дисциплінарної відповідальності.

Серйозним та значущим кроком буде внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення з питання підвищення відповідальності за відмову в наданні інформації на адвокатський запит, за несвоєчасне або неповне надання інформації, водночас із внесенням змін до Кримінального кодексу України, щодо усунення кримінальної відповідальності суддів за винесення завідомо неправосудного рішення.

На разі ми можемо спостерігати, що інші країни в яких розвинута демократія вони насамперед зміцнюють адвокатуру, підносять її незалежність і професійний рівень, сприяють підвищенню її ролі в демократичному суспільстві. Коли на даному етапі адвокатура ж України стикається з низкою

проблем та недосконалістю нормативної бази, що заважає ефективній діяльності адвокатури і вимагає невідкладного вирішення [1-11].

Найважливішим завданням в сфері адвокатської діяльності є правильність побудування відносин з людиною, яка чекає від нього допомоги. Слід зазначити, що інколи під час прийняття адвокатом доручення клієнта та його виконання інтереси клієнта можуть суперечити адвокатській діяльності. Тому адвокат повинен донести до клієнта, що неприпустимо використовувати незаконні методи досягнення результату. На жаль на сьогодні можна спостерігати численні випадки тиску на адвокатів з боку правоохоронних органів.

Насамперед адвокати мають бути вільними у виконанні своїх професійних функцій, без жодного втручання та внутрішнього чи зовнішнього тиску. Інтереси тих, кого адвокат захищає, вимагають, щоб було виключено будь-яке втручання, посягання на незалежність адвокатів чи адвокатську таємницю, хоча на практиці це виглядає по іншому. Адвокатам має бути гарантовано відповідний спектр прав та гарантій. Український народ та менталітет держави не готовий до відстоювання паритетності адвокатури і державного примусу, а серед парламентаріїв настільки низький відсоток справжніх фахових юристів і адвокатів, що вони, навіть, не можуть осягнути необхідність такої паритетності.

Розвиток та вдосконалення інституту адвокатури наразі є життєво необхідними та нагальними для формування справжньої правової демократичної європейської Української держави. У реформі адвокатури, як і в судовій чи будь-якій іншій реформі, зміни треба робити виважено, змістовно, обдумано, але швидко й радикально. Лише тоді можна говорити про реформу, лише тоді вона матиме результат. Звісно, латати дірки та доповнювати окремі положення також потрібно. Але це вже не реформи, а «косметичний ремонт». І коли він буде зроблений – також важливо, проте це вже питання «гігієни». Хтось може потерпіти у такому стані ще рік, хтось може жити з цим ще багато років, а комусь цей «косметичний ремонт» і взагалі не потрібний [2;1].

Українська адвокатура була і залишається прихильником реформ, які спрямовані на подальшу адаптацію чинних європейських практик. Отже, пріоритетами реформування адвокатури є збереження незалежності професії та підвищення професійних стандартів. Запорукою цього є ефективне адвокатське самоврядування, а також посилення і захист прав та гарантій професійної адвокатської діяльності [3;1].

Тому я вважала б за доцільне запровадити метою існування адвокатури, як інституту професійного захисту і представництва, надання юридичної допомоги всім, хто такої потребує. І тоді можна буде підвищити ефективність діяльності сучасної адвокатури, високий якісний рівень та доступність адвокатської допомоги для всіх верств населення –

ось ті головні завдання, які разом повинні вирішувати державна влада і юридичне співтовариство. Нині у парламенті перебуває велика кількість законопроектів, які так чи інакше дозволяють вирішити вищенаведені проблеми. Тому щоб вирішити проблеми щодо реформування законодавства про адвокатуру та адвокатську діяльність потрібно створити якісно нове законодавство, яке ввібрало в себе позитивний досвід країн ЄС з урахуванням всіх особливостей українського законодавства та реалій у нашій країні.

Список використаної літератури:

1. Головань І. В. Юридична практика і адвокатська діяльність в Україні. Адвокат. 2005. № 8 (11). С. 3–11.
2. Стельмашук А. Реформи розпочинаються тоді, коли приходять нові люди з мотивацією до змін. URL: <http://jur-gazeta.com/interview/andriy-stelmashchuk-reformirozpochinayutsya-odi-koli-prihodyat-novilyudi-z-motivaciyu-do-zmin.html>
3. Гвоздій В.А. Зміни заради змін не просто не потрібні – вони шкідливі. URL: <http://unba.org.ua/publications/print/1654-zmini-zaradi-zmin-ne-prosto-ne-potribni-vonishkidlivi.html>

Науковий керівник: асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Джабурія Олена Олександрівна**

Радулова Н.П.

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ ТА ЇЇ МЕЖІ

Відповідно до ст.3 Конституції України, утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Покладаючи на адвоката обов'язок по наданню професійної юридичної допомоги держава повинна забезпечувати його і відповідним комплексом прав і гарантій, який повинен бути достатнім для належного надання такої допомоги [1]. Однією з основних гарантій професійної діяльності адвоката, яка спрямована на виникнення довірчих правовідносин між адвокатом і клієнтом, є збереження адвокатської таємниці. Актуальність цієї теми полягає в дослідженні сутності адвокатської таємниці, зокрема, в можливих випадках розкриття її змісту

Проблема визначення меж адвокатської таємниці була предметом дослідження багатьох вчених, зокрема таких як Н.М. Бакаянова, М. Молло, А. М. Пшуков, К. М. Северин та багатьох інших.

Однією з основних гарантій адвокатської діяльності є заборона на вимагання від адвоката надання відомостей, які є адвокатською таємницею.

Наявність довірчих відносин між адвокатом і клієнтом є основним елементом їх взаємовідносин, оскільки такі взаємини можуть виникнути тільки за умови наявності певних гарантій того, що відомості, отримані адвокатом в ході взаємодії з клієнтом, залишаться конфіденційними, не зможуть бути використані проти нього [2, с. 244].

Забезпечення довірчих відносин між адвокатом і клієнтом, на думку К. М. Северин, – це головна мета реалізації принципу конфіденційності. За його твердженням, необхідність існування такого принципу обумовлена тим, що «клієнт змушений інформувати фактично чужу людину (адвоката) про обставини свого особистого життя, які не завжди носять позитивний характер» [3, с. 121].

Ч. 1 ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачає, що адвокатською таємницею є будь-яка інформація, яка стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває в трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, через які клієнт звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, отримані адвокатом при здійсненні адвокатської діяльності [4]. Тобто для розкриття поняття «адвокатська таємниця» законодавець використовує широке розуміння такого поняття, розглядаючи під ним фактично будь-яку інформацію, яка є у володінні адвоката у зв'язку з наданням їм професійної правової допомоги клієнту. Я поділяю таку позицію законодавця, оскільки ще М. Молло виходив з того, що «будь-яке повідомлення, зроблене клієнтом адвокату лицем до лица, – конфіденційне, і тому повинно залишатися таємним» [5, с. 67].

Одним з дискусійних питань при дослідженні меж адвокатської таємниці як однієї з основних гарантій професійної діяльності адвоката є питання про можливість її розкриття. Існують дві точки зору щодо можливості розкриття адвокатом професійної таємниці.

Так, згідно з першою версією, адвокатська таємниця не може бути розкрита ні за яких обставин, а за іншою – вона може бути розкрита у виняткових випадках (зокрема, у випадку коли довіритель повідомляє адвокату про злочин, який можна запобігти).

Необхідно звернути увагу і на твердження А. М. Пшукова, який такий випадок (наявність інформації про підготовку до тяжкого злочину) розглядає в якості «колізії між обов'язком кожного адвоката, виконувати свої обов'язки

по збереженню адвокатської таємниці та моральним обов'язком кожної людини» [6, с. 301].

Має місце зіткнення двох інтересів: з одного боку, інтереси клієнта, який довірив таємницю, з іншого – життя людей, якщо мова йде про злочин. Не можна точно знати, чи буде скоєно злочин, а розкриваючи таємницю клієнта, адвокат вже порушує його право на залишення інформації у таємниці та професійний захист.

На мою думку, адвокат має право дати в якості свідка показання про обставини, які стали йому відомі у зв'язку зі зверненням до нього за юридичною допомогою, тільки в одному випадку – коли його показання підсилюють позицію довірителя.

У цій ситуації потрібно виходити з того, що інтереси клієнта адвоката повинні займати центральне місце, бути каркасом його професійної діяльності, а тому така діяльність адвоката, в тому числі і по забезпеченню збереженню адвокатської таємниці, повинна здійснюватися, враховуючи, перш за все інтереси клієнта.

Проте, захищаючи інтереси клієнта, на жаль, не виключається ситуація, при якій клієнт може неправомірно зловживати своїми правами, зокрема шляхом пред'явлення до адвоката необґрунтованих вимог. Тому законодавець передбачив такі обставини, закріпивши регулювання цієї ситуації у ч. 4 ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», згідно з якою в разі пред'явлення клієнтом вимог до адвоката у зв'язку з адвокатською діяльністю адвокат звільняється від обов'язку збереження адвокатської таємниці в межах, необхідних для захисту його прав та інтересів [7].

Вищесказане дозволяє зробити висновок, що під адвокатською таємницею слід розуміти фактично будь-яку інформацію, яка є у володінні адвоката у зв'язку з наданням їм професійної юридичної допомоги клієнту. Розкриття інформації, що становить адвокатську таємницю (обов'язок збереження якої не обмежується в часі) визначається, з одного боку, інтересами клієнта (за його письмовою заявою втрачається правова гарантія збереження такої таємниці) і не може пов'язуватися з покладанням на адвоката обов'язку повідомляти як про злочин його клієнта, який вже був вчинений, так і про злочин, який він тільки готується здійснити, а з іншого – інтересами адвоката, оскільки не допускається неправомірне зловживання клієнтом своїми правами.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80%23Text>

2. Панченко В.; Михалева А. Правовые средства обеспечения доверия клиента при оказании юридической помощи: возможности и пределы

использования. *Вестник Красноярского государственного аграрного университета*. 2014. № 11, С. 244-247.

3. Северин К. Проблеми нормативного регулювання та реалізації принципу конфіденційності адвокатської діяльності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, 2014. Вип. 9–2(2). С. 120-122.

4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. Редакція від 05.01.2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

5. Молло М. Правила адвокатской профессии во Франции: пер. с франц. Москва: Издание Н. П. Шубинского, 1894. 98 с.

6. Пшукова А. Профессиональная тайна адвоката как одно из основных требований адвокатской этики. *Следователь*. 2008. №. 6. С. 301-303.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кіслиця Ірина Олександрівна**

Редько А.Г.

студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Адвокат як окрема правова фігура також володіє відповідним переліком професійних прав та обов'язків. Однак, представник даної юридичної професії не завжди має можливість повноцінно використовувати наданні йому законом повноваження, що пов'язано з існуванням достатньо значної кількості об'єктивних та суб'єктивних факторів. Разом з тим, з метою подолання відповідних чинників, які негативно впливають на здійснення адвокатом своїх професійних функцій, державою закріплюється спеціальний перелік адвокатських гарантій.

Питання щодо поняття, загальних особливостей та видів гарантій адвокатської діяльності були предметом дослідження таких науковців, як Варфоломєєва Т.В., Гловацький І.Ю., Зейкан Я.П., Логінова С.М., Савицька С.Л., Святоцький О.Д., Удалова Л.Д., Хотенець П.В., Яновська О.Г., кожен з яких займався певним окремими аспектом даної проблематики.

Розглядаючи питання про правові гарантії діяльності адвокатів, не можна повністю розкрити їх суть, не з'ясувавши їх місця і ролі у загальній системі правових гарантій. Вони, як правило, представляються в нашій

літературі у вигляді системи, елементами якої є гарантії інтересів держави і особистості. Кожний з елементів системи має свою соціальну і правову природу, свої завдання, справляє свій вплив на формування і застосування закону [1]. Цей Закон визначає правові засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні

Так, зокрема, на думку Яновської О.Г. під правовими гарантіями діяльності сучасного адвоката потрібно розуміти правові засоби, які закріплені в нормах права і мають предметом свого впливу права та обов'язки адвоката, забезпечують їх реалізацію, захист і відновлення в разі порушення [2, с. 35].

Сінокова Т. В. правові гарантії адвокатської діяльності розглядає як цілісну систему юридико-соціальних заходів різної функціональної спрямованості, що має властивість запровадження у практику соціальних відносин нормативних установлень законодавця щодо діяльності адвоката [3, с. 7].

Питання гарантій адвокатської діяльності досліджувала також Бакаянова Н. М. У своїй роботі «Адвокат з вогнепальною зброєю у світлі гарантій адвокатської діяльності» вона розглянула етичні та правові основи доповнення Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» ст. 23-1 про право адвоката на використання вогнепальної зброї. Досліджено можливість встановлення професійного права адвоката на використання вогнепальної зброї та проаналізовано сучасну ситуацію в Україні щодо реалізації гарантій адвокатської діяльності. Автор не є прихильником доповнення Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» ст. 23-1, а пропонує забезпечити захист правового статусу адвоката шляхом реалізації гарантій адвокатської діяльності, закріплених у законодавстві. Науковець робить висновок, що система зазначених гарантій не повинна охоплювати професійне право адвоката на використання вогнепальної зброї. Діяльність держави та адвокатської спільноти має бути спрямована на виконання положень та вимог законодавства, дотримання міжнародно-правових стандартів адвокатської діяльності, а не вирішуватися шляхом озброєння адвокатів [4, с. 202].

Н.М. Бакаянова погоджується із адвокатом Д. Курдельчуком, який висловив таку думку: «Я не прихильник того, щоби у суспільстві розповсюджувалася зброя. Не вважаю, що вона надійно захистить адвокатів. Сила адвокатів не в цьому, не зброєю повинен гарантуватися порядок у суспільстві» [5 с.13].

Правові гарантії адвокатської діяльності мають низку функцій у правовому регулюванні, основною з яких є забезпечення реалізації правового статусу адвоката, в результаті чого: створюється практична можливість користування суб'єктивним правом і виконання юридичного обов'язку адвокатами; виключається відступ від цілей правових норм у

процесі користування суб'єктивним правом — так зване зловживання правом; стимулюється правова активність адвокатів; реалізуються загальна і спеціальна превенція порушень суб'єктивних прав, невиконання обов'язків; здійснюється захист суб'єктивних прав у ситуаціях, що перешкоджають їх нормальній реалізації; забезпечуються відновлення порушених суб'єктивних прав і необхідна поведінка зобов'язаної особи. Також неможливо не згадати про предмет правових гарантій діяльності адвоката. Предметом таких гарантій є різноманітні за своєю суттю процесуальні права і обов'язки адвокатів, що визначаються законом. На основі цього, можна зробити висновок, що забезпечення гарантій діяльності адвокатів включає забезпечення можливості їх фактичного використання. Однак, як свідчить практика, можливість використання адвокатами своїх прав забезпечується в повній мірі далеко не в усіх випадках. Допускаються і грубі порушення цих прав.

Неможливо вести мову про механізм реалізації системи правових гарантій адвокатської діяльності, не уявляючи чіткої системи суб'єктів реалізації цих гарантій. Як би добре не була побудована система норм, що законодавчо закріплюють права і обов'язки адвокатів, яку б серйозну наукову базу не було підведено під механізм їх реалізації, якою багатою і різноманітною не виявилася б практика здійснення всього задуманого, ефективність адвокатської діяльності буде невисокою, якщо чітко не регламентувати коло суб'єктів, на яких накладено ряд обов'язків, що спонукають адвоката діяти відповідно із законодавством і при цьому бути впевненим у належній реакції на свої дії. Жодна норма закону не спрацьовує повною мірою, якщо не існує достатньо серйозної відповідальності за невиконання обов'язків стосовно діяльності адвокатів.

Здійснюючи свої права і виконуючи свої обов'язки, адвокати, безумовно, реалізують правові гарантії адвокатської діяльності. Проте без активного, а головне, доброзичливого сприяння інститутів адвокатури з боку працівників правоохоронних органів і суду, реальне здійснення адвокатами своїх прав стає надто проблематичним. Обов'язок сприяти адвокатам у здійсненні ними своєї діяльності закріплено як у міжнародних документах (Основні положення..., п. 19), так і в національному законодавстві (статті 22, 46 КПК).

Таким чином, під гарантіями адвокатської діяльності належить розуміти правові засоби, які закріплені в нормах права і мають предметом свого впливу права та обов'язки адвоката, забезпечують їх реалізацію, захист і відновлення в разі порушення. Перспективи вдосконалення цих гарантій тісно зв'язані з суспільством та політичною системою, яка діє в країні. Без певного розвитку суспільства, його інтересів та зацікавленості не відбудеться належне вдосконалення адвокатської практики, а з нею і розвиток гарантій діяльності адвокатів.

Список використаної літератури:

1. Рабінович П. М. Загальна теорія держави та права / П. М. Рабінович. — Львів, 1993. С. 73.
2. Яновська О.Г. Правові гарантії діяльності адвоката-захисника в кримінальному процесі України: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Олександра Григорівна Яновська; КУ ім. Т. Шевченка. К., 1997. 210 с.
3. Синюкова Т.В. Юридические гарантии реализации прав и обязанностей советских граждан: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук/Татьяна Витальевна Синюкова. Свердловск, 1986. 19 с
4. Бакаянова Н.М. Адвокат з вогнепальною зброєю у світлі гарантій адвокатської діяльності. Право України. 2015. № 6. С.199–205.
5. Беляєва К. Право на захиту: оружие для адвоката. Судебно-юридическая газета. 2014. № 19–20. С. 13.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

Романюк Г.О.

студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства (кримінальної юстиції) Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

Незаперечне значення для розуміння сутності адвокатури мають принципи, що визначають адвокатуру як правове явище. Відповідно до п. 14 ч. 1 ст. 92 Конституції України виключно законами України визначаються засади організації та діяльності адвокатури. Вони дають змогу дослідити функціональні та організаційні основи адвокатури через закріплену у законодавстві систему ідей, кожна з яких відображає якість окремо визначене начало, а у сукупності характеризує увесь інститут адвокатури.

Принципи адвокатури мають свої ознаки: 1) принцип адвокатури містить в собі певну ідею щодо адвокатури, яка складає його зміст; 2) така ідея прямо чи опосередковано закріплена в нормативно-правових актах; 3) принцип адвокатури повинен мати загальне значення для інституту адвокатури, її побудови та функціонування; 4) принцип визначає типові риси адвокатури; 5) принципи адвокатури характеризуються значною стійкістю

та стабільністю у порівнянні зі звичайними нормами права; 6) принципи адвокатури не повинні дублювати одне одного, поміж тим вони складають певну систему, в якій один з принципів може впливати з іншого або бути його гарантією.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон) розмежовує принципи здійснення адвокатської діяльності та принципи адвокатського самоврядування. Так, згідно з ч. 1 ст. 4 Закону адвокатська діяльність здійснюється на принципах верховенства права, законності, незалежності, конфіденційності та уникнення конфлікту інтересів; згідно ж з ч. 1 ст. 43 Закону адвокатське самоврядування ґрунтується на принципах виборності, гласності, обов'язковості для виконання адвокатами рішень органів адвокатського самоврядування, підзвітності, заборони втручання органів адвокатського самоврядування у професійну діяльність адвоката.

Щодо дефініції принципів організації адвокатури, то вони закріплюють стандарти забезпечення належного функціонування адвокатури як корпоративного професійного співтовариства адвокатів, тобто мають переважно організаційний характер. Принципи адвокатської діяльності мають відношення до здійснення адвокатом конкретних дій з метою надання допомоги клієнту, і тому в них переважає функціональна складова.

Проблему розмежування принципів адвокатури та адвокатської діяльності можна частково вирішити шляхом обрання правильної підстави для їх класифікації.

Так, вищезазначені принципи слід класифікувати за предметом регулювання – на принципи організації адвокатури і функціональні – принципи діяльності адвоката. Таким чином, до організаційних принципів слід віднести ті принципи, які окреслюють організацію адвокатури як правового інституту загалом, а функціональними принципами будуть виступати конкретні принципи, на яких повинна ґрунтуватись професійна діяльність адвокатів [4].

Вважаємо, що до системи принципів діяльності адвокатури слід включити:

- принцип незалежності адвоката при здійсненні адвокатської діяльності. Відповідно до цього принципу адвокат є незалежним при наданні правової допомоги від держави, органів державної влади чи місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, правоохоронних органів, інших суб'єктів;

- принцип здійснення адвокатської діяльності в інтересах клієнта зобов'язує адвоката здійснювати адвокатську діяльність виключно в інтересах клієнта. У разі, коли внаслідок різних обставин виникне конфлікт інтересів адвоката чи його рідних та близьких з інтересами клієнта, або інтересів клієнтів між собою, адвокат повинен усунути цей конфлікт в порядку, передбаченому законодавством;

– принцип конфіденційності спонукає адвоката до поведінки, яка формує довірчі відносини в межах виконання доручення, забезпечує довіру клієнта, зобов'язує адвоката дотримуватись адвокатської таємниці, не розголошувати інформації, отриманої у зв'язку із наданням клієнтові правової допомоги.

Крім того, необхідно виділити такі принципи організації адвокатури:

– принцип обов'язкового членства адвокатів України в НААУ. Необхідність виокремлення цього принципу зумовлена тим, що він є первинною основою формування усього адвокатського самоврядування та вирішення організаційних питань у системі адвокатури України;

– принцип рівності адвокатів. Цей принцип відображає надання рівних можливостей займатися тими чи іншими видами адвокатської діяльності, відсутності обов'язкової спеціалізації адвокатів;

– принцип корпоративного самоврядування відображає і корпоративну побудову адвокатури, і систему управління у ній. Принцип корпоративного самоврядування охоплює незалежність адвокатури як корпоративного формування від держави, органів державної влади чи місцевого самоврядування, їхніх посадових та службових осіб, інших суб'єктів;

– принцип гласності характеризує організацію адвокатури, на протипагу принципу конфіденційності, який стосується адвокатської діяльності. Принцип гласності потребує гласного вирішення адвокатською організацією питань своєї організації, оприлюднення рішень, які приймаються органами адвокатського самоврядування, доступності для громадськості тих процесів, що відбуваються в адвокатурі;

– принцип свободи вибору форми організації адвокатської діяльності. Він відображає фундаментальну засаду можливості адвокатів виходячи з власних інтересів та потреб визначати та обирати прийнятні для себе організаційні форми здійснення адвокатської діяльності [5, с. 361-364].

Досліджуючи принципи організації та діяльності адвокатури, Л. В. Тацій у своїй дисертаційній роботі пропонує виокремлювати принципи організації та діяльності адвокатури та спеціальні принципи адвокатської діяльності. До принципів організації та діяльності адвокатури відносить верховенство права, незалежності, демократизму, гуманізму, конфіденційності, а до спеціальних принципів діяльності адвокатури – принцип професіоналізму, охорони законних прав адвоката, дисциплінарну юрисдикцію, безоплатну правову допомогу [6, с. 15].

Отже, поняття «адвокатура» слід розуміти ширше, ніж лише професійну спільноту адвокатів. Принципи адвокатури та адвокатської діяльності можна розмежувати, якщо здійснити класифікацію за предметом регулювання – на принципи організації адвокатури і функціональні – принципи діяльності адвоката. Таким чином, до організаційних принципів слід віднести ті принципи, які окреслюють організацію адвокатури як правового інституту загалом, а функціональними принципами будуть

виступати конкретні принципи, на яких повинна ґрунтуватись професійна діяльність адвокатів.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. №5076-VI. Голос України. 2012. 14.08.2012. № 148–149.
2. Про адвокатуру: Закон України від 19.12.1992 р. № 2887-XII URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2887-12>
3. Правила адвокатської етики, затверджені рішенням Установчого з'їзду адвокатів України 17 листопада 2012 р. URL: <http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pravila-advokats%27koj-etiki.pdf>
4. Бакаянова Н. М. Чесність та добропорядна репутація адвоката. – Одеса: Вестник Одесской областной коллегии адвокатов, 2019.
5. Бакаянова Н. М. Про сутність та межі адвокатської незалежності. Правове життя сучасної України : у 3 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса : Гельветика, 2020. Т. 1. С. 361-364.
6. Тацій Л. В. Юридична природа адвокатури в системі захисту прав і свобод людини і громадянина : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.01 / Л. В. Тацій. Х., 2008. 20 с.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

Рубан К.О.

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ АДВОКАТСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Професійна діяльність адвоката, як і будь-яка інша професія, включає в себе певні особливості, однією з яких є дотримання адвокатської таємниці. Це обумовлюється тим, що професія адвоката передбачає виправдання довіри як з боку суспільства, так і з боку окремого клієнта. Не розголошення, збереження інформації та гарантія конфіденційності є невід'ємними складовими роботи правозахисника.

Саме тому профільний закон «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (далі – Закон) та інші нормативно-правові акти, що стосуються

адвокатської етики та поведінки, акцентують увагу на адвокатській таємниці як складовій діяльності адвоката та її визначальному значенні для його репутації. Так, в Законі зазначено, що адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладанні договору про правову допомогу з підстав, визначених законом) звертався [1]. Таким чином, при роботі з клієнтом адвокат бере на себе відповідальність про збереження отриманої інформації та застосування її виключно в інтересах справи. Це передбачає, що і в позаробочий час обговорювати, аналізувати інформацію, що становить адвокатську таємницю, з сторонніми особами забороняється. Дане правило стосується всіх осіб, перерахованих в визначенні адвокатської таємниці, що міститься в законі «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Обов'язком цих осіб також є створити всі умови, що унеможливають доступ сторонніх осіб до таємниці або її розголошення. Важливо зазначити, що такі вимоги стосується як конкретного адвоката, так і усіх форм їхньої спільної діяльності – адвокатські бюро, об'єднання. Дотримання та сумлінне виконання адвокатами поставлених вимог контролюється та регламентується законом, який водночас містить норми і про притягнення до відповідальності у випадках порушення. Так, у випадках звернення клієнтів про порушення адвокатської таємниці суд, орган, який здійснює дисциплінарне провадження, інші органи чи посадові особи, зобов'язані вжити заходів і притягнути адвоката до дисциплінарної відповідальності згідно з законом. Доречно зазначити, що адвокатське самоврядування, як вагомий та змістовний інститут самоорганізації адвокатів, відіграє важливу роль у забезпеченні дотримання адвокатами адвокатської таємниці та притягнення адвокатів до відповідальності у випадку її порушення.

У практичній діяльності адвокату доводиться мати справу з різними ситуаціями, зміст яких іноді може становити певну загрозу чи небезпеку державі. Йдеться про відомості, що стосуються легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення, інформації про фінансову операцію. За таких обставин повідомлення у вигляді подання центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику в однойменних сферах не є для адвоката причиною для притягнення до дисциплінарної, адміністративної, цивільно-правової чи кримінальної відповідальності. Проте вищесказане має неоднозначну оцінку як в адвокатському середовищі, так і серед теоретиків. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» встановлює, що адвокати, адвокатські бюро та об'єднання, особи, які надають юридичні послуги, можуть не повідомляти

спеціально уповноваженому органу про свої підозри і вони мають привілей на збереження службової таємниці [2]. Таке трактування закону залишає за адвокатами право вибору. Питання, на мою думку, дуже дискусійне та повинно розглядатися в контексті конкретної ситуації з урахуванням всіх її обставин і ступеню загрози, яку інформація може нести для суспільства та держави.

Варто розглянути поняття адвокатської таємниці і з точки зору Правил адвокатської етики, одного з найважливіших та найавторитетніших нормативних актів, що регулюють діяльність адвокатів з етичного боку.

Стаття 10 «Конфіденційність» Правил адвокатської етики розтлумачує зміст однойменного принципу і визначає його найважливішою передумовою довірчих відносин між адвокатом та клієнтом [3]. Таким чином, за етичними нормами, за адвокатом зберігається пріоритет нерозголошення адвокатської таємниці.

Отже, у підсумку необхідно підкреслити, що діяльність адвоката слід розцінювати не тільки як захист порушеного права, а як гуманний інститут, що забезпечує захист громадян загалом. Це стосується і адвокатської таємниці, збереження якої є безпосереднім виявом та реалізацією довіри між сторонами. Тому належна увага і відповідне відповідальне ставлення кожного адвоката до збереження адвокатської таємниці є запорукою успішної та ефективної взаємодії між адвокатом та суспільством.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 6 грудня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18#Text>
3. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#n4>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кісліцина Ірина Олександрівна**

Рябокін К.В., Фалес О.Г.

*студентки 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ АДВОКАТІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

В умовах сьогодення дуже часто привертає увагу питання нормативного врегулювання соціального захисту адвокатів. Виходячи з того, що адвокатура є громадським об'єднанням, проблема соціального забезпечення представників адвокатури набуває особливого значення [2].

На нашу думку, розгляд та вирішення проблемного питання в області соціального захисту адвокатів на сьогодні є дуже важливим, що зумовлює актуальність даної теми. Адже від того, як професійне об'єднання юристів зможе належним чином захищати своїх колег від різноманітних соціальних негараздів, надавати їм необхідну допомогу, залежатимуть якість та ефективність юридичних послуг, ефективність захисту інтересів громадян.

На даний час закріплення в чинному законодавстві положень про соціальний захист адвокатів знаходиться на недостатньому рівні. Закон України «Про адвокатуру» від 19 грудня 1992 р. містив окрему норму – статтю 11 «Соціальні права адвоката та його помічника». У Законі України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» №5076-VI від 05 липня 2012 р. соціальні права адвокатів залишились поза увагою законодавця, їх регулювання відсутнє у профільному законі та здійснюється законодавством про соціальне забезпечення переважно без урахування особливостей адвокатури як незалежного правозахисного інституту [1].

Для вирішення зазначеної проблеми вже сьогодні потрібно здійснити заходи, які б вплинули на поліпшення організації роботи в адвокатурі та підвищили якість адвокатської діяльності.

По-перше, ми вважаємо, що потрібно внести зміни до ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», а саме створити новий розділ «Соціальний захист адвокатів». Також додати такі статті як «Службовий часі час відпочинку адвокатів», «Відпустки адвокатів», «Обчислення тривалості відпусток адвокатів», «Медичне забезпечення адвокатів», «Одноразова грошова допомога в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності адвоката», «Особи, які мають право на призначення і отримання одноразової грошової допомоги», «Розміри одноразової грошової допомоги», «Призначення одноразової грошової допомоги», «Підстави, за яких призначення і виплата одноразової грошової допомоги не здійснюються», «Пенсійне забезпечення адвокатів», «Навчання дітей адвокатів», «Захист прав та законних інтересів адвокатів». Дане нововведення забезпечить та врегулює процес надання відпустки: щорічної, додаткової, творчої, соціальної, відпустки без збереження заробітної плати. Також висвітлить механізм обчислення

тривалості відпустки, особливості медичного забезпечення адвокатів та членів їх сімей, підстави отримання одноразової грошової допомоги, перелік осіб, які мають право на призначення, та розміри даної допомоги.

По-друге, для вдосконалення нормативної бази щодо соціального захисту адвокатів ми вважаємо, що необхідно розробити та затвердити окремий нормативний документ, тобто певне типове положення для більш конкретизованого врегулювання таких питань, як надання грошової допомоги адвокатам при отриманні інвалідності, народженні (усиновленні) дитини, важкій хворобі, смерті самого адвоката та його родичів, знищенні житлового приміщення адвоката та інше. Також необхідно визначити розмір наданої грошової допомоги, котрий буде визначатися індивідуально у кожному випадку, виокремити документи, на підставі яких рада адвокатів регіону вправі прийняти відповідне рішення.

Вирішивши дані проблеми ми легко відійдемо від дискусій щодо виплат матеріальної допомоги адвокатам. На сьогодні, на жаль, існує негативний досвід із-за нормативної недосконалості у вирішенні даної проблеми.

Яскравим прикладом є виплата одноразової матеріальної допомоги адвокатам у розмірі 1000 грн. 00 коп. згідно із рішенням Ради адвокатів Одеської області прийнятого на засіданні 15 квітня 2020 р. для підтримки в умовах карантину. Проблема постала у тому, що дану ситуацію розцінили як, розподіл доходів серед засновників (учасників), членів такої організації, працівників. Відповідно до Положення про Раду адвокатів Одеської області, одним з основних напрямів діяльності Ради є забезпечення захисту соціальних прав адвокатів (п.3.1.10). Така спрямованість цілей Ради адвокатів Одеської області повністю відповідає п.7 ч.4 ст. 48 Закону та п.8.6 Статуту НААУ [1]. І тому це рішення є законним і не заперечує діючому законодавству.

Крім того, існує і позитивна практика щодо захисту прав адвокатів, певної їх соціальної підтримки. Згідно із Рішенням Ради адвокатів України № 6 від 28 лютого 2014 року було створено Всеукраїнську благодійну організацію «Благодійний фонд допомоги адвокатам» з метою надання матеріальної підтримки адвокатам та членам їх сімей, які опиняються у складній життєвій ситуації — хвороба, смерть близьких та рідних, поховання адвокатів, які не мають родин або родини яких належать до незахищених верств населення, пошкодження або знищення житла внаслідок обставин непереборної сили. Також вона була створена враховуючи те, що відповідно до податкового законодавства України, Національна асоціація адвокатів України, як неприбуткова організація, не має права розподіляти (виділяти) наявні в неї кошти серед своїх членів.

Основною ціллю діяльності Фонду є здійснення благодійної діяльності, спрямованої на допомогу членам НААУ, сприяння розвитку адвокатської діяльності та підвищення престижу професії адвоката.

Адвокати, які потребують матеріальної допомоги, можуть звернутися до регіонального органу адвокатського самоврядування із заявою, в якій зазначити: прізвище, ім'я, адресу проживання, контактний номер телефону, перелік потреб і необхідний розмір матеріальної допомоги.

На сьогодні коштами благодійного фонду неодноразово надається підтримка адвокатам, які опинились у складних життєвих обставинах. Наприклад, рішенням фонду від 10 жовтня 2018 року було надано благодійну допомогу адвокату Наталії Дубовик з Чернігова. Ситуація полягала у тому, що внаслідок масштабної повені, яка трапилась 30 червня 2018 року, будинок її було затоплено. Жінка, яка проживає разом з двома дітьми, не мала достатніх коштів, аби самостійно відновити нормальні умови проживання у зруйнованому водою помешканні. І тому виходячи з даної життєвої ситуації Фонд надав грошову допомогу адвокату.

Також з огляду на непростий час, пов'язаний з введенням карантину в країні Фондом були закуплені та доправлені в регіони продуктові набори. Голова НААУ, Ради адвокатів України Лідія Ізотова заявила, що вся адвокатська спільнота і вона особисто розуміє, наскільки важливо згуртуватись, коли вся країна бореться з пандемією корона вірусу [3].

Таким чином можна зробити висновок, що на сьогоднішній день адвокатура України стикається з низкою проблем, які потрібно вирішувати і не відкладати на невизначений час, адже це перешкоджає ефективній та якісній діяльності адвокатів. «Наш обов'язок – захистити колег, піклуватися про старше покоління та підставити надійне плече всім, хто його потребує. Наша сила в єдності!» – наголошує Голова НААУ, РАУ.

Список використаної літератури:

1. Бакаянова Н.М. Актуальні питання соціального захисту адвокатів в умовах пандемії COVID-19. URL: <http://unba.odessa.ua/aktualni-pytannya-sotsialnogo-zahystu-advokativ-v-umovah-pandemiyi-sovid-19/>.
2. Маковецька О.А. Проблема соціального захисту адвокатів URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/Fly/article/view/2670/0>.
3. Благодійна допомога адвокатам у зв'язку з карантином. URL: <http://radadvolyn.com.ua/ua/news/398/>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент ***Храпенко Олена Олегівна***

Скуратівський Є.І.

*студент 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства
(кримінальної юстиції) Національного університету
«Одеська юридична академія»*

ПРАКТИКА ЄСПЛ У АСПЕКТІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Напевно ні для кого вже не є здивуванням, що практика Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) стала невід’ємною частиною робочого процесу майже будь-якого юриста. Але нажаль робота більшості органів, що покликані на забезпечення правопорядку і захисту прав людини постійно зазнає проблем, через що, до ЄСПЛ надходить велика кількість скарг на порушення прав і свобод людини, і адвокатська діяльність не є виключенням.

Проблематика, яку я хочу розкрити в цій статті, є саме привернення уваги адвокатської спільноти до рішень ЄСПЛ, які стосуються адвокатської діяльності, і знання яких якраз можуть допомогти адвокату під час представництва клієнта у суді, у повсякденній роботі та житті або навпаки, завадити.

Розпочати треба з класичних прецедентів, які визначають основні права адвоката під час здійснення ним його діяльності:

1. Право адвоката на повагу до приватного життя та житла. Нажаль, група справ щодо порушень цієї статті є однією із найбільших з якими українці звертаються до ЄСПЛ. Згідно з практикою ЄСПЛ захист житла, забезпечений ст. 8 Конвенції, поширюється і на офіси адвокатів. Таким чином, проведення обшуку в помешканні адвоката (квартирі, офісі) визнається порушенням його професійних прав. Таку позицію суд виклав у рішенні «Німіць проти Німеччини» (Niemietz v. Germany) [1].

2. Право адвоката на повагу до таємниці кореспонденції. Це право впливає із права конфіденційного спілкування з клієнтом. Хоч воно і не закріплено окремою статтею по відношенню до адвоката, але впливає із низки статей конвенції та рішень ЄСПЛ, як наприклад, «Кемпбелл проти Сполученого Королівства» (Campbell and Fell v. United Kingdom) [2] де суд зазначив, що «відносини адвокат–клієнт у своїй основі є привілейованими відносинами», і «в цьому контексті кореспонденція, хоч би яким було її призначення, має приватний і конфіденційний характер».

Другим блоком рішень, які важливо розглянути є права клієнтів, які пов’язані із діяльністю адвоката:

1. Доступ до адвоката під час поліцейського допиту. Значна кількість справ присвячених тому, що під час допиту осіб органами національної поліції до цього процесу не допускались адвокати. Відповідно це буде тягнути за собою порушення ст.6 п.3(с) Європейської конвенції. Але з цього правила є виключення, якщо буде пройдено так званий «Двоетапний тест»:

Суд має оцінити, 1) чи були «вагомі причини», (“compelling reasons”) щоб обмежити право на доступ до адвоката і, 2) вплив цього обмеження на справедливість судового розгляду [3], в даному випадку, встановлюється відсутність порушення права визначеного вище.

2. **Обов'язкове юридичне представництво.** Суд у рішенні «Бенхам проти Сполученого Королівства» повторює, що особливо коли йдеться про позбавлення волі, інтереси правосуддя в принципі вимагають юридичного представництва [4]. Адвокати мають пам'ятати, що в окремих категоріях справ, їх участь є обов'язковою, і це право є абсолютним і не може обмежуватись не дивлячись на будь-які обставини.

В цьому блоці можна привести ще багато прикладів, оскільки порушень ст. ст. 3, 5, 6 Конвенції дуже багато, але важливо, щоб адвокати в своїй діяльності навчилися самостійно віднаходити практику, в залежності від специфіки діяльності їх захисту.

Останній блок, який я хочу розглянути, це обмеження які покладає ЄСПЛ на адвокатів в аспекті їх участі у судовому розгляді та захисті:

1. **Пасивність адвоката.** Це особлива категорія справ, яку адвокати мають не допускати у своїй діяльності. Вона пов'язана із так званою «паперовою участю» адвоката, коли він фактично не виконує свої обов'язки. Так у рішенні по справі «М.С. проти Хорватії» (M.S. v. Croatia) суд встановив, що призначення адвоката як таке, без активних дій цього адвоката для надання реальної правової допомоги у розгляді, не задовольняє вимогу необхідної «правової допомоги» відповідно до статті 5 § 1 (e). [5]

2. **Забезпечення меж вираження поглядів.** Значна кількість адвокатів не соромляться виражати «власні погляди» з приводу діяльності суддів, які на думку багатьох людей не є прийнятними, та є такими, що мають ознаки образи, що можна побачити в останній час. ЄСПЛ з приводу даних ситуацій зазначав, що хоча сторони, безумовно, мають право коментувати здійснення правосуддя з метою захисту своїх прав, їх критика не повинна перевищувати певних меж. Зокрема, слід чітко розрізняти критику та образи. Якщо єдиний намір будь-якої форми вираження поглядів полягає в тому, щоб образити суд або членів цього суду, відповідна санкція (йшлося про позбавлення юриста права на адвокатську діяльність), в принципі, не означала б порушення статті 10 Конвенції [6]

Отже, як ми бачимо практика ЄСПЛ пронизала діяльність адвокатів майже повністю і тому є важливою її складовою. Все більше і більше адвокатів починають застосовувати її в своїй діяльності, але цей процент ще далекий від ідеалу. Тому дуже важливим є поширення у адвокатській спільноті ідей вивчення і застосування практики ЄСПЛ. Цей процес потрібно підтримувати та вдосконалювати шляхом видання збірників перекладів, проведення конференцій присвячених рішенням, а також приділяти цьому увагу під час підвищення адвокатами кваліфікації.

Список використаної літератури:

1. Niemietz v. Germany, № 13710\88, 16.12.1992 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cutt.ly/IgTFyWl>
2. Campbell and Fell v. United Kingdom № 80\28.06.1984 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cutt.ly/XgTFi9Y>
3. SALDUZ v. TURKEY, № 36391/02, 27.11.2008 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cutt.ly/GgTDOWI>
4. Benham v United Kingdom, № 19380/92, 29.11.1994 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cutt.ly/IgTDZDO>
5. M.S. v. Croatia, № 36337/10, 25.07.2013 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cutt.ly/GgTff3Q>
6. BAGIROV v. AZERBAIJAN, № 81024/12 та 28198/15, 25.06.2020 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cutt.ly/YgTFmEm>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

Сокрюкіна М.В.

студентка 2-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОГО ІСПИТУ ДЛЯ НАБУТТЯ ПРАВА НА ЗАНЯТТЯ АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

У сучасному світі необхідність існування інституту адвокатури обумовлено конституційним правом громадян на захист своїх прав та інтересів, адже за статтею 55 Конституції України, кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань [1]. Проте для отримання свідоцтва адвоката необхідні певні умови, найголовнішою з яких є складання кваліфікаційного іспиту.

Кваліфікаційний іспит полягає у перевірці знань особи, яка виявила бажання займатися адвокатською діяльністю, в галузі права, історії адвокатури, адвокатської етики та виявленні рівня її практичних навичок і умінь застосування норм права [2].

17 грудня 2013 року Рада адвокатів України затвердила нову редакцію Порядку допуску до складання кваліфікаційного іспиту, порядок складання кваліфікаційного іспиту та методики оцінювання результатів складання

кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю в Україні.

За новим Порядком, особа, що виявила бажання отримати право на заняття адвокатською діяльністю повинна звернутися з письмовою заявою про допуск до складання кваліфікаційного іспиту до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону за місцем проживання.

Крім того, важливим фактом є те, що особа повинна відповідати наступним критеріям: мати вищу юридичну освіту рівня магістра, володіти вільно українською мовою та мати стаж роботи в галузі права. Роботою в галузі права вважаються такі посади, як суддя, прокурор, слідчий, нотаріус, помічник адвоката, помічник судді або нотаріуса, а також помічник чи консультант депутата Верховної Ради України, юрист, юрисконсульта, викладачі та аспіранти в області права.

Як правило іспит повинен проходити нерідше одного разу в три місяці, але після реформи адвокатури та створення адвокатської монополії, з'явився великий попит на отримання адвокатського свідоцтва в Україні. Іноді бажачі стоять у черзі на іспит по два роки, а якщо іспит особа не склала, то їй потрібно

Сам іспит складається виключно українською мовою та розділений на дві частини – письмовий іспит та усний. На виконання письмової роботи та для підготовки до усної відповіді особі надається час, який повинен становити не менше двох годин та не повинен перевищувати шести годин для кожної частини іспиту. Як правило, першим іспитом завжди йде саме письмовий. Він складається з чотирьох завдань. Під час його етапу особа має право користуватися офіційними текстами нормативно-правових актів на друкованих носіях. Але використання інших джерел інформації строго заборонено. Особам, що складають іспит випадає білет з самими різноманітними категоріями справ у різних галузях права [3].

На думку багатьох науковців та правників такий підхід комісії до іспиту не є цілком правильним. Тому що, як показує практика, більшість осіб, що приходять здавати іспит, є фахівцями в окремих галузях права і спеціалізуються виключно на чомусь окремому і саме це ускладнює проходження таких спеціалістів до другого етапу. Хоча, ймовірно, ця особа могла б бути, наприклад, виключним професіоналом і генієм у господарському праві, але він не може стати адвокатом та захищати інтереси своїх клієнтів, тому що він не склав іспит з завданням по кримінальному праву.

До складання усного іспиту допускаються особи, які успішно склали письмовий іспит. Для складання усного іспиту особа, яка складає кваліфікаційний іспит, має дати відповіді на 16 питань, зазначених в обраному екзаменаційному білеті. Особа, яка складає іспит, має продемонструвати знання законодавства та судової практики. Під час

відповіді члени кваліфікаційної палати мають право ставити особі, яка складає іспит, додаткові запитання з метою з'ясування рівня її знань. Після чого вираховується середньоарифметична оцінка з письмового та усного іспитів і визначається пройшла особа екзамен чи ні. [3]

Але після того, як особа успішно склала іспит, вона не отримує одразу свідоцтво на право заняття адвокатською діяльністю. Вона також повинна пройти стажування у адвоката протягом шести місяців.

У цілому кваліфікаційний іспит на заняття адвокатської діяльності – є дуже важливим етапом у розвитку інституту адвокатури, тому що завдяки такому екзамену проходить відбір дійсно гідних правовиків, що зможуть професіонально захищати інтереси осіб, які звернулись по правничу допомогу. Але, все ж таки, проведення кваліфікаційного іспиту потребує реформування та змін, адже система надто складна та недосконала.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст.141.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
3. Рішення Ради адвокатів України «Порядок допуску до складання кваліфікаційного іспиту, порядок складання кваліфікаційного іспиту і методику оцінювання результатів складання кваліфікаційного іспиту для набуття права на заняття адвокатською діяльністю» від 17.12.2013 // Відомості Верховної Ради України, № 270.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Деменчук Марина Олександрівна**

Сокур В.О.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИКОНАННЯ АДВОКАТСЬКИХ ЗАПИТІВ

З прийняттям у 2012 році нового ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» стадія збору інформації в діяльності адвоката набула суттєво нового значення. Найрозповсюдженішим засобом отримання необхідної для адвоката інформації вважається адвокатський запит.

Зокрема, Закон визначив саме поняття «адвокатського запиту», як письмове звернення адвоката до органу державної влади, місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб, підприємств, установ й організацій незалежно від форми власності та підпорядкування, громадських об'єднань про надання інформації, копій документів, необхідних адвокату для надання правової допомоги клієнту.[1]

Та все ж, чи можна вважати адвокатський запит найефективнішим засобом збору інформації? З однієї сторони, адвокатський запит мав би полегшувати життя правозахисникам, проте в реальному житті адвокати стикаються з низкою проблем, що тільки ускладнюють цей процес.

Досить часто адресати, не бажаючи відповідати на адвокатський запит, посилаються, що запитувана інформація або документи з обмеженим доступом. Проте, перелік таких документів чітко визначений в ЗУ «Про інформацію». Варто пам'ятати, що інформація з обмеженим доступом – це конфіденційна, таємна та службова інформація [2]. При цьому, конфіденційна інформація – це інформація про фізичну особу, або коли доступ до такої обмежується фізичною або юридичною особою, за винятком суб'єктів владних повноважень.

Звідси випливає, що знайти «підходящі» причини для відмови адвокату в наданні конкретної відповіді на його запит досить легко, адже будь-яка інформація може потратити до режиму конфіденційності.

Існують обмеження в наданні інформації та документів, отриманих в ході досудового розслідування. Це до прикладу, відомості, що містять державну таємницю та не можуть бути об'єктом адвокатського запиту, адже коло осіб які мають право на доступ до таких відомостей чітко регламентоване спеціальним законодавством. Тобто адвокатура, однією з головних функцій якої є захист прав та інтересів клієнта, позбавлена права отримати таку інформацію.

Ще однією частою проблемою постає ненадання відповідними органами у визначений законом строк, а саме протягом п'яти днів з моменту отримання запиту, відповіді на адвокатський запит, тим самим затягуючи процес виконання адвокатом його роботи. Дозволяється подовжити строк розгляду адвокатського запиту до 20 робочих днів, у разі, якщо адвокатський запит стосується надання значного обсягу інформації, проте категорія «значного обсягу» є досить оціночною та носить суб'єктивний характер, що також може нівелювати ефективність даного механізму отримання інформації.

Відомо, що за невиконання запиту на інформацію законодавчо передбачена відповідальність. Зокрема, ч. 4 ст. 212-3 КпАП було встановлено, що неправомірна відмова в наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, у відповідь на адвокатський запит, запит кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, її палати або члена відповідно до Закону № 5076 тягне

за собою накладення штрафу на посадових осіб у розмірі від двадцяти п'яти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.[3] Проте, державні органи продовжують відмовляти у надані відповідей на адвокатські запити, найчастіше, через нібито неправильне оформлення. Однак вони, як правило, не уточнюють, в чому саме полягає помилка. На практиці зустрічаються все більш оригінальні причини відмови. Найрозповсюдженіше з них – загальне відсилення за недотримання вимог до адвокатського запиту.

На мою думку, для належного врегулювання вищевказаних проблем з виконання адвокатських запитів, доречно було б закріпити, право на отримання інформації за адвокатом, як спеціальним суб'єктом інформаційних відносин, виключно в ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Будь-які інші нормативно-правові акти не повинні перешкоджати здійсненню цього права. Інформація на запити адвокатів має надаватися на тих самих засадах, що і на запит суду, прокуратури та правоохоронних органів. Відмова у виконанні запиту має бути можливою лише тоді, коли таким же чином буде відмовлено вищезазначеним органам.

Очевидно, що наявність подібних проблемних аспектів, наврядчи свідчить про існування належних законодавчих передумов для дії професійної, незалежної та ефективної адвокатури в Україні. Підводячи підсумок, варто сказати, що ця сфера адвокатської діяльності є невід'ємною складовою виконання адвокатом своїх професійних прав та обов'язків, а тому питання щодо її належного регулювання і вдосконалення має займати досить значне місце в нашій країні.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
2. Про інформацію: Закон України від 2.10.1992 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984. Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. додаток до № 51, ст. 1122

Науковий керівник: асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» ***Джабурія Олена Олександрівна***

Стоянова Т.Ф., Перило В.В.
*студенти 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ АДВОКАТА В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Адвокат — це фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та в порядку, що передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

Серед професійних обов'язків адвоката є підвищення професійного рівня, виконання рішень органів адвокатського самоврядування (п. п. 7, 8 ч. 1 ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»).[1]

Підвищення професійного рівня адвоката – це підвищення кваліфікації адвоката, яке здійснюється відповідно до порядку, що затверджується рішенням Ради адвокатів України.

Відповідно до п. 15 Порядку підвищення кваліфікації адвокатів видами підвищення кваліфікації є:

- навчання або викладання за професійними програмами підвищення кваліфікації адвокатів у вищих навчальних закладах III та IV рівня акредитації, якщо вони є акредитованими операторами підвищення кваліфікації адвокатів.

- участь у міжнародних, всеукраїнських та регіональних наукових, науково-практичних та науково-методологічних конференціях, семінарах, круглих столах, тренінгах, програмах тощо, які організовані та проводяться операторами підвищення кваліфікації адвокатів в Україні та за кордоном.

- участь у будь-яких акредитованих заходах з підвищення кваліфікації адвокатів (в тому числі в форматі онлайн), які організовані операторами підвищення кваліфікації адвокатів після проходження тестування (за наявності) на онлайн-платформі адміністратора з підвищення кваліфікації адвокатів Вищої школи адвокатури Національної асоціації адвокатів України.

- виступу якості сертифікованого лектора з доповіддю, презентацією або науковим повідомленням на міжнародних, всеукраїнських та регіональних науково-практичних та науково-методологічних конференціях, семінарах, круглих столах, майстер-класах, тренінгах тощо. Застосовується подвоєна кількість балів в рамках акредитованого заходу;

- інша діяльність, визначена Експертною радою Національної асоціації адвокатів України. [2]

У зв'язку з небезпекою поширення COVID-19 та введенням на території України карантину відповідно до Постанови Кабінету міністрів України від 11 березня 2020 року № 211 «Про запобігання поширенню на території

України коронавірусу COVID-19» з'явилося доволі багато труднощів у процесі підвищення кваліфікації адвокатів.

Отже, розглянемо актуальні проблеми підвищення кваліфікації адвокатів в умовах пандемії, які, на нашу думку, потребують особливої уваги та якнайшвидшого вирішення.

Центр акредитації Вищої школи адвокатури Національної асоціації адвокатів України адмініструє процес підвищення кваліфікації адвокатів через відповідну централізовану онлайн-платформу, до якої підключаються оператори з підвищення кваліфікації адвокатів. При реєстрації на заходи підвищення кваліфікації адвокати вказують свої персональні дані.

Фактично, створена ситуація за якої персональні дані адвокатів, помічників адвокатів, стажистів адвокатів, а також інших осіб — користувачів освітніх послуг Вищої школи адвокатури, без їх відома та згоди можуть використовуватися в невідомих цілях. Тобто питання незахищеності персональних даних адвокатів залишається відкритим.

Також в умовах карантину була значно обмежена очна участь адвокатів у заходах підвищення кваліфікації, що доволі ускладнило процес набрання адвокатами необхідної кількості залікових балів підвищення кваліфікації. Для вирішення цього питання було додано функцію онлайн-трансляції відповідних заходів. Це, на нашу думку, актуальне вирішення даної проблеми, оскільки дистанційне навчання дозволяє отримувати цінні знання незалежно від місцезнаходження адвокатів та допомагає уникати ризиків для здоров'я фахівців під час пандемії.

Крім того під час карантину чимало адвокатів України, які покликані забезпечувати реалізацію публічно-правової функції держави з надання професійної правничої допомоги, опинилися у складному матеріальному становищі, адже вони, на відміну від держслужбовців, не отримують гарантовану заробітну плату. Проте у переліку акредитованих заходів з підвищення кваліфікації адвокатів, розміщених на сайті Центру акредитації Вищої школи адвокатури Національної асоціації адвокатів України кількість платних та безоплатних заходів мають нерівномірне співвідношення. Для вирішення цієї проблеми на період карантину було зменшено вартість більшості курсів: очних заходів у залі, вебінарів та онлайн-трансляцій.

Однією з важливих проблем також стала певна незручність в організації онлайн-заходів для адвокатів, оскільки для нарахування залікових балів підвищення кваліфікації необхідно через смартфон відсканувати QR-коди на початку та після закінчення заходу. Це стає неможливим, якщо перегляд трансляції заходу здійснюється на самому смартфоні. Тобто для участі в онлайн-заходах, окрім смартфона, обов'язкова наявність комп'ютера або планшета.

Будь-який досвідчений адвокат розуміє, що потенційний клієнт звернеться за правовою допомогою до того, хто має відповідний фах, досвід

та кваліфікацію. Однак, в умовах пандемії існують високі ризики для здоров'я, що значно ускладнює виконання адвокатами свого професійного обов'язку – підвищення професійного рівня. Тому актуальним залишається питання удосконалення організації та процедури підвищення кваліфікації адвокатів під час дії карантинних заходів.

Список використаної літератури:

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
2. Порядок підвищення кваліфікації адвоката. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr11871-19>
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020>

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Храпенко Олена Олегівна**

Теплий А.Г.

*студент 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури і слідства (кримінальної юстиції)
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО АДВОКАТУРУ ВІДПОВІДНО ДО МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Обраний Українською державою курс на євроінтеграцію зумовлює необхідність впровадження в національні норми права законодавчих ініціатив, які стосуються специфіки професійної діяльності адвокатів. Крім того, у зв'язку з проведенням в країні судової реформи інститут правової допомоги зазнає суттєвих змін. З огляду на це набуває актуальності дослідження міжнародного законодавства, яке регулює питання професійної діяльності адвокатів.

Україна є членом Ради Європи з 9 листопада 1995 р. Нині вона приєдналася до численних договорів Ради Європи, а саме: Європейської угоди про екстрадицію злочинців, Європейської угоди про співробітництво в галузі культури Європейської угоди про боротьбу з тероризмом, Рамкової

угоди про захист національних меншин, Європейської конвенції про права дітей, Конвенції про цивільну відповідальність за корупцію тощо.

Правова цінність і ефективність європейських стандартів забезпечуються їх імплементацією в національне законодавство. Додамо, що в державах – членах Ради Європи практика впровадження європейських стандартів відмінна, це пояснюється тим, що в окремій країні існують певні правові традиції і встановлені конституційні імплементаційні механізми (які, до речі, і орієнтують держави на запровадження європейських стандартів, що містяться в конвенціях) співвідношення її законодавства і міжнародного договору або звичаю.

Важливі європейські стандарти професійної діяльності адвокатів закріплено у Кодексі поведінки європейських адвокатів. Зокрема, у ньому визначаються норми надання адвокатом різних видів правової допомоги з дотриманням принципів здійснення адвокатської діяльності (незалежності, довіри й особистої порядності, конфіденційності), розмірів та виплат гонорарів, правил поведінки адвокатів у суді та між собою. Особливе значення мають положення 5.8 Кодексу, що адвокати повинні підтримувати й розвивати свої професійні знання та навички з належним урахуванням авторитету своєї професії [1].

Не менш важливе значення для професійної діяльності адвокатів мають Загальні принципи для спільноти юристів, прийняті Міжнародною асоціацією юристів 20.09.2006 р. в м. Чикаго. У цьому документі відзначається, що юристи в усьому світі є професіоналами, які спеціалізуються з права, ставлять інтереси своїх клієнтів вище своїх власних і намагаються домогтися поваги до верховенства права [2]. Крім того, відповідно до Основних положень про роль адвокатів від 01.08.1990 р. останні, як важливі учасники здійснення правосуддя, мають постійно дбати про честь і гідність своєї юридичної професії [3]. Принципи діяльності адвокатів закріплено також і в іншому міжнародному документі від 07.09.1990 р., що стосується ролі юристів [4].

Наступним нормативним актом, який займає важливе місце в правовому регулюванні професійної діяльності адвокатів на теренах Європейського Союзу, є Загальний кодекс правил від 01.10.1988 р. [5]. У п. 1.1 цього документа закріплено, що у будь-якому правовому суспільстві адвокату відведено особливу роль, а його призначення не обмежено сумлінним виконанням свого обов'язку у межах закону. Адвокат має діяти в інтересах права в цілому так само, як і в інтересах тих, чиї права і свободи йому довірено захищати. Адвокат повинен не лише виступати в суді від імені клієнта, а й надавати йому юридичну допомогу у вигляді порад і консультацій. Поряд із цим даний документ ретельно врегулював питання щодо принципів адвокатської діяльності, зокрема щодо незалежності, довірчих відносин між клієнтом і адвокатом, конфіденційності діяльності та ін. Він містить також

низку положень щодо особистої реклами адвоката та його взаємовідносини з клієнтами, судом, іншими адвокатами та ін. [5].

Так, відповідно до Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки (далі – Стратегія) [6] та з метою забезпечення незворотності курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію п'ятим Президентом України П. Порошенком було ініційовано внесення конкретних змін до Конституції України [7] щодо закріплення стратегічного курсу України на вступ до ЄС і НАТО (від 03.09.2018 № 9037 [8]), які ухвалено (прийнято) Верховною Радою України в установленому порядку. Це, на нашу думку, є досить позитивним кроком і вагомим аспектом на шляху становлення та розвитку України.

Також, з урахуванням міжнародних стандартів адвокатської діяльності для підвищення рівня вітчизняної адвокатури необхідно спрямувати зусилля на: підвищення правового рівня населення щодо усвідомлення потреби у висококваліфікованих адвокатах; визнання вітчизняних органів самоврядування адвокатів на міжнародній арені (інтеграція української адвокатської спільноти у світову адвокатську спільноту); компіляція вітчизняної правової системи з європейською правовою парадигмою; імплементація кращих здобутків міжнародних стандартів адвокатської діяльності у вітчизняну правову систему; запровадження постійної професійної підготовки шляхом проходження стажування у закордонних адвокатських об'єднаннях; розвиток зв'язків з об'єднаннями адвокатів інших розвинених держав для обміну досвідом роботи, спільного вирішення актуальних проблем адвокатури тощо; розширення співпраці між державними органами та органами самоврядування адвокатури з метою забезпечення гарантій незалежності адвокатури; розширення зовнішніх контактів, зокрема, з міжнародними правничими асоціаціями (IBA, CCBE, ABA); проведення конференцій, круглих столів та науково-практичних конференцій із залученням міжнародних фахівців; збільшення ролі органів самоврядування адвокатури в законодавстві; залучення відомих національних та закордонних науковців до обговорення проблем адвокатури і суспільства України та вироблення пропозицій щодо їх вирішення; розробка методичних рекомендацій адвокатам у сфері надання правової допомоги, захисту своїх професійних прав та інтересів та захисту від неправомірних дій представників державних органів.

Таким чином, можемо зробити висновок, що європейське та міжнародне законодавство в сфері регулювання адвокатської діяльності є дуже важливим і необхідним для України. Тільки у разі відповідності внутрішньодержавного законодавства і практики його застосування, можна стверджувати, що професійні права адвоката в цій державі є ретельно регламентованими, реалізованими і надійно захищеними.

Список використаної літератури:

1. Кодекс поведінки європейських адвокатів: прийнятий на пленар. сесії Ради адвокат. об'єднань та спілок адвокатів Європи 28 жовт. 1988 р., з поправками від 28 листоп. 1988 р., 6 груд. 2002 р., 19 трав. 2006 р. / [пер. з англ.]; Національна асоціація адвокатів України. URL: [http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshidokumenty/kodeks_povedinky_yevropeyskykh_advokativ\(ukr\).pdf](http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/inshidokumenty/kodeks_povedinky_yevropeyskykh_advokativ(ukr).pdf).
2. Общие принципы для сообщества юристов: приняты в Международной ассоциацией юристов (IBA) 20.09.2006 г. в г. Чикаго. URL: <http://advokpalata21.ru/urbanleft/osnovyepuristov.html>.
3. Основні положення про роль адвокатів: Міжнар. док. від 01.08.1990 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_835.
4. Основні принципи, що стосуються ролі юристів: Міжнар. док. від 07.09.1990 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_313.
5. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства: Міжнар. док. від 01.10.1988 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_343.
6. Стратегія реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки : схвалена Указом Президента України від 20.05.2015 № 276/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/276/2015/>.
7. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
8. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору) : проект Закону України від 03.09.2018 № 9037. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64531.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія», доцент **Ковальчук Інна Сергіївна**

Топал Ю.Є.

*студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ В АДВОКАТСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

На даний момент нормативно-правова база в Україні налічує близько тисячі первинних законів, які з урахуванням підзаконних актів, практики Верховного суду, Європейського суду з прав людини та постійних змін та доповнень, становлять величезний масив інформації, який неможливо вивчити, засвоїти та використовувати одній людині. Враховуючи викладене вище, вважаю за необхідне запровадження спеціалізації серед адвокатів з метою ефективного супроводу суспільних відносин, що розвиваються та ускладнюються.

Змістовно поняття «спеціалізація» співвідноситься зі значенням «спеціалізуватися», тобто набувати особливих знань, навичок у якій-небудь галузі науки або техніки; закріплюватись за якою-небудь однією спеціальною галуззю, мати спеціальне, особливе призначення [1, с.1364].

Спеціалізація в адвокатській діяльності полягає в сегментації сфер адвокатської діяльності та, як наслідок, поглиблення знань та напрацювання необхідного досвіду у відповідній галузі права, яка для адвоката є постійною та пріоритетною.

Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» № 5076-VI в редакції від 03.07.2020 року в третьому розділі в частині 1 статті 19 закріплює широкий перелік видів адвокатської діяльності. Проте термін «спеціалізація» згадується лише у частині 2 ст. 21 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» в частині призначення адвоката Центром із надання безоплатної вторинної правової допомоги. В інших джерелах цей термін відсутній. З метою ліквідації цього недоліку пропоную доповнити Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» відповідним терміном.

Проаналізувавши міжнародний досвід, вважаю, що саме спеціалізація в адвокатській діяльності Федеративної Республіки Німеччина заслуговує на увагу та може слугувати взірцем для України, оскільки пройшла 140-річний шлях становлення та користується особливою повагою в суспільстві.

Відповідно до Федерального положення про адвокатуру параграф 43с п.1, адвокати, який отримав особливі знання та досвід у певній галузі права, можуть надаватись повноваження щодо використання найменування спеціалізованого адвоката. Найменування спеціалізованого адвоката існують для адміністративного права, податкового права, трудового права та соціального права, а також для галузей права, які визначені

нормами Положення про професії згідно параграфу 59b абз. 2 п. 2 літера а. Повноваження можуть надаватись не більше, ніж для трьох галузей права [4, ст. 19].

Щодо порядку надання адвокатуві відповідного дозволу, то рішення приймає Правління палати адвокатів після проведення перевірки комісією доказів того, що адвокат дійсно набув відповідних знань та досвіду. Надалі даний дозвіл може бути відкликано, якщо стануть відомими факти, які були б підставою для відмови в його наданні, або якщо адвокат не буде підвищувати кваліфікацію згідно Положення про професії.

Отже, використання найменування спеціалізованого адвоката є правом, а не обов'язком кожного, хто бажає отримати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю. В майбутньому адвокат не позбавлений права змінити спеціалізацію за власним бажанням.

Переваги спеціалізованого адвоката порівняно із універсальним є очевидними та суттєвими. По-перше, спеціалізація підвищує рівень конкурентоспроможності, що є надзвичайно важливим, якщо враховувати загальну чисельність адвокатів, яка відповідно до реєстру складає сорок тисяч осіб. Тому клієнт вірогідніше обиратиме того адвоката, який є професіоналом в відповідній галузі права та спеціалізується в ній. По-друге, чим вужчий напрям юридичних послуг, тим менше грошей потрібно вкладати в рекламу, оскільки при напрацюванні позитивного досвіду будуть надходити нові справи за рекомендаціями постійних клієнтів. По-третє, вимога до постійного підвищення кваліфікації адвоката має бути поєднана з організацією ВША відповідних заходів, які сприяли би поглибленню знань та обміну досвідом.

Недоліки в діяльності спеціалізованих адвокатів можуть полягати в обмеженості знань в інших галузях права, проте можна працювати в адвокатському бюро або об'єднанні та розподіляти справи між колегами.

Підсумовуючи викладене вище, вважаю, що спеціалізація в адвокатській діяльності сприятиме підвищенню якості правничої допомоги, рівня довіри до професії та поваги до інституту адвокатури загалом.

Список використаної літератури:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з додатками і доповненнями) / Укладник і головний редактор В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. – 1728 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000989>
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року № 5076-VI. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
3. Про безоплатну правову допомогу: Закон України № 3460-VI в редакції від 18.07.2020 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#n160>
4. Федеральне положення про адвокатуру у редакції із виправленнями, опубліковане у Частині III Федерального вісника законів, реєстраційний

номер 303-8 із змінами, внесеними статтею 7 Закону від 10 жовтня 2013 року (Федеральний вісник законів, ч. 1, стор. 3786) URL: <https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pologennya/bundesrechtsanwaltsordnung-ukr.pdf>.

5. Іваницький С.О. Спеціалізація як принцип організації адвокатури. *Вісник державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2015. №4. С. 56-59

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент кафедри криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія» **Хижняк Євген Сергійович**

Троцько Н.О.

студент 1-го курсу магістратури факультету цивільної та господарської юстиції Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ АДВОКАТОМ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФУНКЦІЇ ЗАХИСТУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Аналіз наукових праць та нормативно-правового регулювання щодо реалізації адвокатом процесуальної функції захисту в кримінальному провадженні виявив низку проблемних питань, які можуть стати на заваді ефективності функціонування цього інституту, що й зумовлює актуальність дослідження.

Метою дослідження визначено дослідження питань реалізації адвокатом процесуальної функції захисту в кримінальному провадженні, висвітлення проблемних питань, що можуть виникнути під час практичного застосування норм цього інституту.

Вже на початку досудового розслідування, час від часу, слідчі відмовляють адвокатам в допуску їх в якості захисника з тих підстав, що повноваження адвоката у кримінальному провадженні підтверджуються ордером, а не договором про надання правової допомоги. Хоча згідно ч. 1 ст. 50 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) ордер є документом, що підтверджує повноваження. В таких випадках адвокати змушені роз'яснити положення чинного законодавства органам досудового розслідування. Оскаржувати дії слідчого, прокурора та іншими способами відстоювати право підозрюваного, обвинуваченого на захист у кримінальному провадженні, яке передбачається положеннями ст. 59, ч. 2 ст. 63 і п. 6 ч. 3 ст. 129 Конституції України, а також кримінальним процесуальним законодавством.

Разом з тим, необхідно відмітити також і позитивну тенденцію, адже з прийняттям КПК в 2012 році у захисника з'явилась можливість збирати та подавати докази у встановленому законом порядку, заявляти клопотання про проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій та брати участь у ініційованих діях.

Проте, як свідчить практика захисник не в усіх випадках може реалізувати право брати участь у слідчих (розшукових) діях. Яскравим прикладом неможливості реалізації таких прав є проведення обшуку або огляду в житлі особи, коли суттєво обмежується право на недоторканність житла, яке гарантується ст. 30 Конституції України. Відповідно до ч. 3 ст. 223 КПК України слідчий, прокурор вживають належних заходів для забезпечення присутності під час проведення слідчої (розшукової) дії тих осіб, чії права та законні інтереси можуть бути обмежені або порушені. Таким чином, дана норма не передбачає обов'язкової участі захисника у таких слідчих (розшукових) діях, як обшук і огляд, що не є вірним. Керуючись цією нормою закону, слідчі часто відмовляють захисникам в участі у даних слідчих діях. У такому випадку адвокатам варто оскаржувати ці дії та ставити під сумнів результати таких слідчих (розшукових) дій, а також допустимість доказів, отриманих внаслідок їх проведення.

Крім того, відповідно до ч. 8 ст. 95 КПК України захисник, як сторона кримінального провадження, має право отримати від учасників кримінального провадження та інших осіб за їх згодою пояснення, які не визнаються джерелом доказів. Тобто, не має сенсу передбачена в КПК України можливість відібрання пояснень стороною захисту, якщо не визнавати їх процесуальним джерелом доказів. Оскільки, такі пояснення за своєю природою є показаннями, тобто, по суті, є таким же джерелом доказів, як і показання, надані слідчому або прокурору під час допиту. Окрім цього, пояснення можуть мати значення для кримінального провадження, містити в собі важливі відомості про події вчинення кримінального правопорушення, про особу злочинця, тощо. Не вважаються такі пояснення джерелом доказів лише з формальних підстав, адже показання можуть бути дані лише на допиті, який є слідчою (розшуковою) дією, яка проводиться слідчим або прокурором. На практиці, за умов існування подібної ситуації, адвокату доцільно було б звернутись з клопотанням до слідчого або прокурора про проведення допиту такої особи з подальшою можливістю використання протоколу допиту як джерела доказів, зазначає К. Гольдарб [3].

Частина 3 статті 93 КПК України передбачає, що сторона захисту здійснює збирання доказів шляхом витребування від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, службових та фізичних осіб копій документів [1]. Для такого витребування захисник надсилає адвокатський запит. Іноді трапляється таке, що органи державної влади та місцевого самоврядування порушують

вимоги ч. 2 ст. 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», яка передбачає, що відповідь на адвокатський запит повинна надаватись на протязі п'яти робочих днів з моменту його отримання, і надають відповідь значно пізніше, чим затягують процес роботи захисника, або взагалі ігнорують запит і адвокат змушений оскаржувати таку бездіяльність [2].

Водночас, суди, як правило, не визнають копії документів, отриманих стороною захисту, процесуальним джерелом доказів, посилаючись на ч. 3 ст. 99 КПК України, яка передбачає, що сторона кримінального провадження повинна надати суду саме оригінали документів. Судді також не посилаються на копії документів, як на докази у своїх судових рішеннях, а захисники, окрім явної неможливості надати отримані за запитом документи як докази, ще й не в змозі використати їх для направлення на експертизу, якщо це необхідно. Адже експертні установи не проводять експертизи за копіями документів. В такій ситуації, адвокату доцільно буде посилатись на норму ч. 3 ст. 93 КПК України, де закріплено, що захисник здійснює збирання доказів шляхом витребування саме копій документів, а не їх оригіналів.

Також, актуальним питанням для адвокатів в процесі доказування є можливість використання результатів проведення негласних слідчих (розшукових) дій стороною обвинувачення у якості доказів в суді. Відповідно до ч. 6 ст. 246 КПК України негласні слідчі (розшукові) дії проводяться за дорученням слідчого уповноваженими оперативними підрозділами. Крім того, вони проводяться також на підставі ухвали слідчого судді, за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором або за клопотанням прокурора. За результатами проведення негласних слідчих (розшукових) дій повинні складатись протоколи. Всі вищезгадані документи, такі як: доручення, ухвала слідчого судді та протоколи проведення негласних слідчих (розшукових) дій є засекреченими, оскільки містять відомості, що становлять державну таємницю. У зв'язку з цим, відповідно до ч. 12 ст. 290 КПК України, якщо сторона кримінального провадження не здійснить відкриття матеріалів кримінального провадження, суд не має права використати відомості, що містяться в них, як докази. Тобто сторона не зможе використати як докази наявну в неї інформацію, якщо попередньо не надають її для ознайомлення протилежній стороні. На практиці існує така ситуація, що протоколи про проведення негласних слідчих (розшукових) дій та ухвали слідчих суддів, про надання дозволу на їх проведення не розсекречуються взагалі, а тому і не надаються разом з матеріалами кримінального провадження стороні захисту для ознайомлення, крім того, в матеріалах провадження також повинні міститись матеріальні носії інформації, отриманої в результаті проведення цих дій. Тут постає питання, чи може сторона обвинувачення

використовувати результати проведення негласних слідчих (розшукових) дій в якості доказів за таких умов. Практика, на жаль, іде таким шляхом, що судді визнають такі докази допустимими і навіть покладають їх в обґрунтування прийнятих судових рішень.

Крім вищезазначеної проблеми існує й інша проблема, що також стосується відкриття матеріалів іншої стороні. Інколи прокурор або слідчий за його дорученням надає стороні захисту доступ не до всіх матеріалів досудового розслідування, що є в його розпорядженні, або після ознайомлення приєднує до матеріалів кримінального провадження додаткові протоколи, на які прокурор пізніше, в суді, посилається як на докази в обґрунтування своєї позиції, що є прямим порушенням положень ст. 290 КПК України. В таких ситуаціях, захисникам необхідно дуже уважно ознайомлюватись з наданими матеріалами кримінального провадження.

Також, недосконалою є ст. 303 КПК України, вона хоч і містить вичерпний перелік рішень, дій, чи бездіяльності слідчого, прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, але трапляються випадки, коли на цій стадії подано скаргу, однак за час її розгляду судом досудове розслідування по даному кримінальному провадженні вже закінчено на підставі п. 3 ч. 2 ст. 283 КПК України. Тобто якщо захисником підозрюваного подано скаргу на відмову у задоволенні клопотання про проведення певної слідчої (розшукової), зазначають О.Ю. Татаров, С.С. Чернявський дії у рамках провадження, суд вже не вправі доручити слідчому її проведення, оскільки досудове розслідування закінчено [4, с.82].

Враховуючи наведене вище, ми можемо зробити висновок, що не зважаючи на закріплення в КПК 2012 року значно розширеного переліку прав адвоката, що стосуються процесу доказування та загалом надання правової допомоги клієнтам, в правовому полі реалізації таких прав та повноважень досі існують певні проблемні питання, які потребують деталізації правового регулювання. Певним кроком до їх вирішення буде встановлення механізму реалізації наданих адвокату прав в рамках кримінального процесу і закріплення його на законодавчому рівні.

Список використаної літератури:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-IV // ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 17.10.2020).

2. Про адвокатуру і адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-IV // Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text> (дата звернення: 17.10.2020).

3. Гольдарб К. Практичні аспекти виготовлення захисниками копій протоколів про проведення НСПД. URL: <https://radako.com.ua/news/praktichni-aspekti-vigotovlennya-zahisnikami-kopiy-protokoliv-pro-provedennya-nsrd>.

4. Татаров О.Ю., Чернявський С.С. Участь захисника у кримінальному провадженні: проблеми законодавчого врегулювання. Вісник кримінального судочинства. 2015. № 2. С. 82.

5. Узагальнення Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 12.01.2017 «Про практику розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування». URL: https://zib.com.ua/ua/print/128125-uzagalnennya_vssu_vid_12_sichnya_2017_roku_9-4904-17_pro_pra.html.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Нестерчук Лілія Петрівна**

Фаїзова О.О.

*студентка 2-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ІНСТИТУТ АДВОКАТУРИ У ФОРМУВАННІ СИСТЕМИ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Відповідно до Основного Закону, кожна людина в Україні народжується вільною та одразу набуває певних прав, як природних так і особистих приватних, до яких можна віднести права на життя, здоров'я, свободу, повагу, честь та гідність, вільний розвиток своєї особистості. Головне завдання кожної правової держави не обмежується лише захистом конституційних прав та свобод громадянина, адже держава має створити ще й належний механізм реалізації захищення перелічених прав особи. Одним з дієвих способів впровадження є інститут правової допомоги. У 2011 р. для втілення передбаченого Конституцією України права особи на безоплатну правову допомогу, спільними зусиллями правників, правозахисників та громадських діячів був розроблений Закон України «Про безоплатну правову допомогу».

Права та законні інтереси мешканців України мають відстоюватись належним чином в умовах нашого часу. Якщо громадянам не вдається без конфлікту вирішити ситуацію, вони у більшості випадків звертаються по допомогу до адвокатів. На жаль, тут виникає проблема: як реалізувати надання належної професійної правничої допомоги для тих жителів України, котрі не володіють достатньою кількістю коштів, щоб дозволити собі адвоката?

Система безоплатної правової допомоги засновується для реалізації права, у першу чергу, найбільш вразливих верств суспільства. А саме: сім'ям з низьким середньомісячним доходом, дітям-сиротам, позбавленим батьківського піклування, безпритульним, дітям жертвам сімейного насильства, особам, затриманим, біженцям, ветеранам війни і т.п.

З набуттям незалежності та вступом до Ради Європи, Україна визначила напрямок орієнтування на вимоги європейських сусідів та практику Європейського суду з прав людини, котрі вимагали утворення ефективної системи безоплатної правової допомоги. Тому, у 2006 р. було створено Раду з координації реформи безоплатної правової допомоги, метою діяльності якої було розроблення проекту Концепції формування системи безоплатної правової допомоги в Україні.

Початком заснування системи безкоштовної юридичної допомоги слід вважати підписання Президентом України Указу про створення Координаційного центру з надання юридичної помочі замість існуючого Центру правової реформи та законопроектних робіт при Міністерстві юстиції.

Головними цілями Координаційного центру визначають наступні:

1) організаційне, експертно-аналітичне, інформаційне та матеріально-технічне забезпечення здійснення повноважень Мін'юсту у царині надання безоплатної правової допомоги;

2) проведення аналізу практики правозастосування з питань надання безоплатної правової допомоги;

3) внесення на розгляд Міністра юстиції рекомендацій з приводу шляхів створення та впровадження державної політики у вище згаданій сфері. [2]

Створення такого органу дало поштовх для початку налагодженого співробітництва між державою та її громадянами, а головне – викликало довіру до органів державної влади.

Громадяни зацікавилися щойно створеним органом, це й дало початок розбудові цієї системи у нашій державі. В них з'явилась надія, що їхні питання можуть бути вирішені, а для того, щоб отримати професійну правову допомогу, не буде обов'язковим витратити всі свої заощадження, що є люди, яких цікавить їхня доля та котрі готові прийти на поміч.

Велике значення для системи безоплатної правової допомоги мав січень 2013 р. Відбулося формування регіональних центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги, метою яких було забезпечення надання фахової правничої допомоги громадянам під час адміністративних затримань, кримінальних затримань та громадянам, яким було винесене обвинувачення у кримінальному процесі. [3, с. 14]

У 2015 р., задля того, щоб надати громадянам більше доступу до системи безкоштовної допомоги, як первинної так і вторинної, було створено місцеві центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги. По всій Україні з'явилася велика кількість місцевих центрів у кожній області

України, котрі орієнтувалися у своїй роботі на п'яти основних постулатах: гідність та права людини, довіра та партнерство, відкритість та підзвітність, незалежність, впровадження нового та прагнення до досконалості. На ці цінності робітники безоплатної правової допомоги мають спиратися кожного дня, під час виконання своїх обов'язків по роботі з громадянами та використовуючи юридичні інструменти, які надають доступ до чесного судочинства. Така мережа незалежних адвокатів була створена не лише для того, щоб відповідати стандартам європейських сусідів, а й покликана вирішувати правові питання, які наближені до життя та відповідають потребам суспільства, навіть у найвідчуженіших куточках країни.

Задля правопросвітництва, підвищення юридичної освіченості та правосвідомості мешканців України було створено багато структурних підрозділів місцевих центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги у районних центрах областей. У 2016 р., саме задля вище згаданої мети, було засновано більше 400 бюро правової допомоги, котрі надають правову допомогу населенню за територіальним принципом. [4, с.4]

Взагалі, безоплатна вторинна правова допомога – є такою державною гарантією, що виявляється у підтримці однакових умов можливості отримання громадянами чесного правосуддя.

У своїй щоденній практиці, робітники безоплатної вторинної правової допомоги стикаються деякими проблемами, котрі варто зазначити. Однією з найважливіших якостей, якою вони повинні володіти – це перш за все стресостійкість. Адже маючи кожен день справу з емоційно неврівноваженими особами та особами з явними ознаками психічних розладів, справді важко зберігати холодний розум та виконувати свою роботу чітко та досконало. На мою думку, одним з шляхів вирішення такої проблеми може бути залучення до роботи з такими громадянами професійних психологів, або ж проведення ними спеціальних тренінгів та лекцій, які б надали змогу чітко знати, як діяти у вище згаданих ситуаціях.

Підсумовуючи вище згадане, ми можемо зробити висновок, що поліпшення системи безоплатної вторинної правової допомоги є дуже важливим кроком у побудові справді правової держави з високими соціальними цінностями. Реалізація надання фахової правової допомоги серед найбільш мало захищених верств суспільства є початком переходу від закоренілої у свідомості українських громадян моделі радянського правосуддя, яка носила більш каральний, аніж виправдувальний характер.

Розбудова такої системи дасть громадянам шанс на віру у направленість роботи держави на їх благо. Такого роду реформа має пройти не лише у свідомості громадян, а й також у державних службовців.

Система й досі потребує вдосконалення, адже нам усім завжди є до чого прагнути. Однак зроблені Україною кроки на зустріч омріяній системі дають підставу вважати, що ми знаходимося на вірному шляху.

Список використаної літератури:

1. Оверчук С.В. Умови надання безоплатної правової допомоги в контексті практики Європейського суду з прав людини. Часопис Національного університету «Острозька академія». 2016. №1. С. 1-43.
2. Формування системи безоплатної правової допомоги в Україні. URL: <http://www.legalaid.gov.ua/ua/operativna-info/formuvannia-systemy>.
3. Програма надання безоплатної правової допомоги: розроблення, планування, виконання, звітування / О. Гриб, К. Єрошенко, М. Ільчишен, М. Ніколаїшин, В. Охріменко, Я. Писарев, Н. Стець К., 2017. 54с.
4. Шаталюк С.Д. Перспективи формування системи безоплатної правової допомоги для населення України. Правові новели. 2014. №1. С. 4-6.

Науковий керівник: асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Джабурія Олена Олександрівна.**

Фалес О. Г.

*студентка 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»*

КРИТЕРІЇ УСПІШНОСТІ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Професія адвоката ще з давніх часів завжди користувалась попитом та не знецінювалась від прогресу. Праобраз цього фаху зародився ще в Давній Греції та Давньому Римі, де спочатку високо цінувалось ораторське мистецтво, а потім і вміння писати та проголошувати промови. І якщо, деякі професії зникли через непотрібність у суспільстві, що стрімко розвивалось, то адвокатура, навпаки – була затребуваною в різні періоди часу.

Престижність та великі гонорари – це ті характеристики, які на мою думку, найбільш вдало характеризують адвокатуру в наш час. Сучасний адвокат не тільки чудово знає закони. Це людина, яка розуміє і застосовує свої знання на практиці, вміє швидко знаходити спільну мову з іншими, володіє чудовими акторськими здібностями, імпровізує та знає переконувати.

Хіба це ще не успішність адвоката? А що ж взагалі необхідно розуміти під поняттям успішністю і хто такий «успішний адвокат сьогодення»?

В українській мові поняття успіх трактується в двох значеннях. Перше визначається як позитивний наслідок роботи, справи; значні досягнення, друге – громадське визнання, схвалення чого-небудь, чиїхось досягнень. Поняття успішності в тлумачному словнику означає наявність успіхів у чомусь. Успішність повинна розглядатись в певному виді діяльності, яка